www.cec.cat

Muntanya

ANY 137 • DESEMBRE 2013

906

PIC DE L'INFERN

Ascensió amb esquís

ESQUÍ DE TRAVESSA
Jotunheimen, Noruega

EXCURSIONISME
Descobrint els Ports: el barranc de Lloret

SENDERISME
Rutes per l'illa de Gomera

HISTÒRIA DE L'EXCURSIONISME
El Dr. Ignasi Melé i Tossa de Mar

BICICLETA DE MUNTANYA
L'Himàlaia indi

3,95 €

9 770212 211006 00906

WWW.DYNAFIT.COM

TREVOR HUNT
1ST DESCENT FEBRUARY 19TH 2013
UNNAMED PEAK
SQUAMISH, BRITISH COLUMBIA

TLT6 PERFORMANCE
CLIMB ANYWHERE. SKI ANYTHING.

Muntanya

Edita
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradís, 10-12
08002 Barcelona
Telèfon: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Director
Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Consell de Redacció
Ton Barnils, Jordi Bernat, Joan Campañà, David Mengual, Enric Nosàs, Pau Quesada, Roger Rovira, Josep M. Sala, Carol Torres

Edició i correcció
Estudi Ferran Alexandri

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglès
www.toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez

Publicitat i subscripcions
Telèfon: 933 152 311

Distribució a llibreries
Revista Altaïr, S.L.
Telèfon: 933 208 648

Impressió
CEVAGRAF, SCCL
IMPRÈS EN PAPER ECOLÒGIC

Dipòsit legal: B-545-1958
ISSN:0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta publicació (*www.conlicencia.com*; 917 021 970 / 932 720 447).

Associació de Publicacions Periòdiques en Català

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Bloc de *Muntanya*
www.revistamuntanya.wordpress.com

Muntanya

ANY 137 • DESEMBRE 2013
906

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

8 El pic de l'Infern amb esquís
Oriol Mestre
Una ascensió emocionant al pic de l'Infern (2.869 m) amb esquís de muntanya, un dels cims més escarpats i aeris de la vall de Núria.

16 Noruega. Travessa amb esquís al parc nacional de Jotunheimen i ascensió al Galdhøpiggen
Francesc Monsonís i Elena Rivas
Per conèixer i recórrer amb esquís de fons i de telemarc els cims més alts d'Escandinàvia.

26 El barranc de Lloret. Descobrint els Ports
Antoni Cabré Puig
Descripció d'una llarga caminada pels vessants més embarrancats del cim del Caro, als Ports de Tortosa.

32 Gomera, Patrimoni de la Humanitat
Toni Salas
Un relat excursionista a l'illa de Gomera, a l'arxipèlag de les Canàries, on es presenten sis rutes per una geografia abrupta i de gran bellesa.

42 El doctor Ignasi Melé, l'excursionisme i Tossa de Mar
Lluís Willaert i Garcia
Homenatge de l'excursionime català a l'humanista Ignasi Melé i Farré, esdevingut a Tossa de Mar l'any 1930.

50 L'Himàlaia indi amb bicicleta
Gerard Castellà
Nous reptes per a la bicicleta tot terreny: de valls profundes a deserts remots, passant per ports de més de 5.000 m en un viatge trepidant de 32 dies al nord de l'Índia.

SECCIONS **4** Editorial **5** La motxilla de muntanya **62** Publicacions **64** Crònica alpina **66** Vies d'escalada **70** L'excursió del mes **72** Entrevista **74** Any Espriu **78** Noticiari **80** Els arxius del CEC **82** Índex 2013

La muntanya no és un parc temàtic

Pot sorprendre el títol d'aquest editorial, però ha sorgit d'uns fets recents, on un famós esportista de muntanya va haver de ser rescatat per un canvi de temps imprevist. És ben segur que aquest fet ha succeït en moltes altres ocasions, com a conseqüència de la pràctica d'esports de muntanya, perquè sovint hi ha la incertesa de la meteorologia, tot i la bona qualitat de les prediccions que es fan avui en dia. Això no garanteix que no ens puguem trobar en una situació d'un perill seriós i veritable.

La facilitat amb què avui podem accedir a les muntanyes, ja sia per la millora de les comunicacions o pel fet de disposar de millors equipaments, ens permet fer coses que fa un temps eren més difícils, i això ha portat a una acusada banalització del risc inherent en tota excursió, i encara més si és d'una certa dificultat.

La idea que podem anar a la muntanya sense tantes precaucions o sense un equip adequat, i si a més li afegim la vanitat de dir que si tenim una bona preparació física ja n'hi ha prou, fa que cada vegada sigui més freqüent la necessitat d'auxili per part dels serveis de rescat. Hi ha, doncs, una percepció equivocada que la muntanya és un espai on el risc està controlat, semblant al que podríem tenir en un parc temàtic.

La realitat és un altra. En la pràctica dels esports de muntanya sempre hi ha un risc que no podem controlar i aquesta dificultat només es pot solucionar amb la prevenció, que vol dir que ens hem de protegir del que és imprevisible amb una gran dosi d'experiència i un equipament adient per fer front a qualsevol eventualitat.

Josep M. Puente
President del Centre Excursionista de Catalunya

DIRECTOR DE MUNTANYA

L'Any Espriu

Enguany es commemoren els cent anys del naixement de Salvador Espriu i Castelló (1913-1985). Per tal d'honorar la seva memòria i difondre'n l'obra i el llegat, el Govern de la Generalitat de Catalunya va acordar designar el 2013 com a «Any Espriu», amb els objectius de fer conèixer l'obra i la figura de Salvador Espriu arreu de Catalunya i dels territoris de parla catalana i també a d'altres països. Amb aquesta iniciativa es pretén impulsar la lectura d'un dels autors més importants de les lletres catalanes, mitjançant la participació dels creadors i les institucions de la cultura i de l'ensenyament, així com els mitjans de comunicació.

Per això *Muntanya* també vol sumar-se a aquest objectiu, sobretot en comentar en aquestes pàgines, l'obra *D'una vella i encerclada terra*, que Espriu va dedicar l'any 1976 al Centre Excursionista de Catalunya. Un text que aleshores i ara escau molt bé a allò que la societat demana, i que des del món excursionista, podríem imaginar, des de dalt...

Quan per la muntanya que tanca el ponent
el falcó s'enduia la claror del cel,
he mirat aquesta terra.

Ferran Alexandri

ORIOL MESTRE

Foto de portada: Ascensió amb esquís al pic de l'Infern.

LA COLUMNA

L'isard malalt

Per Enric Faura

L'excursionista s'atura uns instants per recuperar l'alè. Porta sis-cents metres d'ascensió per una llarga i perduda canal que avui li permet ascendir a un cim conegut per una ruta inèdita. És una ascensió directa, sense concessions, en un entorn salvatge i feréstec. El lloc és solitari, remot i estranyament llunyà de la civilització. Només unes gralles xisclen sobre la gran paret.

Darrere una pedra descobreix una carcanada. Per la mida i el lloc només pot ser d'un isard que va donar un mal pas. Fa uns minuts que sent sorolls, i està segur que aviat apareixeran alguns d'aquests animals. L'entorn és ideal per a ells. Terreny abrupte, una mica de pastura i absència de presència humana.

Continua pujant i al cap de pocs metres veu un ramat d'isards menjant l'herba encara curta d'aquesta primavera retardada. No l'han detectat i estan paixent tranquils i pacífics. De sobte un isard aixeca la vista, el veu a pocs metres i, d'un xiscle quasi inaudible, dóna l'avís i tots surten, rabent. En quatre gambades lleugeres desapareixen darrere un esperó.

Però un isard resta al mateix lloc, immòbil. Encuriosit l'excursionista s'hi acosta fins a molts pocs metres. S'atura i s'observen. Estan a penes a una dotzena de passes. És un animal jove, de pell llustrosa i aparentment sa.

L'isard mira fixament l'excursionista però no es mou. Sorprès aquest procura no espantar-lo i es pregunta què passa, per què no fuig. L'isard, visiblement inquiet, sembla que es vulgui moure, però quelcom li ho impedeix. El cos fimbra, convulsament. S'hi fixa amb atenció i observa que les potes del darrere no li responen. L'isard intenta desesperadament desplaçar-se fent petits salts amb la força de les potes davanteres, mentre que les del darrere només l'aguanten el pes. Molt lentament, amb un esforç evident, intenta allunyar-se algun metre, amb un moviment convuls per arrossegar el seu cos inert. És una lluita titànica contra la força de la gravetat per moure un cos malalt.

¿És un isard coix? No ben bé. És un isard invàlid. No se li veu cap ferida, però deu tenir alguna malaltia que ha immobilitzat les potes del darrera, i les ha deixades sense força.

La visió corprèn profundament l'excursionista, que recula uns metres per no atemorir-lo. L'esguarda i als ulls de l'isard s'hi albira una mirada que sembla impotent i trista, una mica atemorida també. Darrera l'esperó, uns metres més amunt, dos isards els vigilen, amatents en la distància.

L'excursionista recorda la carcanada que ha trobat a mitja canal. Avui és primavera i arreu hi ha herba. Però aviat vindrà el fred, la neu ho cobrirà tot i les pastures desapareixeran. Dins seu es desvetlla un sentiment de pietat i misericòrdia per aquest isard invàlid. Sap que no hi pot fer res, només respectar la seva dignitat. Amb el seu desig de descobrir una nova ruta ha vingut a destorbar la llar d'un isard malalt. L'inexorable llei de la vida i la mort es complirà, i aquest llarga i sensacional canal que avui ha descobert, serà per sempre més la canal de l'isard malalt.

L'excursionista es retira i acaba de guanyar la carena, i en pocs minuts el cim. Fa un petit descans i inicia el descens per terreny conegut. Mentre camina no es pot treure del cap l'isard malalt. Llavors decideix que l'any vinent retornarà a aquesta canal perduda per deixar una fita en record seu. Serà el seu homenatge silent a l'isard malalt.

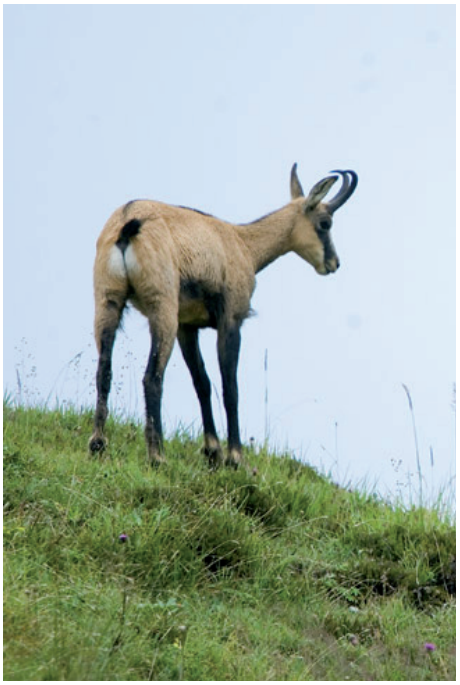

ROGER ROVIRA

HISTÒRIES DEL CEC EN VINYETES

Esports d'Hivern a Ribes de Freser

Per **Joan F. Molina**

Fa uns mesos, en l'edició del setembre de *Muntanya,* parlàvem de les vinyetes editades pel Centre Excursionista de Catalunya en ocasió de les primeres competicions d'esports d'hivern celebrades a principis del segle XX, ara fa just cent anys.

També dèiem que, a banda de les dues recollides, en coneixíem d'altres que encara no havíem pogut aconseguir. Com que la recerca i la paciència, sovint donen fruit, uns mesos més tard d'escriure aquelles línies, el destí, la constància (i la butxaca!) ens posaven a l'abast una altra vinyeta.

Es tracta de la dedicada a la Primera Setmana d'Esports d'Hivern celebrada a Ribes de Freser entre el 20 de gener i el 5 de febrer del 1911, un esdeveniment esportiu i social que va tenir molt d'èxit, i que va representar el veritable inici dels esports de neu a les valls de Ribes i Núria.

La vinyeta està treta d'un cartell multicolor, obra de l'etapa modernista de Jaume Llongueras (Barcelona, 1883-1955), pintor i decorador, deixeble d'Alexandre de Riquer i col·laborador d'Antoni Gaudí. Hi veiem una parella d'esquiadors, molt abrigats, que baixen un pendent nevat esquiant, agafats de la mà. La vinyeta està impresa en

fotogravat a una tinta sobre paper engomat, en color marró (poden haver-hi més colors); l'exemplar que tenim presenta dentat a tres dels costats, pel que deduïm que era a la dreta del full. La vinyeta no està signada, però sí el cartell, imprès en quadricromia per Barral Hermanos, de Barcelona, del qual en penja una còpia a un replà del Centre Excursionista de Catalunya.

FE D'ERRADES

En l'article «Carros de Roc. La gran travessa circular i vertical d'Aigüestortes», publicat en el número 905 de *Muntanya*, hem detectat un error en mapa de la pàgina 30, on a l'etapa 7, a sota de l'agulla Gran d'Amitges, s'hi dibuixa una caseta que hauria de representar el refugi d'Amitges, però no el de Saboredo, com està escrit, sinó que aquest refugi s'indica correctament més amunt, en la següent etapa 8.

GULLY 7, 3

La corda més lleugera Beal

Aquesta és la corda en doble més lleugera del mercat, amb 7,3 mm de diàmetre i 36 g de pes per metre. La GULLY 7,3 també està certificada com a corda bessona i ofereix més avantatges:

• La baixa força de xoc (5,2 KN si s'utilitza en doble) fa que sigui una bona elecció per a l'escalada en gel i l'alpinisme en terrenys exigents.

• Incorpora l'exclusiva tecnologia Unicore, que incrementa la seguretat si la funda es talla accidentalment. Si passés això, el procés Unicore permet escapar en ràpel, perquè l'ànima i la funda es mantindran solidàries.

• El tractament impermeabilitzant Golden Dry s'afegeix a les característiques d'aquesta corda. La corda guanya en fluïdesa, en resistència a l'abrasió i evita que pesi més amb l'aigua.

Per totes aquestes prestacions, la nova GULLY 7,3 va ser qualificada amb el prestigiós Outdoor Industry Gold Award a la passada fira de Friedrichshafen.

Només apta per a escaladors amb experiència en l'ús de cordes fines.

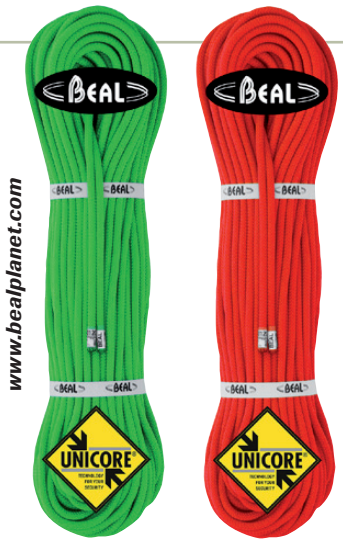

www.bealplanet.com

www. marmot.com

ISOTHERM HOODY

Les noves jaquetes de Marmot

En col·laboració amb Polartec®, Marmot ha dissenyat les noves jaquetes ISOTHERM HOODY que combinen el millor en tècnica: la nova fibra Polartec® Alpha® amb teixit Pertex® Quantum paravent i resistent a l'abrasió.

Són vestits pensats per a activitats aeròbiques en baixes temperatures, en què és necessari garantir el màxim de transpiració sense disminuir la protecció tèrmica. La nova fibra Polartec Alpha fa un paper rellevant en aquest còctel de prestacions: és el doble de transpirable que les fibres sintètiques de referència i ofereix a més a més una capacitat d'assecat un 20% superior. Per tot això la jaqueta ISOTHERM HOODY va ser guardonada amb un Ispo Gold Award.

www.millet.fr

MILLET MATRIX MBS 30

La motxilla d'esquí més transgressora

Guanyadora de la medalla d'or Ispo Award Gold Winner 2013 pel seu innovador sistema de fixació d'esquís MBS. Aquesta motxilla, amb un disseny asimètric natural, redefineix l'equilibri i la portabilitat. Amb un disseny especialment concebut en diagonal per fixar els esquís i fer front a les necessitats d'esquiadors, alpinistes i freeriders, fan d'aquesta motxilla un complement indispensable per gaudir del màxim confort i lleugeresa. Fabricada amb el sistema Mobility Back System (MBS), per incrementar el nivell de comoditat i llibertat de moviments. Els esquís van en posició diagonal; accés ràpid als piolets i el casc.

El pic de l'Infern
amb esquís de muntanya

Text i fotografia d' **Oriol Mestre**

Situat a la confluència de la coma de Vaca, a la vall de Núria, al Ripollès, i just a la frontera amb la Catalunya del Nord, trobem un dels cims més escarpats i aeris de la regió de Núria-Ulldeter: el pic de l'Infern, de 2.869 m.

Arribant al cim del pic de l'Infern per l'aresta sud-est. A l'esquerra de la fotografia hi ha una de les possibles baixades amb esquís per als més preparats tècnicament.

El pic de l'Infern forma part del conjunt de cims que constitueixen la zona axial dels Pirineus. És la part més interna de la serralada, on afloren les roques més antigues. Fa uns 70 milions d'anys la placa europea i la ibèrica van començar a col·lidir entre elles. Els esforços de compressió que s'originaren van anar apilant grans unitats rocalloses les unes damunt de les altres, i van anar formant, a poc a poc i amb paciència geològica, aquesta serralada. Per tant, les roques que trobem a Núria són les més antigues conegudes fins ara als Pirineus, amb una edat d'uns 570 milions d'anys. Dalt del cim i cap al vessant nord, afloren gneissos de roques granítiques. Podríem dir que són roques de l'«infern», perquè provenen de magmes profunds que es van emplaçar fa més de 450 milions d'anys.

Mai més ben posat, doncs, aquest nom tan eloqüent al tercer cim més alt de la vall de Núria, després del Puigmal i el pic del Gegant o puig de Bastiments. A diferència d'altres cims propers, podem assolir el pic de l'Infern en diverses modalitats esportives. A peu o escalant, a l'estiu; amb grampons i piolet a l'hivern, per l'aresta sud-est, o bé per alguna de les canals de neu que podem trobar a la cara sud-oest. Fins i tot podem pujar al pic de l'Infern amb esquís de muntanya, modalitat que us proposo en aquest article, si teniu un certa experiència i preparació. Per fer aquesta ascensió de característiques ben alpines, cal que ens posem els esquís a l'estació de Vall de Núria. ¡I amunt!

APROXIMACIÓ

La sortida comença a l'estació del cremallera de Ribes Vila, a la població de Ribes de Freser. Per tal de trobar les millors condicions de neu i de temps és recomanable que agafeu el primer cremallera, que habitualment surt a les 7:30 (podeu consultar els horaris a *www.valldenuria.cat*).

Durant el recorregut del cremallera (35 minuts), i després de passar el poble mil·lenari de Queralbs, podrem observar a la nostra dreta les imponents roques de Totlomón, els contraforts del Torreneules (2.713 m) i del cim de la Coma del Clot (2.739 m). De mica en mica, anirem guanyant alçada fins a arribar a la vall de Núria (1.964 m), punt de confluència de cinc antigues valls glacials: la coma de l'Embut, la coma de Finestrelles, la vall d'Eina, la vall de Noufonts i la vall de Noucreus. Aquí podem aprofitar l'aturada per esmorzar en qualsevol dels bars o restaurants del complex turístic de Vall de Núria.

COMENÇA L'ASCENS

Un cop calçats i amb els esquís als peus, haurem de dirigir-nos cap a la vall de Noucreus, la més oriental de les cinc valls esmentades anteriorment. Per això, anirem a buscar el peu del telecadira passant pel pont que creua el torrent, per darrere de la casa de Sant Ignasi. Des d'aquí ens endinsarem pel bosc de la Verge seguint un antiga pista d'esquí, actualment en desús. Passat aquest tram, i a la nostra esquerra, deixem enrere el cap de Porc (2.199 m), un dels contraforts del pic de Noufonts (2.861 m), on és fàcil observar-hi muflons (remugants de la família dels bòvids) i també isards, que esgarrapen la neu a la recerca d'aliment.

De mica en mica anem guanyant alçada, i poc després de sortir de l'antiga pista d'esquí, arribem al pont de l'Escuder (2.130 m), que a l'hivern és tapat per la neu. En aquest punt, que és on confluueixen el torrent de Noufonts i el torrent de Noucreus, haurem de seguir pel fons de la vall de la dreta, en direcció al Noucreus, sem-

Un breu descans al pic de l'Infern. A l'esquerra l'aresta des del pic dels Gorgs fins a l'Infern, i al fons de tot el Puigmal, el cim més alt del Pirineu oriental, amb 2.913 m.

pre per sobre del torrent colgat de neu.

De forma progressiva, i sense cap dificultat, ens aproximem a la pala, que ens farà guanyar els últims 200 m de desnivell fins al coll de Noucreus i després fins al pic de la Fossa del Gegant (2.808 m). En aquest tram, i depenent de les condicions de la neu, serà convenient posar-nos les ganivetes o els grampons per arribar a aquest primer cim.

Una vegada som al pic de la Fossa del Gegant (2 h aproximadament) les vistes sobre l'Olla de Núria, el Pirineu Oriental, la depressió de la Cerdanya i el Pirineu nord-català són immillorables. En aquest punt podem optar per treure'ns les pells de foca, ja que el nostre itinerari continua resseguint la carena en direcció est durant aproximadament una hora, baixant cap al coll de Carançà (2.723 m), remuntant el pic Superior de la Vaca (2.826 m), el coll de la Vaca (2.793 m), el pic Inferior de la Vaca (2.820 m), el Portell (2.735 m), el pic dels Gorgs (2.848 m) i, finalment, el pic de l'Infern (2.869 m).

És just entre el pic dels Gorgs i el pic de l'Infern on trobem la part més divertida de tota l'ascensió. Si les condicions de neu i el nostre domini dels esquís ens ho permeten, podem fer cim amb els esquís als peus; si no, tenim l'opció de deixar els esquís al pic dels Gorgs i agafar els grampons i el piolet, per si hi trobem neu dura o gel. Tot i això, és difícil trobar condicions favorables per arribar amb esquís fins a dalt el cim, ja que sovint l'aresta està afectada pel vent, que treu la neu i deixa visible la roca i un petit camí pel vessant oest. Un cop passat el primer tram de roca, ens haurem de situar al vessant oest per anar a buscar el camí que ens farà flanquejar fins a l'última part de l'aresta, aquesta sí, amb neu fins a dalt del cim.

Cims de les capçaleres del Ter i del Freser

Torreneules
(2712 m)
Rocs Blancs
(2782 m)
Puig de Fontnegra
(2727 m)
Torrent de Noucreus
Núria
Puigmal
(2909 m)
Pic del Segre
(2809 m)

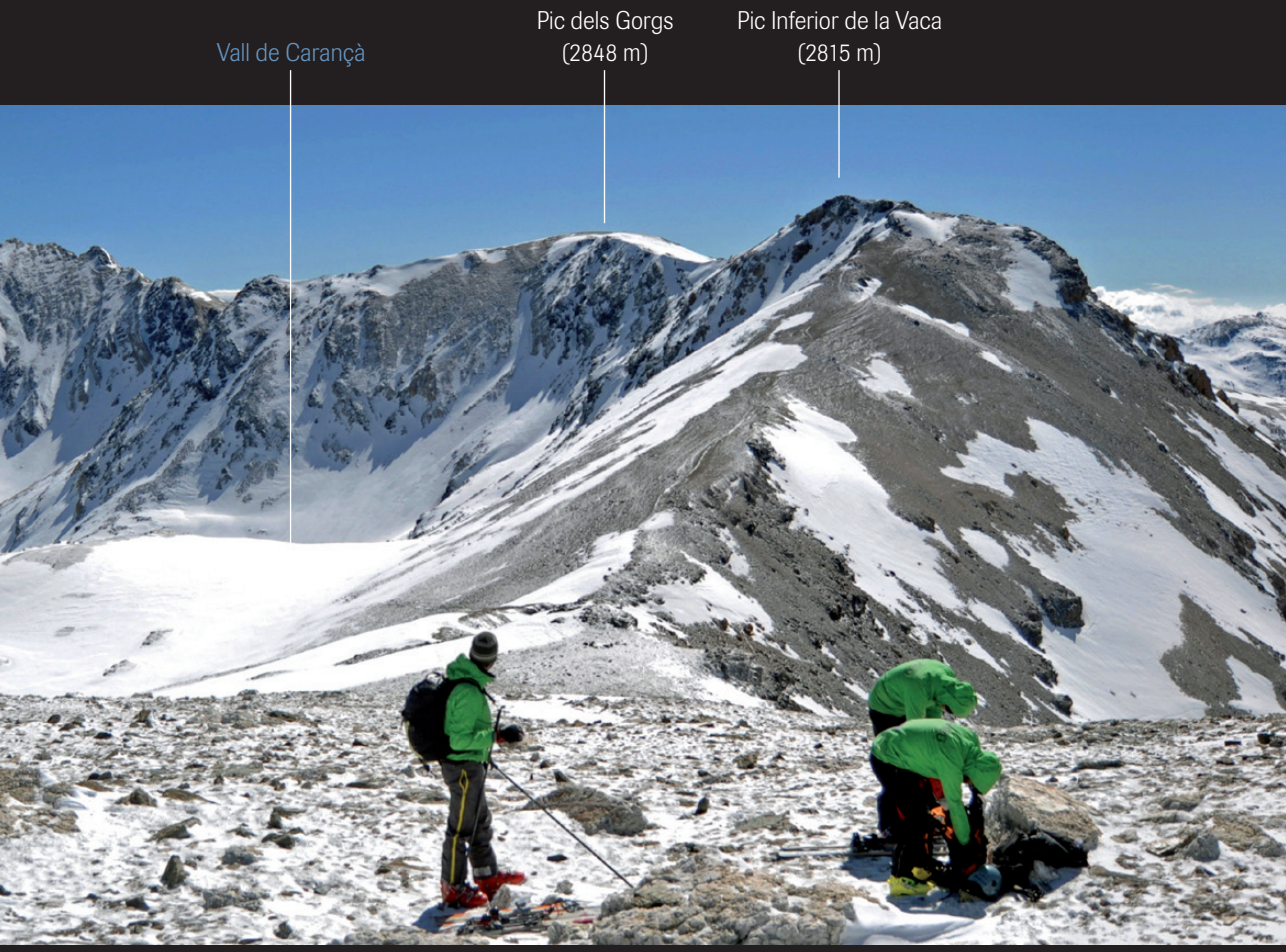
Vall de Carançà
Pic dels Gorgs
(2848 m)
Pic Inferior de la Vaca
(2815 m)

FITXA TÈCNICA

Desnivell positiu: 1.285 m.
Durada aproximada: 4-5 h.
Dificultat esquí: D; S2. Pendents de 30º, baixant del coll de Noucreus.
Dificultat d'alpinisme: PD, tècnica bàsica de grampons i piolet si les condicions de neu ho requereixen
Exposició: Alta; 3. Risc d'allaus a la pala del coll de Noucreus i risc de caiguda a l'aresta final.
Material: Ganivetes, grampons i piolet.
Internet: *www.valldenuria.cat.*
Cartografia:
Puigmal–Vall de Núria-Ulldeter. Escala: 1:25.000. Editorial Alpina i Geo/Estel.

LA DAVALLADA

El descens l'efectuem pel mateix itinerari de pujada, tot i que per a aquells més agosarats i preparats tècnicament, es pot baixar per les inclinades pales de la vessant sud-oest fins a l'estany Negre (2.575 m) i remuntar posteriorment fins a l'estany Blau, el coll de Carançà

DESNIVELLS ACUMULATS I HORARIS DE PAS

Vall de Núria	0 m	0:00 h
Pont de l'Escuder	166 m	0:30 h
Coll de Noucreus	818 m	2:00 h
Pic Superior de la Vaca	921 m	2:20 h
Pic dels Gorgs	1.061 m	2:30 h
Pic de l'Infern	1.082 m	3:00 h
Coll de Noucreus	1.285 m	4:00 h
Vall de Núria	1.285 m	4:30 h

Baixada des del coll de Noucreus en direcció a Vall de Núria, un dels trams amb més pendent de tot l'itinerari.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

(2.723 m) i fins al pic de la Fossa del Gegant (2.808 m); aquesta variant afegeix 230 m de desnivell positius al la sortida.

A partir d'aquest punt només ens falta gaudir de la baixada per la pala del Coll de Noucreus fins a trobar de nou el torrent del Noucreus que ens conduirà fins a les pistes d'esquí de Vall de Núria i l'estació del cremallera.

Avui dia el santuari de Núria ofereix unes instal·lacions, serveis i equipaments de gran qualitat per fer-hi estada, però també és un lloc estratègic immillorable per accedir a altres ascensions, al vessant de Carançà o a la zona del Puigmal i pic del Segre.

NORUEGA

Text i fotografia de **Francesc Monsonís** i **Elena Rivas**

El cim més alt d'Escandinàvia i del nord d'Europa és el Galdhøpiggen de 2.469 m. Està situat a Noruega dins del parc nacional de Jotunheimen, a la província de Lom (Oppland). Així com en el nostre país un dels reptes dels muntanyencs és fer tots els cims de més de 3.000 metres, en els països escandinaus, i principalment a Noruega, el repte és fer els cims de més de 2.000 metres, que són 290. Dins del parc de Jotunheimen trobarem 29 muntanyes que superen aquesta cota i més d'una vintena de glaceres.

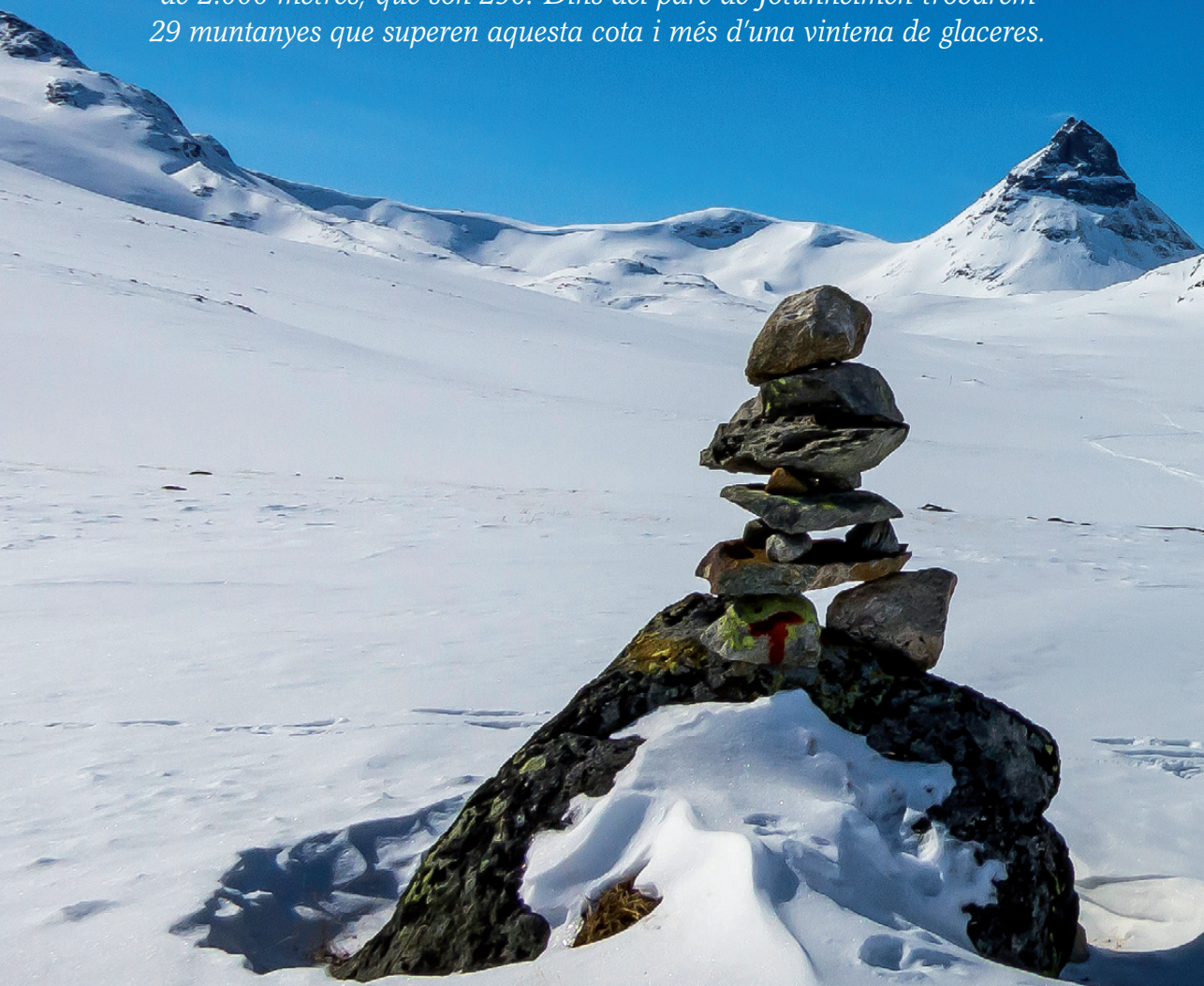

Travessa amb esquís al parc nacional de Jotunheimen i ascensió al Galdhøpiggen

EL VIATGE

Aquesta serà la nostra segona travessa amb esquís pel parc nacional de Jotunheimen. La primera va tenir lloc la Setmana Santa del 1999. Llavors vam fer la ruta clàssica i vam pujar al Glitertinden, de 2.274 m (2.470 m comptant amb la cornisa de neu), el segon cim més alt de Noruega, si bé el mal temps no ens va permetre gaudir del paisatge.

Aquest cop l'itinerari serà diferent, i el nostre objectiu principal, a més de la travessia en si, serà l'ascensió del Galdhøpiggen i d'alguns altres cims de 2.000 metres. L'ascensió del Galdhøpiggen a l'estiu no té massa dificultat. A l'hivern la dificultat augmenta, sobretot per la climatologia: neu, fred, vent i boira freqüent. Són uns 1.500 m de desnivell amb trams de roca i neu.

Triem com a data la setmana següent de Setmana Santa, per evitar la massificació d'aquest massís freqüentat, i aleshores poder trobar els refugis oberts i els itineraris assenyalats. Unes setmanes abans de Setmana Santa, la DNT (associació de turisme noruec) marca anualment més de 3.000 km d'itinerari per diferents zones del país. Claven a la neu petites branques de bedoll cada 25 m, que amb el desglaç cauen sense deixar rastre. Són mesures de gran ajuda en uns paratges on els punts de referència de vegades són escassos.

ELS REFUGIS DE NORUEGA

A Noruega podem trobar refugis de diversos tipus. Uns de privats, amb les seves tarifes pròpies, molt bonics i confortables. D'altres que pertanyen a la DNT. Aquests refugis, al seu torn, poden ser guardats, lliures amb avituallament, i lliures només amb llenya i estufa. Als lliures s'hi pot accedir amb una clau mestra, que et lliura la DNT, pagant la quota anual de soci i deixant una paga i senyal que et tornen a lliurar-la. Dins dels refugis trobarem tots els estris necessaris per cuinar i dormir: gas, estufes, llenya, cassoles; fundes nòrdiques i una varietat i quantitat de menjar important. Hi ha un llistat amb els preus. Després d'utilitzar el que necessites, diposites els diners en un sobre i en una bústia especial. Això facilita molt el viatge.

El refugi d'Olavsbu.

Travessant el llac Gjende, en la primera etapa.

EL PARC NACIONAL DE JOTUNHEIMEN

Jotunheimen és el nom que li va donar l'escriptor Aasmundo Olavsson a aquesta regió. Vol dir «casa dels gegants», segons la mitologia noruega. No és d'estranyar que en aquests paratges feréstecs, amb grans cims, envoltats de neu i boires, moltes vegades es creïn llegendes i s'arribin a veure trols, aquests gegants que, segons diuen, eren fetillers i guardians de tresors.

Jotunheiem va ser declarat parc nacional el 1980. Els cims no arriben als 2.500 m, però la latitud, a part de la morfologia de les muntanyes, afilades i rocoses, augmenta la dificultat de l'ascensió.

Nosaltres farem una travessia semicircular, o sigui, acabarem en un lloc diferent del començament. Això fa que en sortir de Barcelona hàgim d'anar amb l'equipatge just. Portarem una pulca per tots set amb el material comú. Com que és una zona de forts desnivells, de vegades haurem de arrossegar-la entre dos o tres. Els refugis per on passarem són tres de guardats i dos de lliures.

En arribar a l'aeroport de Estocolm donem els últims tocs a la logística de la travessa. Deixem a la consigna de l'aeroport una bossa amb qualsevol cosa que ens sembli inútil per a aquests dies. Al mateix aeroport agafem el tren directe a Otta; ja tenim els bitllets, que hem tret via internet. Al cap d'unes tres hores arribem a Otta, on ens espera un taxi furgoneta contractat per endavant.

Arribem al refugi cap a les 12 de la nit. El guarda ja estava avisat. Trobem la porta oberta i les claus de les habitacions, junt amb una nota amb les instruccions, tot perfecte. El refugi Gjendesheim és per a nosaltres tot un luxe. Aquí comença el nostre itinerari.

1a ETAPA: GJENDESHEIM – GJENDEBU

Distància: **19 km**
Desnivell: **0**
Horari: **7 h**

Refugi propietat de la DNT molt confortable. L'esmorzar és un bufet lliure molt complet, on et pots preparar els teus entrepans i termos per al camí per un preu raonable.

L'etapa d'avui és plana, una mica monòtona, però no exempta de bellesa. Consisteix en travessar el llac Gjende d'un extrem a l'altre. Sor-

tim a les 10 del matí. Trobem fort vent en contra. El llac està tan glaçat que ens hem de posar les pells per no relliscar. La temperatura és de -7°C, però amb el vent fort, la sensació és d'uns -25°C. Sortim en direcció oest, seguint els pals de bedoll i el track del GPS. A mig camí el llac gira lleugerament vers el sud-oest, seguint la vall de Boverdalen. A la nostra dreta veiem el refugi privat de Memurubu, que ja està tancat.

El camí es fa una mica lent pel vent i les pells. Arribem cap a les 5 de la tarda. El refugi és lliure i té dos edificis perfectament equipats. Ens allotgem en el que resta lliure. Un grup ha arribat abans que nosaltres i ocupa l'altre. La primera tasca important en tots els refugis és anar a buscar aigua al llac. Per això cal fer un forat al gel o bé aprofitar el que hagi fet algú o altre. Encendre les estufes i passar pel supermercat serà la següent tasca.

2a ETAPA: GJENDEBU – OLAVSBU

Distància: **15,5 km**
Desnivell: **+670 m / -220 m**
Horari: **6 h**

El dia ha millorat. El vent és gairebé nul i la temperatura de 0°C. Sortim en direcció sud-oest seguint la cua del llac i el final de la vall Boverdalen. Creuem per un pont de fusta el barranc de Stordalen, que ens portaria a Leirvasbu per la nostra dreta. Seguim la vall Vesladalen en franca pujada. Enrere podem admirar el llac Gjende enmig de la vall que vam venir. És el mateix camí d'estiu i hivern. Hi podem veure alguna de les fites de pedra amb la T vermella pintada. Arribem a una cruïlla de camins. Seguint la vall es va cap Fondsbu. Nosaltres girem vers el nord-oest i deixem a la nostra dreta el pic de Tungepiggan, i enfilem la vall de Rauddalen.

Seguim pujant una mica més, suaument, fins a un coll a 1.490 m. Des d'allí s'obre la vista a un paisatge esplèndid, envoltat de muntanyes, la visibilitat és excel·lent. Baixem fins a arribar al refugi lliure d'Olavsbu, passant al costat de les parets del Rauddalseggi, de 2.026 m. És aviat. Queden encara hores de llum i forces per a alguns. Fem el cim del Mjolkedalstinden, de 2.138 m, que es puja amb esquís des del refugi. Dia perfecte, que acaba amb una gran posta de sol.

A dalt: Arribant a Leirvasbu.
Pàgina anterior: Posta de sol a Olavsbu.

3a ETAPA: OLAVSBU – LEIRVASBU

Distància: **13 km**
Desnivell: **+505 m / -500 m**
Horari: **7 h**

Sol. Ni un núvol al cel. La temperatura, entre -7ºC i -13ºC. Sortim del refugi en direcció nord i flanquegem el coll de Rauddals-Bandet (1.570 m). Des del coll podem fer el cim que queda a la nostra dreta, que és el Skarddals-tinden, de 2.100 m. Pugem amb esquís fins a pocs metres del cim i després ens posem els grampons els últims metres.

Comencem el descens del coll fins a arribar a la confluència amb la vall de Stordalen, a l'altura del llac Langvatnet (1.370 m). En direcció sud-est es va a Gjendebu, i al nord-oest cap a Leirvasbu. Girem cap al nord-oest i anem pujant la vall suaument, creuant diversos llacs que ara només intuïm, perquè tot és un mantell blanc. La pujada es fa més forta i hem d'ajudar, una vegada més, a arrossegar la pulca fins a arribar al coll de Hogvaglen. Des d'allí endevinem el llac Leirvantet i al fons el refugi.

A la primera part, el descens és molt pronunciat i hem de frenar la pulca per darrere, tot i així vam bolcar un parell de vegades. El refugi de Leirvasbu és guardat i situat en un lloc privilegiat envoltat de cims magnífics. Avui tindrem premi, podrem gaudir d'una cervesa, això sí, a preu noruec.

No és d'estranyar que en aquests paratges feréstecs, amb grans cims, envoltats de neu i boires, moltes vegades es creïn llegendes i s'arribin a veure trols

4a ETAPA: REFUGI LEIRVASBU – CIRCULAR AL PIC STEINDEN

Distància: **19 km**
Desnivell: **+780 m**
Horari: **7 h 45 min**

Avui la temperatura és entre -7ºC -13ºC. Ens quedarem al mateix refugi per descobrir les valls circumdants. Hi ha molts itineraris interessants apropiats als nostres esquís de *backcountry*. El guarda ens aconsella una excursió circular aprofitant la gran innivació d'aquest any. Es passa per un itinerari espectacular. Combinem un parell d'itineraris abalisats amb un altre sense senyalar. Portem mapa i GPS.

Sortim del refugi en direcció sud-oest, com si anéssim al refugi de Krossbu, amb un suau descens per la vall de Gravdalen. Arribem al llac de Gravdalsdammen (1.200 m) i el camí continua cap a Skogadalsboen. Nosaltres girem al nord, en direcció Krossbu. Pugem amb pells de foca la rosta vall de Sandelvi, avui sense pulca i poc pes. Al fons de la vall podem veure la curiosa silueta del pic Storebjorn, de 2.223 m.

Seguim de moment la mateixa direcció guiats per les branques de bedoll fins que gira al nord-oest per la glacera Smorstabbrean, i nosaltres anirem al nord, lleugerament vers l'est, buscant el coll que va al llac Turrbyttjonne. Deixem a la nostra esquerra el majestuós pic rocós i busquem el millor punt per emprendre un curt però delicat descens. Escollim una inclinada pala de neu i anem baixant amb grampons davant el dubte de trobar gel. Uns 100 m més avall podem posar-nos els esquís per gaudir d'un fort descens entre neu pols i paisatge espectacular. Seguim la vall de Tverrbyttbekken, que desemboca a la principal de Leirdalen, que ja ens porta a Leirvasbu. És un recorregut molt aconsellable.

Indicador a Spiterstulen.

5a ETAPA: LEIRVASBU – SPITERSTULEN

Distància: **15,6 km**
Desnivell: **+ 240 m /-540 m**
Horari: **5 h 15 min**

Un altre dia assolellat, lleuger de vent i amb temperatures entre -7ºC i -14ºC. Sortim del refugi direcció est, creuant el llac Leirvannet i deixant a la nostra dreta el característic pic Kyrkja, de forma cònica. Serà el nostre sentinella la major part del dia, visible des de tot arreu.

Pugem fins al coll Kyrkjeglupen, a 1.499 m, i d'allí comença una baixada moderada cap al nord-est per la vall Gronbakkan, que va girant al nord i amb vistes esplèndides a banda i banda de la vall. En els últims quilòmetres, i a la nostra esquerra, apareixen les glaceres penjades que baixen del Galdhøpiggen. A la dreta veiem el Heilstuguntnd i la immensa glacera Memuru.

Una etapa molt còmoda i amb una neu que ens deixa esquiar a voluntat. El refugi Spiterstulen és privat. Tan còmode com els altres, però a més disposa d'una piscina coberta on pots nedar contemplant el paisatge nevat. Són luxes als quals no estem acostumats en plena muntanya. A aquest refugi hi podem arribar en cotxe.

Travessa cap a Leirvasbu.

6a ETAPA: SPITERSTULEN – GLACERA MEMURUBU

Distància: **20 km**
Desnivell: **+930 m**
Horari: **7 h 30 min**

La temperatura d'avui gira entre els -3ºC i els -6ºC. Farem un nova excursió d'anada i tornada al mateix refugi. Sortim amb intenció d'esquiar a la glacera de Memurubu i, si és possible, fer el cim del Storememuru, de 2.130 m. Encara que tenim poca informació d'aquest cim.

Sortim del refugi Spiterstulen en direcció sud pel camí de Leirvasbu. A uns 3,5 km agafem la primera vall lateral que trobem a la nostra esquerra, el Hellstuguae. Pugem la vall fins a arribar a la glacera. Ens han informat que té una inclinació suau i és esquiable, però a la base hi trobem uns rètols que avisen del perill d'esquerdes. Aparentment es veu molt tapat i comencem a pujar amb molta precaució. Caminem entre núvols i boira variable. De tant en tant els núvols ens deixen contemplar unes vistes esplèndides de la glacera. Només hi ha les nostres petjades. Arribem al coll. No trobem cap fita ni indicació cap al pic, que sabem que queda a la nostra esquerra. Seguim entre boira, però al final no volem complicar-nos la vida i decidim baixar i gaudir de la neu excel·lent. Procurem seguir les nostres traces. A sota hi ha menys boira i podem veure l'objectiu de demà davant de nosaltres: el Gajdhøpiggen i les seves glaceres. Tornem al refugi pel mateix itinerari.

7a ETAPA: SPITERSTULEN – GALDHØPIGGEN (2.469 M)

Desnivell acumulat: **1.850 m**
Horari: **8 h 50 min**

Avui és un dia ennuvolat, amb petites sortides de sol i una mica de neu. Sembla que no és el dia més apropiat, però ja no ens en queden més, de dies. Sortim del refugi passant per un petit pont de fusta el riu gelat. Anem per la cara oest, pujant amb els esquís a la motxilla pel pronunciat pendent entre bedolls, roca i neu. A vegades trobem un petit corriol.

El Kyrkja, des de Tverrbyttbekken.

Anem guanyant desnivell ràpidament. Al cap de 1 h 30 min arribem a una zona de menys pendent i ens posem els esquís i seguim fins als 1.900 m, on ens els traiem, ja que comença una cresta de roca amb poca neu. Pugem amb grampons unes pales molt dretes i ventoses i arribem al primer dels tres cims, de 2.122 m. Baixem un tros i pugem a la segona de les pales, una mica més dreta. Tornem a baixar per pujar al cim principal, una mica mes fàcil però amb boira.

Curiosament hi ha un refugi al cim que obre a l'estiu. En alguna petita obertura de la boira podem veure l'espectacular glacera. Amb més neu es podrien fer els cims amb esquís. La tornada és fa pel mateix camí, però tot i així en un moment perdem totalment l'orientació. Amb el GPS i en diversos intents tornem a recuperar les nostres petjades.

Podem baixar gairebé fins al refugi esquiant amb certa dificultat buscant les pales de neu.

TORNADA A CASA

Cal coordinar diversos enllaços. Del refugi es va a Lom, o bé en taxi, o bé el guarda del refugi fa el servei amb la seva furgoneta fins a l'estació d'autobusos, i d'aquí a Oslo directament.

DADES PRÀCTIQUES

MÉS INFORMACIÓ

http://english.turistforeningen.no
És el web de l'oficina de turisme i muntanya. Hi trobarem pràcticament tota la informació necessària: refugis, mapes, rutes, material, rutes senyalitzades, etc. I si necessitem alguna cosa més contesten ràpidament a qualsevol pregunta.

http://www.visitnorway.com/es
http://www.nsb.no/?lang=en_US
Informació de trens i possibilitat de comprar els bitllets. Hi ha una tarifa reduïda «minipris».

Taxi Otta:
Petit: +47 61 230 501 / Gran: +47 95 950 834

MATERIAL

Esquís i botes de *back-country*. No són ideals per a les ascensions, però sí que ho són per a la travessa. Equip d'alta muntanya i roba de vent. GPS, mapa, brúixola. Grampons, aconsellables en aquestes zones muntanyoses. Pulca opcional.

ACCESSOS

Si és Setmana Santa hi ha autobusos especials de la DNT que et porten des de l'estació de bus d'Oslo al refugi Gjendesheim. Si no, des del mateix aeroport d'Arlanda s'agafa el tren fins a Otta (és el que va a Trondheim) en unes 4 h ,i d'allí només hi ha servei de taxi per accedir al refugi. Vam fer tot l'itinerari en el mateix dia havent-ho coordinat tot prèviament.

PARTICIPANTS

Macu Fernández
Francesc Monsonís
Elena Rivas
Valentí Pic
Ferran de la Rosa
Rubén Alsina
Esther Cardell

Travessa realitzada el mes d'abril de 2013.

ALBERT MARTÍNEZ (GOOGLE MAPS)

Una llarga caminada pels terrenys de l'extens terme de Roquetes, situats al vessant sud dels contraforts accidentats, amb barrancs profunds i esveltes agulles, de l'encimbellat cim del Caro, el sostre dels Ports de Tortosa (1.441 m).

El barranc de Lloret

Descobrint els Ports

Text i fotografia d' **Antoni Cabré Puig**

Els Ports vénen a ser el tram final de la serralada Ibèrica. Aquesta banda del massís està formada per roques calcàries mesozoiques, amb predomini de la roca dolomítica. Hi podrem trobar fòssils d'origen marí. Hi ha petxines, belemnits, ammonits. Des del punt de vista mineralògic, és una zona rica en bauxita, tot i que no s'ha explotat mai, malgrat que està considerada com una roca estratègica.

QUATRE APUNTS SOBRE L'EXCURSIÓ

La distància total que caminarem és d'uns 14 km lineals. Ara bé, es tracta d'una excursió difícil i feixuga, on l'excursionista haurà de posar coneixement i seny, per tal d'anar trobant l'itinerari, que cal seguir sempre entre cingles. És un paisatge sublim, que no us defraudarà pas. Però és un lloc molt solitari.

Camí de la imponent roca del Migdia. Llunyanes, es veuen l'agulla de la Joca i les Mirandes.

Mentre anem caminant trobem bones fites indicadores del camí. Al fons, a l'esquerra, es veu la roca Xapada (1.004 m).

Desconfieu de trobar cap font. Us caldrà dur al damunt tota l'aigua que necessitareu. Jo us desaconsellaria anar-hi quan faci calor; per tant la tardor o l'hivern són les millors èpoques. No oblideu que és la part dels Ports que mira cap al migdia.

També cal remarcar que en el retorn cap al cotxe, passareu per un terreny particular que està dedicat a la ramaderia de braus de P. Fumadó. Fins i tot passareu a la vora d'una plaça de braus, amb els decorats pertinents. Caminar en silenci, és la millor tàctica. Us trobareu amb braus pasturant, però si no els molesteu, ells no us faran ni cas.

Aquesta preciosa vall de Lloret també és una reserva de caça, on viu la cabra salvatge hispànica, aquí anomenada *la sauvatge*. També hi ha senglars. I, si teniu sort, veureu volar l'àguila cuabarrada i també la daurada.

Malauradament, la zona per on caminarem ha sofert incendis, i en veureu les restes. Però s'ha regenerat molt, especialment als barrancs. Hi predomina el pi blanc en cotes baixes. I més amunt el pi rojal i el pi negre: el més típic dels Ports. També hi trobareu alzines, i especialment boixedes, que us ajudaran a progressar pels passos compromesos, ja que us serviran per agafar-vos-hi.

Us recomano dur un o dos pals de muntanya per caminar, aquí us seran de gran utilitat.

APROXIMACIÓ AL VEÏNAT DE LLORET

De Tortosa creuarem l'Ebre, pel pont del Mil·lenari i travessareu el barri del Raval de Crist. I ja seguireu la carretera de Mas de Barberans, amb revolts. Gaudireu d'un paisatge envoltat d'oliveres mil·lenàries, plantades en terrenys rocallosos, de sòls de laterites. La carretera va pujant, i passarem el nou canal de reg, que va des de Xerta cap al riu Sénia.

Quan faltaran uns 3 km per arribar al mas de Barberans, a mà dreta, veurem un panell que diu: «Barranc de Lloret». Ens endinsareu en aquesta pista asfaltada, i molt sinuosa, seguint-la durant 7 km, fins que trobarem una tanca metàl·lica. Hi ha prou espai per aparcar aquí, ja que en surt a la dreta, una pista secundària.

EL CIRCUIT DEL BARRANC DE LLORET

Durant tot el recorregut anirem trobant fites i també marques de pintura vermella. Però no hi són pas abundants. Cal parar molta atenció sempre. El boix és molt atapeït i ens pot fer despistar, en ocultar-nos alguna marca.

El gran coneixedor dels Ports, Joan Tirón Ferré, de la UEC de Tortosa, ens explica que

aquesta és l'excursió més bonica i també la més difícil de tots els Ports. El nom d'*escarrissó* fa referència a les canals rocalloses encinglerades, ara equipades amb escales de troncs, que ja empraven els antics llenyataires per superar cingles i poder accedir a fer feina al bosc. Actualment, el parc ha restaurat camins, i també els escarrissons.

Seria bo, que comencéssiu a caminar a trenc d'alba, ja que l'excursió és llarga, i s'inicia amb una feixuga pujada de gairebé dues hores.

0:00 h Aparcament, situat als 300 m d'altitud. Iniciarem la caminada costes amunt. Inicialment resseguirem una pista de terra paral·lela al barranc de Lloret. Aviat creuarem el barranc per mitjà d'un pont de fusta en mal estat. I a l'altra banda, el sender va pujant suaument. Deixarem a mà dreta el sender que duu al barranc de la cova Pintada. Aviat passarem per l'indicador dels bufadors de Lloret (són surgències d'aigua, quan hi ha hagut pluges intenses). I el sender s'enfila amunt, de cara al pendís de la muntanya. El sender va guanyant alçada, esquivant estrats. Al damunt nostre, hi ha alterosos cingles. Pujarem paral·lels al barranc, que ens quedarà a la nostra dreta. Veurem els primers rajos del sol, que ens acaronaran tímidament. Més amunt, creuarem una petita tartera, enmig de la qual hi ha una figuera. Seguirem pujant i el cingle ens barrarà el pas, però anirem cap a la dreta, i descobrirem una canal equipada amb un parell de troncs successius amb escales de fusta.

1:45 h És l'escarrissó de Borosa, que remuntarem. La gent s'hi enfilarà amb alegria. Estarem situats als 770 m d'alçada. Seguirem amunt, el sender és evident. Cal pujar encara durant 15 minuts més.

Els escarrisons equipats amb escales de fusta. A l'esquerra, l'escarrisó de Barretes. A la dreta, l'escarrisó de Borosa.

A mida que anem avançant pels vessants abruptes i encinglerats del barranc de l'Orió, podem veure agulles ben aèries.

2:00 h Coll de Morralets, on acaba la feixuga pujada. Serem als 815 m. S'imposarà un descans. Aprofitarem per d'esmorzar. El sol haurà anat guanyant protagonisme, però s'hi estarà bé, asseguts sota el solet. Hi ha una roca amb un forat. I un rètol a la pedra: Cova Ebre. El Caro, cap a la dreta, i cap a l'esquerra, el coll de Lloret. Veurem el caseriu de Lloret molt llunyà, situat al fons de la vall. Al darrere, el Caro ens guaitarà, coronat pels repetidors de comunicacions. Novament, ens posarem a caminar de cara a ponent. Ara el sender planeja, passant a la vora del cingle. Passarem per un toll d'aigua o font. Al damunt, un niu d'ocells en un forat de la roca. Hi pujarem fins que guanyem el coll de la imponent roca del Migdia de Lloret, roca que deixarem a la nostra esquerra. Aquí, ja girarem anant cap al nord i entrarem a la part obaga, passant per esplendoroses pinedes i boixedes, que ens serviran per agafar-nos-hi durant la nostra progressió, a partir d'ara força dificultosa, per on ens caldrà anar descendint. Ens orientaran unes poques fites i ratlles de pintura vermella. Ens caldrà perdre alçada, descendint pel pendís herbat. Estarem passant pel vessant est del barranc de l'Orió. Anirem cap al nord, amb pujades i baixades, fins a assolir el nivell del barranc d'Orió, que encara veurem molt llunyà. Trobarem alguns aurons.

3:50 h Ara ja haurem assolit el punt més al nord de l'excursió d'avui, arribant al nivell del barranc de l'Orió. De fet, aquí creuarem tres barranquets i ja entrarem a la banda solana d'aquesta vall de l'Orió. Avançarem cap al sud i, de nou, tornarem a perdre alçada. De tant en tant admirarem el vessant est del barranc d'Orió, per on haurem vingut, amb cingleres a dojo. Seguirem endavant, i a mà dreta veurem una cova entre roques. Avançarem amb dificultat i entrarem en una pineda situada en un pendís, on ens caldrà guanyar desnivell; en aquest indret les marques roges no són gaire visibles. Passarem un collet. El camí planeja.

Poc abans d'assaolir la roca del Migdia. Al fons es veu el castell de l'Airosa.

Més endavant ens caldrà remuntar una canal molt dreta, arran del cingle, amb el terra argilós. Hi ha una graonada poc sòlida al terra. Després seguirem entre boixos i pins. Ara i a la dreta, mirant amunt, veurem una gran foradada: és l'Ull del Cíclop. Enmig hi ha un alterós pi, cosa que li dóna magnitud. Durem un temps parcial de 1 h 20 min, des del barranc de l'Orió.

5:25 h Entrarem en el vessant del barranc de Barretes. Trobarem un petit replà rocallós. Aquí seria un bon indret per tal de fer un segon àpat i descansar. Tot seguit ens caldrà estar molt amatents, essent necessari un esforç d'orientació, ja que ens caldrà descendir fort, resseguint el solc del barranc del nostre costat durant una estona. Fixeu-vos amb les fites i amb les marques de pintura roja. Baixarem pel barranc, en fort pendent i passant per blocs. Després d'una petita cascada de roca tosca, on sol haver-hi aigua que regalima, tornarem a guanyar alçada fins que assolirem un relleix rocallós per on avançarem. Després seguirem avançant planers fins que assolirem l'escala de baixada: és l'escarrissó de Barretes.

6:15 h Peu de l'escarrissó de Barretes. Seguirem el sender, ara ja evident. Aquest tram del camí, hom el coneix com els planets d'Orió. Ara, el terreny canviarà de sobte, i entrarem en un paisatge obert. Veurem a mà esquerra la roca del Migdia, que ens oferirà al seu vessant, una gran esllavissada. En aquest moment començarem a trobar cagarades dels braus. Avançarem fins gairebé el coll de Lloret. Creuarem un petit barranc i tindrem al davant la pista que baixa des del coll de Lloret. Anirem rectes, i assolirem la pista, que seguirem avall, cap a la nostra esquerra. A mà esquerra, un aiguamoll amb ciment als costats: és la font del Sapo. I una mica més endavant veurem a mà esquerra una tanca del Departament d'Agricultura. Hi

podrem llegir: «Protecció de la cabra salvatge». Al fons hi ha unes cases del mateix Departament. És l'indret anomenat clot de l'Hospital. A la nostra mà dreta tindrem la cova de l'Hospital, que és una balma obrada. Hi ha una bonica heura.

7:15 h Seguirem endavant, davallant per la pista fins a la roca del Migdia, on hi ha una esllavissada. Pista avall, passarem per la font Pollosa. Seguirem la pista. Hi ha una tanca de troncs, situats en ziga-zaga, per tal que no passi el bestiar.

7:30 h Coll Ventós. Acaba la pista. Ve a ser un collet. Seguirem avall, ara caminant per un sender clar, però malmès. Podrem veure braus, pasturant aquí. Forta baixada fins assolir una segona pista a tocar d'una bassa rodona per a ús dels bombers. Seguirem la pista, avall. A mà esquerra, tindrem la font dels Divendres, cabalosa. A mà dreta, tindrem unes parades amb braus negres, pasturant tranquil·lament. Tanca metàl·lica. Cruïlla amb la pista asfaltada que baixa del mas de Cansalader, situada la nostra esquerra. Seguirem la pista cap a la dreta, davallant. Assolirem la reixa metàl·lica del Departament d'Agricultura, que tanca la pista.

FITXA

Itinerari: Barranc de Lloret - bufadors de Lloret - escarrissó de Borosa - coll dels Morralets - collet de la Roca del Migdia - barranc de l'Orió – Ull del Cíclop - barranc de Barretes - escarrissó de Barretes - planets d'Orió - pista de Lloret - coll Ventós - mas del Cansalader - barranc de Lloret - Aparcament.
Temps de camí: 8 h.
Distància: 14,2 km.
Desnivell: +980 m (acumulat).
Cartografia: *El Port.* Escala: 1:30.000. Barcelona: Editorial Piolet, 2007 (2a ed.)

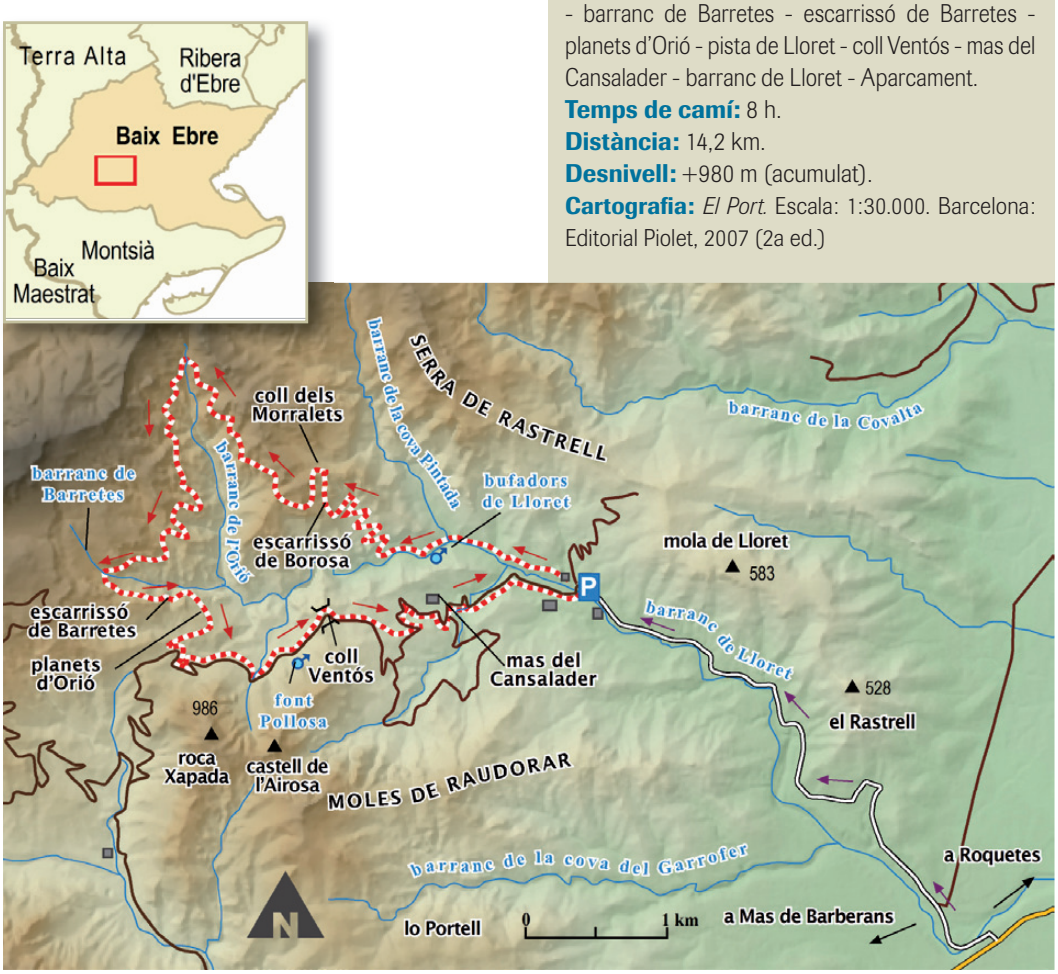

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

THINKSTOCK

El bosc de laurisilva d'El Cedro.

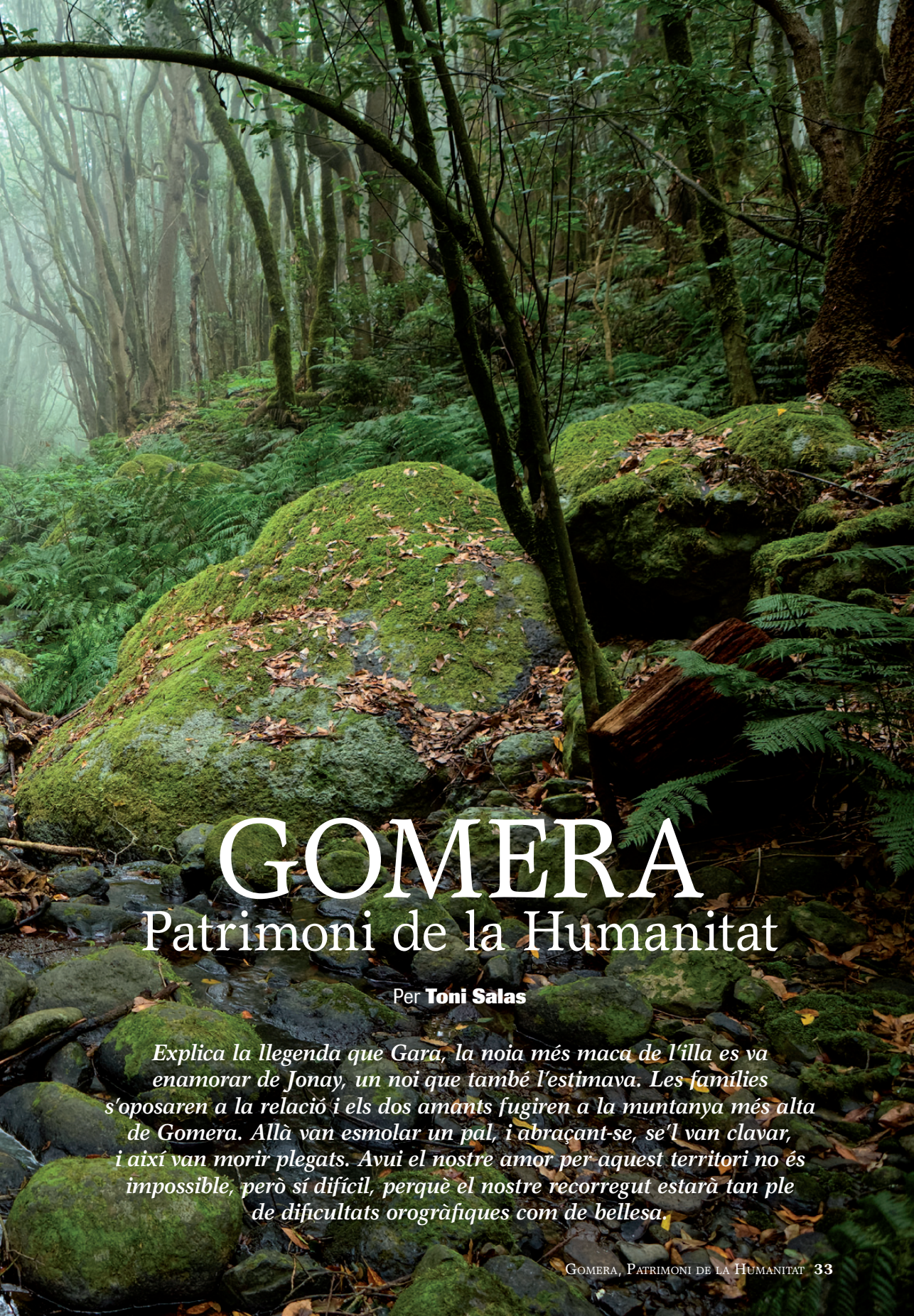

GOMERA
Patrimoni de la Humanitat

Per **Toni Salas**

Explica la llegenda que Gara, la noia més maca de l'illa es va enamorar de Jonay, un noi que també l'estimava. Les famílies s'oposaren a la relació i els dos amants fugiren a la muntanya més alta de Gomera. Allà van esmolar un pal, i abraçant-se, se'l van clavar, i així van morir plegats. Avui el nostre amor per aquest territori no és impossible, però sí difícil, perquè el nostre recorregut estarà tan ple de dificultats orogràfiques com de bellesa.

Gomera, coneguda també com l'illa colombina, perquè va ser el lloc d'avituallament de Cristòfor Colom abans de partir al nou món, pertany a l'arxipèlag de les Canàries, situada a l'oceà Atlàntic, davant les costes africanes. La capital és San Sebastián de la Gomera. El seu punt més alt és el Garajonay, de 1.487 m.

L'any 1981 es va formar a l'illa el parc nacional de Garajonay, posteriorment declarat per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat. Allotja una joia natural pròpia del terciari, el bosc de laurisilva, però en realitat l'illa està formada per una gran varietat d'arbres que conserven el seu fullatge durant tot l'any, de caràcter subtropical, directament relacionat amb una elevada humitat i temperatures suaus.

El nom de Gomera, diu la llegenda, prové de Gomer, fill de Jafet, que va estendre's per Mauritània. Una altra possibilitat menys mítica és que les tribus berbers de Gomara, a prop de Xaouen, fossin els primers navegants en arribar-hi.

Els castellans manats per Juan de Bethencourt són els primers conqueridors en el segle XV. Els *guanches*, els antics aborígens, lluiten pel seu territori i, després d'un temps de convivència pacífica, es produeix la rebel·lió d'Iballa, una bella noia que sedueix el governador Peraza i ordeix una trampa que acaba amb la vida d'aquest. La repressió dels castellans serà terrible.

Avui els nous conqueridors són els alemanys, són els que tenen grans negocis a l'illa i han creat complexos turístics al sud. Les muntanyes de Gomera confluïxen en valls ubèrrimes, amb pocs trajectes planers. Es tracta sempre de pujar per baixar i tornar a pujar de nou o viceversa. Com que les valls tenen temperatures tropicals i agradables en els cims com Garajonay hi ha boires quasi perpètues, fred i humitat.

La platja de San Sebastián de la Gomera, la capital de l'illa.

THINKSTOCK

TONI SALAS

El poble d'Imada presidit pel seu* roque *i envoltat de palmeres.

La població de Gomera tenia l'any 1940 uns 40.000 habitants, ara ha disminuït fins a 18.000 o menys, i és que hi ha poques possibilitats de desenvolupament. Un dels patrimonis dels *gomeros* és el famós *silbo*, una forma de comunicació i llenguatge que prové de temps immemorials. Avui forma part de les Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat.

Els itineraris que us presentem ens descobriran l'illa a través de sis dies d'intenses caminades, on recorrerem els indrets més característics del territori.

LA VALL DE BENCHIJIGUA

Des de la capital, San Sebastián de la Gomera, ens traslladem en *guagua* fins al Roque de Agando, un excel·lent mirador sobre Tenerife i el Teide. D'aquí, a mil metres d'altura iniciem la baixada per un sender que ens transporta per la vall de Benchijigua. Un paisatge verd, ple de plantes i flors, on les palmeres fan un aire de paisatge tropical. Arribem a l'ermita de San Juan, lloc ideal per fer una parada i descansar.

Aquestes illes volcàniques formen sempre imatges capritxoses i extravagants, com ara unes quantes coves al costat de l'ermita. Tafanegem una mica i continuem. Comença ara un dura pujada fins a Azadoe. D'aquí s'albiren les cases blanques del poble d'Imada, amb la presència del Roque de Imada que ombreja el poble, dels palmerars i d'abundant quantitat d'aigua per tots els indrets. Arribem al centre de la població i dinem a l'imprescindible bar de la senyora Arcilia.

Els noms, el paisatge, en la més remota llunyania, la presència de la mestressa, una senyora molt grassa, però que sembla dominar prou la situació, ens fan creure que estem dins d'una novel·la llatinoamericana de García Márquez, per exemple. Dinem una sopa de verdures, que repetim sense problemes; amanida, formatges, *mojo picón*, (que és una salsa a base d'alls, pebrot, comí i sal), amb *papas arrugás* i *gofio* (una mena de farina de blat de moro), acompanyat pel vi de la regió, tot molt propi, molt canari.

UN PAISATGE VERD, PLE DE PLANTES I FLORS, ON LES PALMERES FAN UN AIRE DE PAISATGE TROPICAL

Amb la panxa plena encara continuem fent drecera. Ara anem muntanya amunt, caminem una estona per la carretera fins a l'ermita del Buen Paso. Més enllà agafem un sender i al cap de poc temps ja atalaiem la mola de La

Fortaleza, el cim més alt de la zona. Flanquejarem fins al seu peu i farem l'ascensió que acaba en una divertida i curta grimpada. Des de dalt divisem el mar entre núvols i les illes de Hierro i La Palma.

Ja de baixada, un ampli camí ens porta fins a Chipude, a 1.000 m d'altitud. Ens allotgem al Bar-Hostal Sonia. Sopem un nou potatge canari de verdures, *Almogrote*, una pasta feta d'all, oli, tomàquet, pebrot i formatge, boníssima; amanida i pollastre amb vi blanc de Chipude.

El bosc de laurisilva d'El Cedro es tanca com un indret màgic i misteriós

TONI SALAS

La vall ubèrrima de Benchijagua.

Fem un tomb nocturn pel poble després de sopar i a part la brillantor dels estels no sembla haver-hi gaires coses d'interès.

ALTO DE GARAJONAY I VALL D'HERMIGUA

Sortim de Chipude cap a Los Manantiales i d'aquí iniciarem un ascens que ens portarà a El Alto de Garajonay (1.487 m), el punt més alt de Gomera. En el camí trobem una senyora que ven els seus formatges artesanals als vianants. Els pocs caminants que trobem són en la gran majoria, alemanys.

A prop del punt culminant trobem alguns rètols indicadors que expliquen que aquest va ser l'últim lloc de la resistència *guanche* davant l'assalt de Bethancourt al front de les tropes castellanes.

D'aquí albirem el Roque de Agando, on vàrem començar a caminar i no gaire més, perquè tot està tapat per una persistent boirina.

Continuem fins a El Contadero i entrem en el bosc de laurisilva d'El Cedro. Aquí hi ha espècies autòctones com el llorer, el bruc, el faig, la falguera o el grèvol canari. El bosc es tanca com un indret màgic i misteriós. Arribem a l'ermita de la Virgen de Lourdes on hi ha taules de pícnic i turistes peninsulars, és a dir gent que ha arribat amb el seu vehicle.

En poc temps es comencen a veure llogarets habitats i bancals conreats de cereal. Paisatges de flors plenes de colors que ens porten a Los Cedros, on podem fer reserva alimentària a l'hostal i restaurant La Vista. Efectivament des d'aquí contemplem bona part del bosc i les muntanyes que hem deixat darrere. A sota nostre els penya-segats que ens portaran per inversemblants senders cap a Hermigua i més enllà el mar.

Dinem un potatge molt bo de créixens i cabra, amb vi negre de la regió. Com sempre no falten a taula el *gofio* i el *mojo*. No hi ha temps per a la sobretaula i iniciem el descens.

Baixem per El Chorro i la vall de Hermigua, amb vistes precioses sobre la població i els llogarrets dels voltants amb les petites cases blanques que contrasten amb el verd del paisatge i amb el Roque Grande, una capriciosa piràmide

El Roque de Agando, punt d'inici del nostre tresc per l'illa de Gomera.

THINKSTOCK

TONI SALAS

El bosc de Garajonay.

sorgida sens dubte d'alguna erupció volcànica.

Arribem a El Estanquillo, on trobem al senyor Juan, que ha estat cinquanta anys a Veneçuela fent, segons diu, feines agrícoles, i dos fills disminuïts que volten a prop. Seguim fins a Hermigua, provem els seus pastissos i una *guagua* ens espera per transportar-nos de nou a Chipude. Hem pujat més de 400 m i hem baixat uns 1.200 m.

VALLEHERMOSO

Ens acomiadem de Chipude i avancem cap a llogarrets veïns, El Cercado, i Las Hayas, on fem una parada per contemplar la feina de les dones ceramistes. Baixem cap a Las Creces i deixem a la nostra esquerra el Valle Gran Rey i el mar.

Continuem cap a Vallehermoso. Es reitera la vegetació exuberant, les palmeres, les plantes oloroses i segons ens apropem la vida humana. Passem per Los Loros, el barranc del Ingeniero i l'embassament de La Encantadora fins a arribar al nostre destí. A les portes del poble trobem un altre avi que també va estar uns pocs anys a Veneçuela, ha treballat tota la seva vida en el camp i té cinc fills a Tenerife, però poques ganes de sortir a viure l'enrenou de la ciutat havent-hi aquí aquest paradís perdut.

Ens explica que la gent no fa tants anys pujava de Vallehermoso a Chipude a peu amb les bótes carregades de vi i després tornava a baixar, tot per una pesseta. Eren altres temps, és clar. Travessem pel costat dels principals conreus, el plàtan, la vinya, el tomàquet, els cereals i la patata, molts bancals es veuen ara abandonats i la gent que vivia de l'agricultura passa a viure gradualment dels serveis o emigra.

TONI SALAS

Ens allotgem en un hotel apartament i donem un tomb per la població. Podem contrastar l'increïble nivell de vida, els preus irrisoris si els comparem amb Barcelona. Un indret bo, bonic i barat, sens dubte. De seguida sortim cap a la platja de Vallehermoso, són 3 km de carretera fins a prendre el

primer bany. Platja descuidada i amb molta ressaca.

Qui no sigui amant de les aigües salades es pot enfilar per un sender, el de Las Sabinas, que puja 500 m, i albirarà, al fons, Vallehermoso i la línia de penya-segats al costat del mar. A l'hora de sopar anem al Restaurant Iballa, on ens donen ranxo *gomero*, que repetim, i una tonyina que es desfà de fresca; per postres, plàtans i un *gomerón*, un líquid dolç força dolent.

PLATJA D'ARGUAMUL I ERMITA DE COROMOTO

Sortim de Vallehermoso i ens enfilem fins a l'ermita de Santa Clara a 700 m. D'aquí iniciem la baixada cap el mar, trobarem pel camí el llogaret disseminat d'Arguamul i veiem la platja d'Arguamul i Los Roques que, quan baixa la marea, formen piscines naturals i sobresurt a la dreta el Roque de los Órganos, una de les formacions rocoses més característiques de Gomera amb capricioses ondulacions basàltiques.

Anem a la platja per un sender molt poc transitat. Estem davant d'una naturalesa salvatge, en un lloc on difícilment arriba la gent, però d'una gran bellesa. Arribem amb la marea alta i ens hem d'arrecerar en una petita cavitat on fa ombra. Qualsevol intent de bany té poc èxit, la potència de les onades és molt forta, la sorra ha desaparegut engolida per la mar i tot el nostre territori és un ampli pedregam. Així doncs, ens mullem una mica i poc després reiniciem els 700 m de pujada de nou fins a l'ermita de Santa Clara.

Ara marxem per un corredor que ens permet atalaiar els dos costats de l'illa. A l'esquerra, d'allà on venim, Arguamul i Los Órganos, enfront, la supèrbia figura del Teide, que emergeix des de Tenerife, i a la dreta Vallehermoso, la platja i el Roque Cano.

Arribem a l'ermita de la Virgen de Coromoto i iniciem la llarga baixada que ens porta a la carretera que uneix la platja amb el poble de Vallehermoso i a l'hotel apartament.

La platja d'Arguamul.

TONI SALAS

TONI SALAS

Tagaluche, des del mirador del Santo.

EL JUEGO DE BOLAS

Ens traslladem en *guagua* a Agulo, al cantó est de l'illa. Els pobles de Gomera en general no tenen especial interès. Encara pots contemplar alguna vella casa en ruïnes, però són cases blanques que no trenquen gaire amb el paisatge, que es construïren a la dècada de 1960 o 1970. Agulo no difereix d'aquestes característiques.

D'Agulo, per una forta pujada arribem al mirador, on contemplem una excel·lent vista del poble i el mar. Continuem cap l'embassament de La Palmita, per l'indret conegut com *Paisaje lunar* i ens apropem al centre de visitants El Juego de Bolas. De nou un magnífic mirador del Teide.

DESPRÉS INICIAREM EL DESCENS I EL MAR DAVANT NOSTRE SERÀ SEMPRE EL NOSTRE REFERENT, QUE BARREJA EL SEU COLOR AMB EL VERD DEL CAMÍ

Al centre de visitants hi ha informació sobre els moviments sísmics que fa dotze milions d'anys feren sorgir l'illa, així com de la flora i la fauna.

Després de passar per Las Rosas, anem a dinar al Restaurant el Roque Blanco, al costat de la carretera; naturalment està ple de turistes. Després de dinar seguim i rodegem el Roque Cano, sota el qual es troba Vallehermoso. Hi fem camí, sempre amb boniques vistes sobre la població.

VALLE GRAN REY

Agafem la *guagua* fins a Arure, és un poblet en una elevació. Des d'allí baixarem a Valle Gran Rey. Anem primer al mirador del Santo amb vistes sobre Tagaluche. Després iniciarem el descens i el mar davant nostre serà sempre el nostre referent, que barreja el seu color amb el verd del camí.

El poble de Valle Gran Rey té una part força animada, port, platja, restaurants, vaja la civilització.

Totes les excursions tenen una duració d'unes sis o set hores reals. És a dir si incloem mirar, xerrar, banyar-se, quan es pot, fer fotos, etc., són rutes que et tenen entretingut tot el dia. L'única excepció és la ruta per Valle Gran Rey, unes dues o tres hores amb la finalitat d'arribar a l'hora de dinar i sortir posteriorment en vaixell cap a Los Cristianos (Tenerife) i l'aeroport.

TONI SALAS

Camperols que semblen del passat.

PER SABER-NE MÉS

Bibliografia

- *La Gomera paso a paso.* Canarias: Editorial Globo, 1986.
- ALONSO, JUANJO. *Excursiones en las islas Canarias.* Madrid: Ediciones Desnivel, 2001.

Internet

- *www.entremontanas.com*
- *www.ilagomera.net*
- *www.turismodecanarias.com*
- *www.islarural.com/senderos.asp*

Ruta 1 : Vall de Benchijigua
Ruta 2 : Alto de Garajonay i Vall d'Hermigua
Ruta 3 : Vallehermoso
Ruta 4 : Platja d'Arguamul i ermita de Coromoto
Ruta 5 : El Juego de Bolas
Ruta 6 : Valle Gran Rey

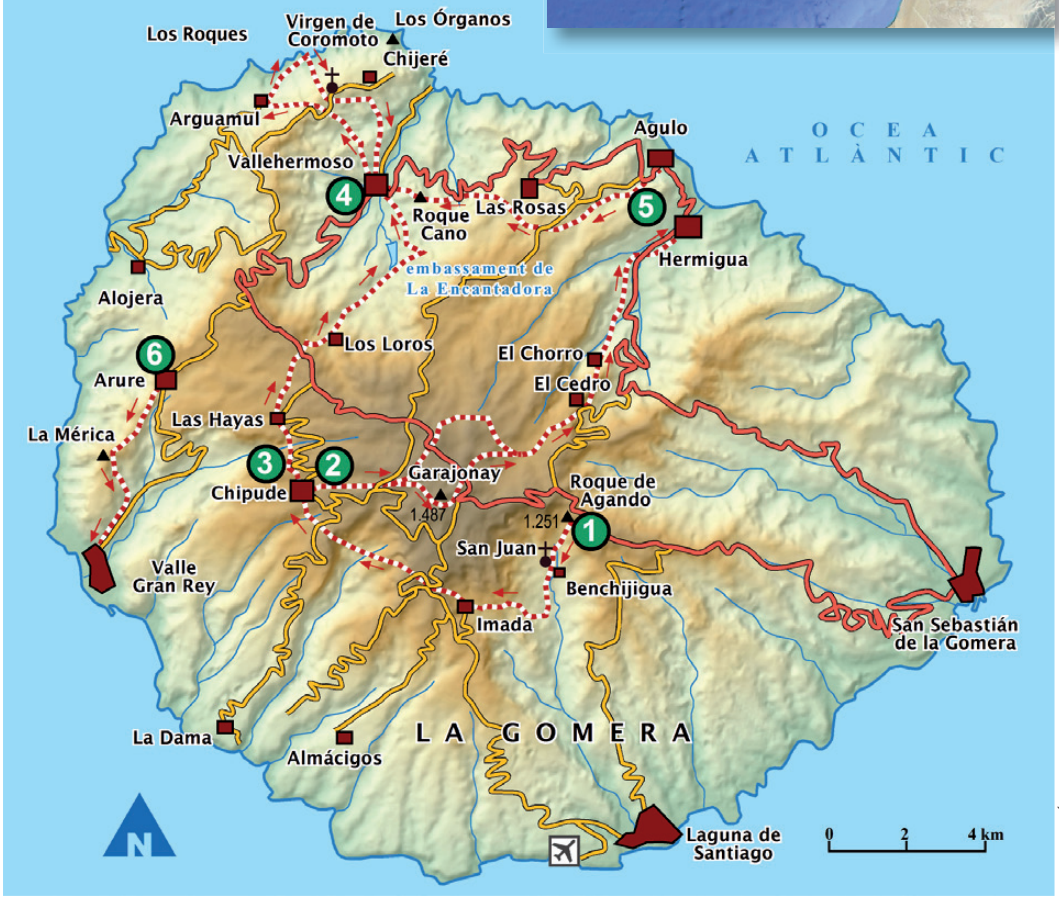

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ASTER GDM)

EL DOCTOR IGNASI MELÉ, l'excursionisme i Tossa de Mar

Per **Lluís Willaert i Garcia**

FONS FOTOGRÀFIC ARXIU MUNICIPAL DE TOSSA

Aquest article es publicà per primera vegada i amb el mateix títol a *Quaderns de la Selva* 24 (2012): 183-201. Hem volgut oferir als lectors de *Muntanya* una versió més reduïda, per motius editorials, atesa la importància del Dr. Ignasi Melé per al CEC i per a l'excursionisme.

Rememorem un esdeveniment succeït a la vila costanera de Tossa de Mar ara fa 83 anys, protagonitzat pel Dr. Ignasi Melé i Farré, un gran humanista català i soci delegat del Centre Excursionista de Catalunya a Tossa de Mar.

FONS FOTOGRÀFIC ARXIU MUNICIPAL DE TOSSA

El doctor Melé amb la seva esposa.

EL DOCTOR IGNASI MELÉ I FARRÉ

L'any 1930 l'excursionisme català en pes va fer acte de presència per retre un merescut homenatge al doctor Melé, metge de Tossa de Mar, personalitat que es va desviure per la cultura, i de la qual fou, en general, un gran activista com a arqueòleg, pedagog, artista i historiador. En resum: un humanista.

Ignasi Melé i Farré va néixer a Cervera el 24 d'abril de 1859. Per necessitats familiars es va traslladar a Barcelona, on estudià el batxillerat, i es va llicenciar com a metge cirurgià a la Facultat de Medicina de Barcelona. Als 19 anys ja exercia com a facultatiu per oposició a l'Hospital de la Santa Creu. Home d'esperit inquiet, des del primer moment participà en el moviment de la Renaixença, particularment des dels rengles de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (una de les precursores del Centre Excursionista de Catalunya), on va pronunciar conferències sobre temes d'higiene. L'any 1881 va ser vocal de la Junta Directiva, junt amb Antoni Gaudí. Sens dubte influenciat pels higienistes de talla europea, com Pere Felip Monlau i Roca (1808-1871), que també influencià Ildefons Cerdà en la seva concepció de l'Eixample de Barcelona, i Joan Giné i Partagàs (1836-1903). El doctor Melé també rebé influències directes del seu mestre Rafael Rodríguez Méndez (1845-1919) deixeble dels anteriors, i tots integrants de l'anomenat Nucli Higienista Barcelonès.

De jove, Ignasi Melé va escriure: «Higiene de les habitacions» (*L'Excursionista* (1878-1881): 485, vol I); *Història de la Gimnàstica; Ressenya de la força, agilitat i destresa de l'home; Estudi especial de la natació, l'arc, el salt i carrera en les èpoques antiga i moderna* i «Judici sobre el Butlletí CEC» (Butlletí CEC (1916):139, vol. XXV). Un cop llicenciat, el Dr. Melé exercí la medecina a Cardedeu i el 1890 arribà a Tossa de Mar, d'on ja no es mouria fins a la seva mort, esdevinguda l'any 1928. Potser en un principi no pensava romandre a Tossa tant de temps com finalment va estar-s'hi, atesa la petitesa de la vila i el seu relatiu aïllament, però el fet és que va quedar captivat per la bellesa del seu clos antic: la Vila Vella, amb les muralles i l'entorn de les seves cales.

L'ANY 1881 VA SER VOCAL DE LA JUNTA DIRECTIVA DE L'ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFIQUES, JUNT AMB ANTONI GAUDÍ

Amb fe i perseverança va començar una tasca gegantina, en la divulgació de consells sanitaris i higiènics, al principi vistos per alguns amb cert escepticisme, però que d'altres secundaren, sobretot en la seva tasca d'arqueòleg

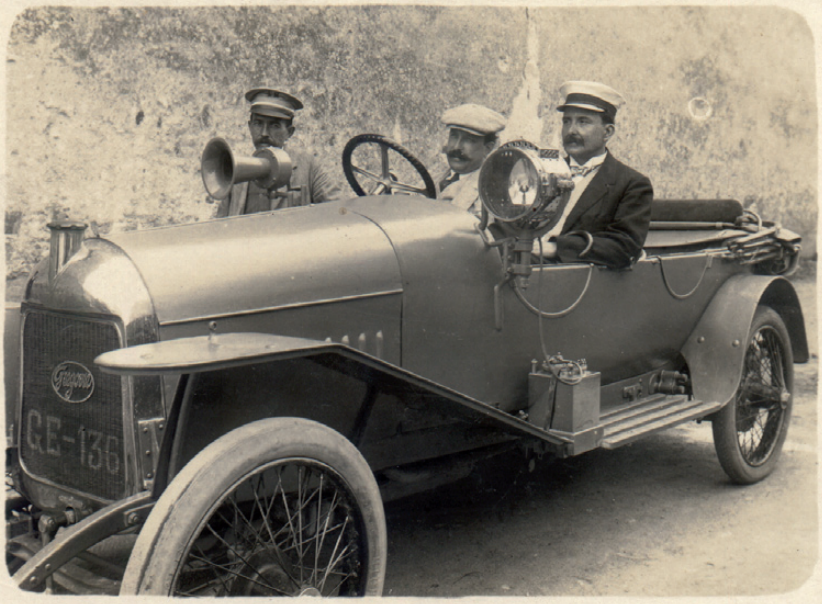

FONS FOTOGRÀFIC ARXIU MUNICIPAL DE TOSSA

El doctor Melé, acompanyat del doctor Estapé, amb cotxe.

excavador. Lliurat de ple a la seva feina amb voluntat ferma, per guarir tant als seus convilatans de les malalties del cos com les de la ignorància, moltes vegades fou objecte de bromes, ja que li escampaven trossets de plats trencats pels llocs d'excavació.

FONS FOTOGRÀFIC ARXIU MUNICIPAL DE TOSSA

El doctor Melé a les excavacions.

EL DOCTOR MELÉ I L'ARQUEOLOGIA

Fruit del seu esperit d'observació, en els seus passeigs al camp d'ametllers situat enfront de l'hospital de Sant Miquel, va anar trobant fragments de ceràmica fins que, un fet fortuït (la ruptura d'una canonada d'aigua i dels treballs de reparació subsegüents), va provocar l'aparició de restes d'un mur de pedra. El doctor Melé de seguida va sospitar que a sota hi devia haver més estructures. La seva intuïció no va fallar i amb l'ajuda d'un veí fidel, van començar els treballs d'excavació al peu del turó de can Magí, que van ser força positius, i van donar lloc a la troballa d'uns magnífics mosaics romans (1914). Aquesta fou la culminació d'un esforç personal i pecuniari (ja que havia hagut de vendre la seva col·lecció de segells per sufragar les despeses, i també gastar una part dels seus estalvis).

El mateix 1914 Joaquim Folch i Torres feu pública aquesta descoberta en una nota de premsa. El 1916 el Pere Bosch i Gimpera, director del Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans de la

Mancomunitat de Catalunya i l'hispanista alemany Adolf Schulten, certificaren l'origen romà de les troballes, verificació que donà pas a una recerca metòdica i oficial.

El 1920 creà el Museu Melé a casa seva, obert a tothom, especialment a grups de centres excursionistes als quals agradava de fer de guia històric. Era, doncs, un veritable amic dels excursionistes, perquè ell també n'era un. El 1921, en el que era l'atri de la vil·la romana dels Ametllers, es descobreix un mosaic que dibuixa una figura humana i la inscripció *Salvo Vitale Felix Turissa Ex Oficina Felices.* Tot això va convertir el jaciment en un referent cultural conegut arreu, dinamitzador de tot tipus d'activitats culturals, artístiques i de concursos locals com el Concurs geogràfic, històric i arqueològic (1922), que va proporcionar prou material per publicar el llibre *Tossa* (1926). Fruit d'una conferència pronunciada l'any 1926, publicà «Una excursió a Tossa. Notes per a una Guia del que guarda d'interès històric, arqueològic i artístic» l'any següent.

Melé, junt amb Xavier Casademunt i Arimany, escriu en forma de diàleg «Converses sobre les excavacions de la vila romana de Tossa sostingudes entre Xavier Casademunt i Ignasi Melé», un fullet editat el 1922 pel Butlletí del GEiEG.

L'HOMENATGE AL DOCTOR MELÉ

També va promocionar el Concurs i Exposició de Fotografies de Tossa de Mar, i diverses exposicions pictòriques, que van donar a conèixer la població a tot arreu. Melé es pot considerar com un capdavanter culte del turisme modern, que a partir d'aleshores es desenvolupa al llarg de la ja anomenada Costa Brava, per Ferran Agulló (1908), terme encunyat per aquest en contemplar la visió de la costa entre s'Agaró i Tossa des de l'ermita de Sant Elm de Sant Feliu de Guíxols.

Per totes aquestes raons, la comunitat excursionista va decidir retre-li un merescut homenatge. Atès que la Lliga d'Entitats Excursionistes de Catalunya havia quedat inoperant per les circumstàncies polítiques del moment, per acomplir aquest objectiu es constituí la Co-

Una postal antiga de Tossa de Mar.

missió Organitzadora de l'Homenatge al Dr. Melé, integrada pel Centre Excursionista de Catalunya, el Club Excursionista de Gràcia i la Secció d'Excursions de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Aquesta última entitat va fer una crida adreçada a totes les entitats excursionistes (agost de 1926), on diu textualment:

> La forma de retre l'homenatge serà estudiada en una reunió de les societats que s'hi hagin adherit, que seran convocades per l'AEP tan prompte que sigui possible. D'aquesta reunió en pot sortir sense cap criteri de prelació la Comissio d'Homenatge.

El viatge es feu en un tren especial sortint a les 5 del matí, combinat amb els autos de Blanes a Tossa el dia 3 d'octubre de 1926. L'acte de l'homenatge no tingué lloc al matí al bosc conegut com els *Suros del Santo*, com estava previst, a causa de circumstàncies meteorològiques adverses. Varen assistir a l'acte unes 500 persones, tot i el mal temps. Va ser a casa seva, doncs, on li fou lliurat al doctor Melé un pergamí recordatori ofert per les entitats excursionistes, artístiques i culturals participants. Li'n féu lliurament Manuel Comella, soci del CEC. El pergamí deia:

> Els Excursionistes i elements culturals de Catalunya a n'Ignasi Melé i Farré, com a penyora d'admiració per l'amor demostrat a les coses nostres i en particular pel seu esforç altruista en les recerques històriques i arqueològiques de la vila de Tossa.

Seguidament es visitaren els mosaics romans i la Vila Vella. Uns cinquanta participants dinaren al pati de la fonda Can Rovira, i a la tarda, al passeig, hi hagué una audició de sardanes interpretades per una cobla gironina. Finalment, els expedicionaris retornaren altra vegada cap a Barcelona en tren especial. Curio-

La multitut congregada a la plaça de l'Església per sentir els parlaments.

NARCÍS RICART BAGUÉ

NARCÍS RICART BAGUÉ

L'alcalde Joan Bancells, patrocinador de l'homenatge, s'adreça als assistents. A la seva esquerra hi ha Manuel Ainaud.

sament, l'Ajuntament de l'època no va accedir a la petició de la comissió de posar el nom del doctor Melé a un carrer de la població. Les causes d'aquesta negativa poden ser diverses, però no oblidem el context polític del moment, en plena dictadura del general Primo de Rivera, on tot el que respirava catalanitat abrandada i popular era mal vist per la *Superioridad*. Recordem que, fins i tot, els butlletins excursionistes patien censura prèvia, a banda de les rancúnies pròpies de poble.

Es va editar un opuscle en record de l'homenatge que conté el treballs: «Elogi de Tossa» de Josep M. de Sucre, i «Silueta del Dr. Melé» de Carles Rahola, a més d'altres escrits.

Una nova ocasió per a l'homenatge vindria dos anys després, ja mort el doctor Melé (1928) i amb un entorn més favorable: la dictadura s'havia convertit en la *dictablanda* del general Berenguer. Finalment, el maig de 1930 es posà el nom del veí il·lustre al carrer principal de la Vila Vella, en un dia feiner. Aquesta circumstància provocà l'enuig dels excursionistes, treballadors en la seva majoria, que desitjaven fer-ho en diumenge per raons laborals. La comissió de l'homenatge es torna a posar en marxa el mateix mes de maig, ara ja amb el propòsit ferm de fer un gran acte en diumenge.

L'excursionisme català, que inicià el primer homenatge el 1926, el completarà a pleret el dia 10 d'agost de 1930. Es formà la Comissió d'Homenatge, encapçalada, com el 1926, per la Secció d'Excursions de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, entitat per la qual sentia predilecció el Dr. Melé, i presidida per en Josep M. de Sucre. Formaren també la comissió el periòdic *Excursionisme*; el Centre Excursionista de Catalunya; el Grup Excursionista de l'Orfeó Gracienc; el Club Excursionista de Gràcia; l'Agrupació Excursionista de Catalunya i el Centre Excursionista Minerva. Posteriorment *Excursionisme* es retirà, però s'hi s'afegiren el Club Femení i d'Esports de Barcelona, el Centre Excursionista del Vallès, el Centre Excursionista Barcelonès i el Centre Excursionista Montseny.

El viatge per mar es féu a bord de la motonau *Príncipe Alfonso*, noliejada per Viatges Blaus, i es van interpretar diverses sardanes i ballets populars per la Cobla Emporium i l'Esbart Català de Dansaires. Cap a les 10 del matí s'arribà a la badia de Tossa, on els expedicionaris foren desembarcats amb canots. Els encar-

EL MAIG DE 1930 ES POSÀ EL NOM DEL VEÍ IL·LUSTRE AL CARRER PRINCIPAL DE LA VILA VELLA

regats de fer-ho lluïen un distintiu de color verd en el trau de l'americana o bé un braçal, i van ser rebuts a la platja pels nens de la colònia escolar Turissa de l'Ajuntament de Barcelona, dirigida per Artur Martorell, i molta gent del poble, estiuejants i excursionistes barcelonins i gironins, vinguts amb cotxes i autocars i a peu. Durant el dia tingué lloc una postulació per senyoretes de Tossa i Barcelona, destinada a la construcció del nou Museu Melé. A les 11 es va celebrar la reunió a la plaça de l'Església, plena de gom a gom, on encarats a una galeria baixa, feren parlaments Josep M. de Sucre, de l'Ateneu Enciclopèdic Popular; Miquel Santaló i Parvorell, del Grup Excursionista i Esportiu Gironí; Manuel Ainaud, que feu l'ofrena de la

NARCÍS RICART BAGUÉ

***Rebuda dels excursionistes des Racó a la platja de Tossa de Mar. Fondejat a la badia hi hà la motonau* Principe Alfonso.**

làpida dels excursionistes a la vila de Tossa; l'alcalde de la població, Joan Balcells, que convidà a tothom a anar plegats fins a la casa nº 4 del carrer de Tarull, on visqué i morí el doctor Melé. El Sr. Ainaud enretirà la bandera catalana i descobrí la làpida sota els sons de *La Santa Espina*, interpretada per la Cobla Emporium. És el testimoni de la tasca realitzada pel gran patrici destinat a perpetuar-se per les properes generacions. Aquest fou el moment de major emotivitat, acompanyat per una tempesta d'aplaudiments.

L'esmentada làpida, de marbre, és obra de l'artista decorador Fermí Tubau i de l'escultor i també excursionista Ramon Moya. Hi diu: *Al patrici Dr. Ignasi Melé- Descobrí la Vil·la romana a Tossa. Visqué i morí en aquesta casa. L'excursionisme català a X d'agost MCMXXX.*

A les 12 tingué lloc la desfilada dels concurrents per veure la làpida i la posterior visita als mosaics romans dels Ametllers, al Museu i a la Vila Vella. A les 6 de la tarda es féu el reembarcament i tornada a Barcelona. Vint-i-tres entitats excursionistes s'adheriren a l'acte, a més a més del Sindicat de Metges de Catalunya.

EL SENYOR FRANCESC MASPONS I ANGLASELL

Sembla que també havia de parlar Francesc Maspons i Anglasell com a president de l'entitat degana, el Centre Excursionista de Catalunya. Farem un apartat sobre aquesta qüestió, perquè en el temps transcorregut entre la suspensió de funcions de la Lliga d'Entitats Excursionistes de Catalunya (1923) i la Federació d'Entitats Excursionistes que la substituí el 1930, va funcionar l'anomenat Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes, sense cap manifestació externa (¿clandestí?, ¿tolerat?) Aquest organisme tenia a la presidència el Centre Excursionista de Catalunya (Maspons i Anglasell), a la vicepresidència l'Agrupació Excursionista de Catalunya (Emili Jove i Cusidó) i al Secretariat l'Associació Joventut Excursionista Avant. El CEC, pel seu prestigi, no podia faltar a la capçalera, però el fet de no participar en l'organització de l'acte potser podria explicar la manca d'intervenció de Maspons, que va decidir excusar la seva absència. Malgrat tot, s'adheriren a l'acte el conegut filòsof i apòstol de l'excursionisme, el doctor Francesc Pujol i Algueró, així com en Carles Rahola.

Les principals entitats excursionistes que prengueren part en la preparació de la cita fo-

ren la Secció Excursionista de l'Ateneu Enciclopèdic Popular (Sebastià Giralt, Josep M. de Sucre), l'Agrupació Excursionista de Catalunya (Emili Jove i Cusidó), el Centre Excursionista Barcelonès (Ramon Samsó i Cabrer) i el Centre Excursionista Minerva (Hilari Salvador, i J. Cubells).

EL DESEMBARCAMENT A LA PREMSA CATALANA A TOSSA DE MAR

El ressò de l'homenatge als mitjans informatius fou considerable, ja que la notícia aparegué en quinze publicacions de l'època pel cap baix, sobretot en *La Publicitat*, que era el diari més afí i llegit pels elements excursionistes de l'època.

L'acte de l'homenatge al doctor Melé fou una fita de l'excursionisme català actuant com un sol bloc, aconseguint el reconeixement unànime per a un home lliurat als altres en tots els aspectes de la dimensió humana. Al mateix temps, fou un acte d'afirmació cívica en contraposició a la intolerància als valors de la Nació Catalana. Per il·lustrar-ho, transcrivim un paràgraf extret del butlletí de l'Agrupació Excursionista de Catalunya (setembre-octubre de 1930):

> Hi hagué de tot, sardanes, ballets, parlaments i a més un gran entusiasme catalanesc com poques vegades havíem vist. Sortosament, en enderrocar-se el règim indignant de la dictadura, Catalunya ha recobrat tota la seva fesomia i forta personalitat i aquesta bella diada de Tossa en fou un exemple.

Era com una premonició de la propera República. En les diverses informacions publicades es calculen uns 600 assistents per via marítima i uns 600 més per carretera amb autos, autocars i a peu, vinguts de les contrades veïnes. Entre els assistents destaquen els escriptors Carme Karr «L'Escardot» i Juli Vallmitjana, l'endocrinòleg i polític Dr. Leandre Cervera, Miquel Cabrenys de la Fundació Museu Melé, Joan Montllor, Joan Danés, etc.

En un suplement del butlletí del CEC de 1930 (vol XL, pàg. 134-36), ho resum dient:

> En el moment de partir la nau es pot dir que tot Tossa eixí a acomiadar-los. Tot el cap de Tossa des del Far a la platja, era un formigueig de mocadors que voleiaven com a papallones. Era tot Tossa que confirmava amb fets les paraules d'agraïment pronunciades poc abans pel seu digne alcalde davant de la Comissió organitzadora. L'homenatge a Melé és un dels millors actes que ha realitzat l'excursionisme. Per molts anys.

Part dels terrenys de la vil·la romana foren adquirits per l'Institut d'Estudis Catalans (el 29 de març de 1922) i una altra part pel canonge de la catedral de Barcelona, Jaume Brugueras Bas, fill de Tossa (el 27 d'agost de 1924), cosa que permeté conservar les troballes. El 1932 es va viure una forta polèmica davant l'intent de l'Ajuntament de Barcelona d'emportar-se els mosaics al Museu Municipal de Barcelona, la qual cosa va tenir una forta resposta contrària per part de la població de Tossa i del seu Ajuntament, així com del món excursionista (FEEC), que en aquest afer va donar tot el seu suport al poble de Tossa. Les intervencions de Bosch Gimpera i Josep Irla, favorables al manteniment dels mosaics, a Tossa van ser decisives. Poc després es gestava l'obertura d'un nou museu a l'antic palau dels batlles de sac, que fou inaugurat oficialment l'1 de setembre de 1935. Totes aquestes fites han vingut a reconèixer la tasca del doctor Melé. Finalment, no podem deixar d'esmentar, que el just reconeixement a la seva memòria es va produir el 1973, quan Tossa de Mar donà el seu nom a la nova escola de primària, el CEIP Ignasi Melé i Farré.

L'ACTE DE L'HOMENATGE AL DOCTOR MELÉ FOU UNA FITA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ ACTUANT COM UN SOL BLOC, ACONSEGUINT EL RECONEIXEMENT UNÀNIME PER A UN HOME LLIURAT ALS ALTRES EN TOTS ELS ASPECTES DE LA DIMENSIÓ HUMANA

Insignificança humana davant d'immenses muntanyes de camí al llac Chandra Tal. Vall de Spiti.

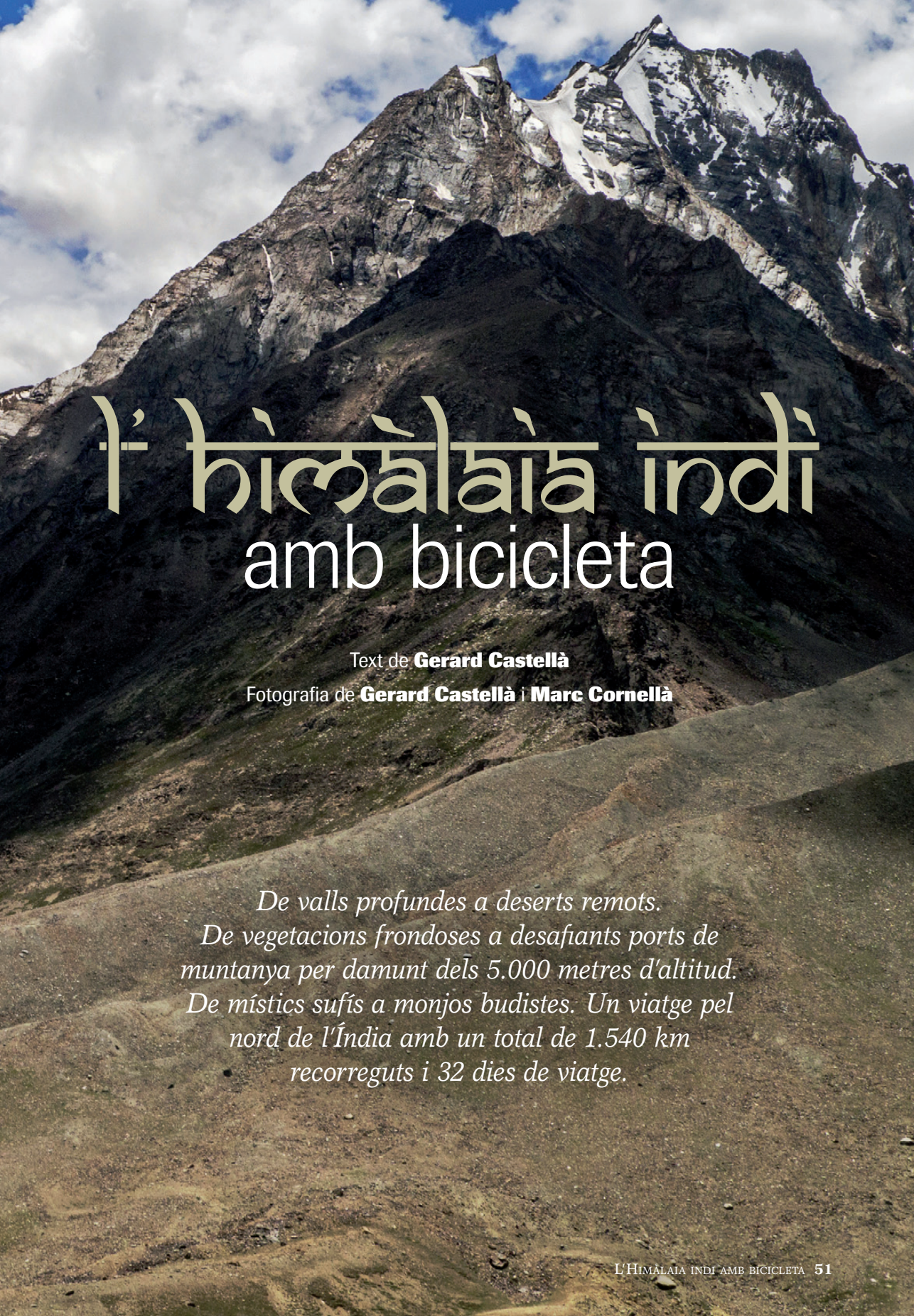

l'himàlaia indi amb bicicleta

Text de **Gerard Castellà**

Fotografia de **Gerard Castellà** i **Marc Cornellà**

De valls profundes a deserts remots. De vegetacions frondoses a desafiants ports de muntanya per damunt dels 5.000 metres d'altitud. De místics sufís a monjos budistes. Un viatge pel nord de l'Índia amb un total de 1.540 km recorreguts i 32 dies de viatge.

El nord de l'Índia és una regió que reposa a les faldes de la serralada de l'Himàlaia, on conflueixen tres de les religions més importants del món: l'hinduisme, el budisme i l'islam. Es tracta d'una zona amb una varietat ètnica rica. Les valls agrestes de Kinnaur, Spiti i Lahaul, amb influències tibetanes i indoàries. El llunyà Ladakh, conegut també com el Petit Tibet. *I el verdós Caixmir, una àrea marcada per històriques batalles atenuades ara per la calidesa de la seva gent. Tots configuren un escenari exigent però recompensant, que permet al viatger fregar el cel des del seient d'una bicicleta.*

KINNAUR I SPITI

«*Welcome to India, my friends*». Aquestes són les paraules del taxista suïcida que ens porta a Shimla, punt inicial de la nostra ruta, després de passar un parell de dies a la caòtica Nova Delhi. És la introducció perfecta al manual de supervivència amb bicicleta a l'Índia. Shimla és la capital de l'estat indi d'Himachal Pradesh, districte que tot just fou obert als estrangers el 1989. En aquest districte predomina la religió hinduista, com també creences i valors culturals forts.

Ens trobem a la vall de Kinnaur, a prop de la frontera amb el Tibet. El nostre voltant arrebossa d'un color verd elèctric. Som en una terra de valls profundes i mirades de faccions orientals. Després de meravellar-nos observant els agressius atacs dels micos als cotxes que passen, emprenem la marxa. Una fina capa de pluja ens acompanya durant les prime-

Els* rickshaw *i els tuc-tuc són els taxis més utilitzats a la caòtica Nova Delhi.

Creuant muntanyes amb la companyia del riu Sutlej. Vall de Kinnaur.

res jornades de pedaleig. Viatgem lleugers d'equipatge i, tot i així, els músculs es queixen dels forts pendents que recorrem dia rere dia. I també hi ha altres parts dels nostres cossos que també pateixen, com el famós picant del menjar indi, que ja ha començat a fer estralls als nostres estómacs.

Amb 105 km a les cames i un últim port de 17 km, avui descansarem al temple Bhimkhali, a Sarahan, un dels més atractius de la regió. Per primera vegada tastem la cuina tibetana: *momos* (panades de carn o verdura), *chowmein* (espaguetis) i *txai* (te). Arribem a Reckong Peo amb l'obligació de tramitar l'Inner Line Permit, un permís necessari per creuar determinats trams de la nostra ruta, a causa de la seva proximitat amb el Tibet. Des del petit poble gaudim d'unes vistes increïbles del Mont Kailash (6.638 m), conegut com la *Muntanya Sagrada*.

Com és costum aquí, esmorzem truita i *chapatti* en una *dhaba* (restaurant de carretera), i deixem enrere Pooh. El camí es troba en pèssimes condicions per culpa de les nombroses esllavissades de terra de les últimes setmanes, així que hem d'esperar unes quantes hores que les màquines retirin les roques més grans que obstrueixen el pas. Poc després, un cartell indica l'inici de la vall de Spiti. A diferència de Kinnaur, a Spiti regna el budisme, i es pot percebre aquest canvi en l'arquitectura i el disseny de les cases. Aquí es troba la famosa gompa de Tabo, un dels monestirs budistes més antics del món, que data del 996 aC.

El paisatge muntanyós d'aquesta regió ens deixa sense paraules

El paisatge muntanyós d'aquesta regió ens deixa sense paraules, de manera que aprofitem

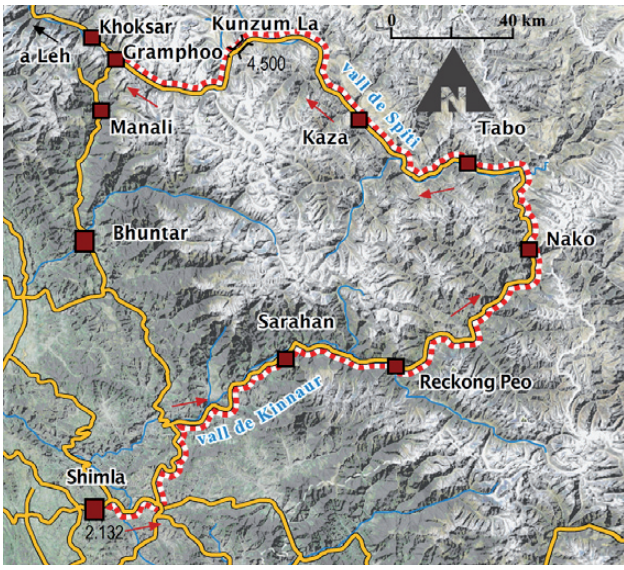

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

1

2

3

Els càlids somriures de l'Himàlaia indi: 1: Ancià musulmà. 2: El petit buda de Lamayuru. 3: Cap de família dels Bakharwal, tribu nòmada provinent del Pir Panjal. 4: Joves treballadores d'una pedrera a la vall de Kinnaur. 5: Vell comerciant. 6: Infant de la vall de Spiti.

per fotografiar l'entorn i gravar vídeos mentre pedalegem. A l'horitzó es divisa una imatge de postal: Ki Gompa, un monestir budista a quasi 4.000 m, situat a la part alta d'un turó. Sortim de Kaza i en Marc està esgotat. Porta dos dies seguits menjant arròs i bevent aigua i, tot i així, la diarrea es nega a desaparèixer. Amb tot, aconseguim coronar el Kunzum La (4.500 m) i al·lucinem amb la panoràmica que se'ns ofereix des de dalt. Ens sentim minúsculs davant d'aquesta immensitat.

Decidim desviar-nos del camí principal i prenem un camí estret, de pedres, que ens duu al llac Chandra Tal (4.300 m), un petit oasi turquesa enmig del cor de l'Himàlaia. Viatgem sense tenda de campanya ni màrfega, encara que a la vora de llac veiem que lloguen aquest material i també preparen menjar. Per poc més de 6 € al canvi per persona, tenim un sostre on passar la nit, dinar, sopar i esmorzar, encara que l'arròs amb *dahl* (llenties) sigui el plat únic. ¡Prohibit queixar-se!

PASSEM PER UNA SECCIÓ CATALOGADA PER A MOLTS COM UNA DE LES DEU PITJORS CARRETERES DEL MÓN

Amb la panxa plena i un te que ens fa entrar en calor, passem per una secció catalogada per a molts com una de les deu pitjors carreteres del món. Sona a broma dir-li carretera, ja que es tracta d'un cúmul de roques i pedres inundades pel riu Chandra. Mai abans havia patit tant en un tram de 60 km. Amb més pena que glòria aconseguim deixar enrere Chhatru i, encara negats d'aigua pel ruixat matiner, ens allotgem en un modest *guest house* de Gramphoo regentat per un noi nepalès de 18 anys. Avui dormirem en un llit de pedres, amb un matalàs fabricat amb un parell de sacs de cebes i unes enormes rates que fan d'aquesta petita comunitat un lloc menys solitari. Al cap i a la fi, ¡estem a recer!

MANALI – LEH HIGHWAY

Des que van obrir la Manali–Leh Highway als estrangers, el 1989, molts ciclistes la consideren un dels trajectes més espectaculars del planeta. L'escenari a través del qual transcorre és

4

5

6

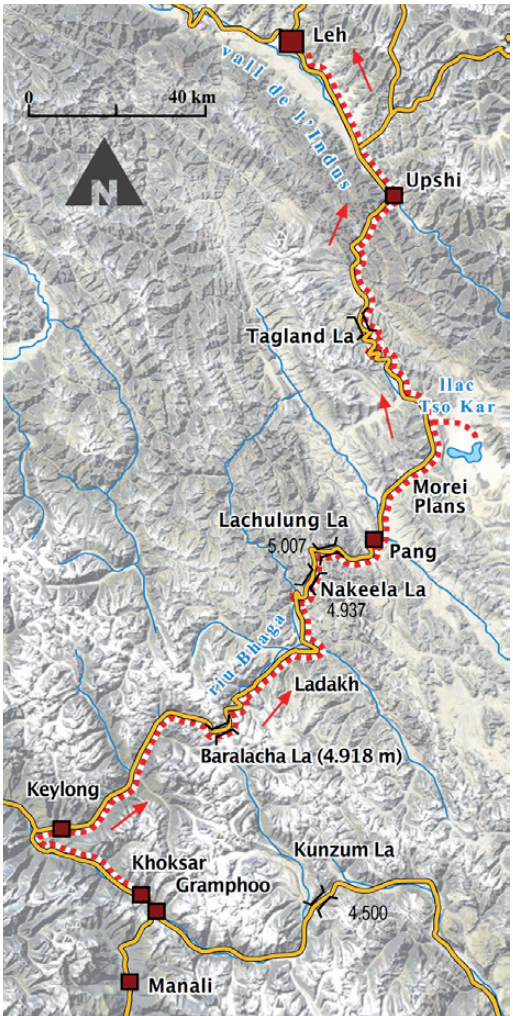

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

èpic, i els imponents ports de muntanya, per damunt dels 5.000 m, li atorguen una aurèola mística.

«Amb l'estómac ple tot es veu millor» diem després del dia de descans a Keylong. Aquest serà l'últim poble on trobarem productes de luxe com melmelada, pa de motlle o suc de fruites fins arribar a Leh, a uns 450 km de distància. Un bon revulsiu per encarar amb garanties els dos grans ports de muntanya que ens esperen.

A diferència del tram anterior, ara les carreteres disposen d'un asfalt excel·lent. Al voltant veiem muntanyes tenyides d'un verd pàl·lid i pastors nòmades Gaddi, amb els seus ramats a la recerca de *neeru*, una herba molt nutritiva. Aquesta ruta està oberta entre quatre i cinc mesos a l'any per la neu. La població local ho aprofita per oferir allotjament als camioners que proveeixen la regió de productes bàsics i a alguns viatgers que apareixen del no-res, de manera que, després de culminar el port de Baralacha La (4.918 m), ens quedem a Zing Zing Bar, un campament de tendes de campanya que es troba al costat de la carretera.

Finalment entrem al Ladakh, la terra dels lames. I ho fem impol·luts, amb una capbussada al riu Bhaga (4.408 m). El cansament és no-

Pedalejant en la immensitat de la vall de Spiti.

table en finalitzar el Gata Loops, la versió himalaiana de l'Alpe d'Huez i, encara més, després de coronar el Nakeela La (4.937 m). Malgrat tot, el plat fort del dia és el primer cinc mil, el Lachulung La (5.007 m), que pugem amb la companyia de dos ciclistes anglesos. Aquí dalt la quantitat d'oxigen és menor, encara que gràcies a la bona aclimatació que hem fet, evitem els símptomes del mal d'altura. A continuació creuem les Morei Plans, una vasta extensió àrida que em recorda a un desert de *páramo* andí. Quan ens aturem a una *dhaba* per prendre un te, ens comenten que en un creuament a pocs quilòmetres, trobarem un parell de tendes de campanya, a prop del llac Tso Kar. Allà passarem una nit estrellada amb uns quants nòmades de Chang-Pa (regió de Rupshu), els seus curiosos iacs i alguna cervesa de més.

POSEM RUMB CAP AL SEGON PAS PEDALABLE MÉS ALT DEL MÓN: EL TAGLANG LA (5.359 M)

Amb l'energia d'una ració doble d'arròs, *chapatti* i te, posem rumb cap al segon pas pedalable més alt del món: el Taglang La (5.359 m). En 4 h i 27 km de pujada arribem al cim. Serà un moment difícil d'oblidar. Les banderes tibetanes, popularment conegudes com a *cavalls de vent*, es mouen feroçment al ritme d'un vent gèlid, el qual omple de pregàries les teles de colors. Quan comencen a caure les primeres gotes en forma de calamarsa, pensem que és hora de moure'ns. Fins arribar a Leh, el trajecte és fàcil i està en bon estat, factor important, ja que la roda posterior de la meva bicicleta té dos radis trencats.

A mesura que perdem altitud sembla que entrem en una altra regió. A diferència del paisatge àrid dels últims dies, ara som davant d'un Ladakh amb valls verdoses i menudes cases d'un blanc trencat, amb el sostre de palla i les parets de tova. El vibrant color turquesa del riu ens dóna la benvinguda a la vall de l'Indus. La majoria dels seus habitants són tibetans i la religió predominant és el budisme.

Leh, capital del Ladakh, és una ciutat on abunden els jeeps turístics. Leh constitueix el punt base per fer excursions a les muntanyes de Zangskar o als llacs Tso Moriri i Pangong Tso, propers a la frontera tibetana. Després de pujar al castell Tsemo, al punt més alt de la ciutat, recuperem energies a base de pizzes, un sens fi de pastissets i tes. Aprofitem també per reparar els radis trencats i canviar les pastilles de fre. En un principi Leh era el destí final del viatge. No obstant això, com que ens sentim bé físicament i encara ens queden uns dies de marge, optem per allargar la ruta fins a Srinagar, al cor del Caixmir, una terra marcada per constants tensions polítiques entre l'Índia i el Pakistan.

LEH – SRINAGAR HIGHWAY

El Caixmir és una regió dividida entre l'Índia, el Pakistan i la Xina, i un dels focus de disputes internacionals més importants dels darrers anys. És una terra amb una enorme diversitat ètnica i cultural.

La sequedat del paisatge i una calor sufocant ens acompanyen durant bona part del recorregut. A pas de cargol ascendim els 23 revolts que formen el vell sender de Jalebi Bends i topem

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

amb el bonic poble de Lamayuru, conegut pel seu monestir i els seus monjos budistes.

Entre camins de sorra i combois militars arribem al pas més alt d'aquest tram: el Fotu La (4.105 m). Baixem i no veiem cap lloc on allotjar-nos. Preguntem als militars, que no saben què respondre'ns. De cop i volta, un autobús local s'atura a escassos metres de les nostres bicicletes i ens pregunta quin és el problema. Parlem amb el conductor i ens diu que podem anar a casa seva. L'espontània hospitalitat dels desconeguts justifica tot l'esforç realitzat en aquest viatge.

El vent en contra és tan ferotge que fins i tot a les baixades ens veiem obligats a pedalejar amb totes les nostres forces

Mentre creuem modestos pobles amb construccions de fang i palla, arribem a Kargil. L'emoció es fa tangible. En aquesta localitat va tenir lloc la guerra de Kargil, el 1999, un conflicte armat entre l'Índia i el Pakistan que va provocar el vessament de molta sang. No passem desapercebuts. Una multitud d'ulls verds amagats rere burques obscurs ens observen amb timidesa, mentre que els venedors de te dels basars del carrer principal ho fan amb menys pudor. No hi ha sentiment de rebuig, sinó de sorpresa, ja que pocs turistes s'aturen en aquesta ciutat de pas. Aprofitem per provar la cuina de la zona, com la *goshtaba* (mandonguilles de carn de xai) o el *yakhni* (xai rostit amb iogurt), amb el conegut denominador comú del picant.

Avui és un dia dur. El vent en contra és tan ferotge que fins i tot a les baixades ens veiem obligats a pedalejar amb totes les nostres forces. La pols que aixequen els combois ens deixa arrebossats de cap a peus. Amb tot, passem a pocs quilòmetres de la frontera amb el Pakistan i els senyals de *You are under enemy observation* (esteu sota l'observació de l'enemic) ator-

guen un aire inhòspit a l'escenari. Per fortuna, la proximitat de la població local suavitza aquesta terra ferida per anys d'enfrontaments militars. Una part important dels seus habitants provenen del Pakistan i són de pell blanca, ulls verdosos i fins i tot rossos. Són els *brokpas*. Més tard ens explicaran que part de la població caixmir té arrels indoàries, que es remunten a les migracions en temps pretèrits. Sens dubte, la gent més càlida i hospitalària que trobarem al llarg del viatge.

Entrem a Drass amb el so de fons del cant a l'oració provinent del minaret. El carrer principal està esvalotat, ple de cotxes fent sonar el clàxon. Ens comuniquen que el Zoji La (3.545 m), l'últim pas de muntanya abans d'arribar a Srinagar, està tancat per despreniments a la carretera. Durant la nit passada hi ha ha-

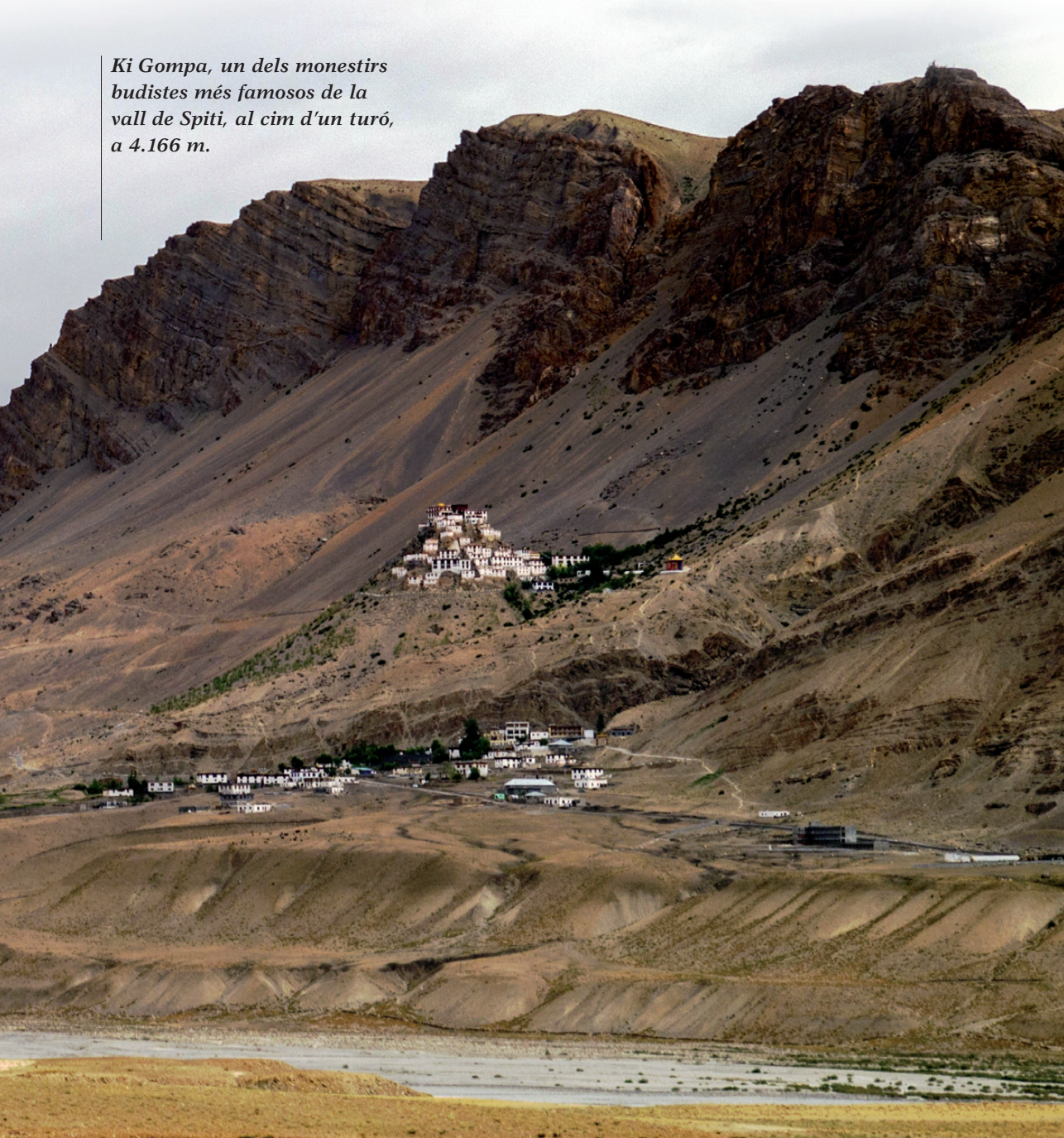

Ki Gompa, un dels monestirs budistes més famosos de la vall de Spiti, al cim d'un turó, a 4.166 m.

Catalans al cim del segon port pedalable més alt del món: Taglang La (5.359 m), a Ladakh.

gut divuit esllavissades. Davant la incertesa de la reobertura del trànsit, anem a dormir aviat i esperem que demà hi hagi més sort.

El sol radiant de les set del matí és un bon auguri. El trànsit s'ha reobert i iniciem la marxa animats. Davant nostre apareix la vall de Sindh, capitanejada per dues glaceres colossals a tots dos costats de la pista. Amb freqüència ens aturem a parlar amb pastors nòmades de sols 10 anys amb una habilitat magistral per dirigir els seus ramats d'ovelles. De Sonamarg emprenem un vertiginós descens que ens duu fins a la caòtica Srinagar, punt final del viatge. Abandonar la serenitat de les muntanyes per submergir-se a l'anarquia de les ciutats índies és un exercici que requereix de tota la nostra paciència.

Srinagar, capital de l'estat de Jammu-Caixmir, és famosa pels seus jardins, llacs i vaixellscases flotants. Poc després de sortejar els mil i un oferiments dels propietaris de diverses cases flotants, optem per quedar-nos al llac Nagin, a uns 6 km del centre, lluny del llac Dal, el més concorregut. Serà una decisió encertada, que ens permetrà gaudir d'una tranquil·litat insòlita fins aleshores. Tenim tres dies de marge abans d'agafar l'avió cap a Nova Delhi i practiquem un modus vivendi d'allò més perfeccionat: passem els matins al trepidant mercat de Ganderbal observant la perícia comercial dels locals, mentre que a les tardes llegim i prenem te a la terrassa de la casa flotant amb vistes al llac Nagin.

El viatge s'acaba i els records de l'Himàlaia resten inesborrables en les nostres ments. Ens acomiadem de la serralada més alta de la Terra amb les alforges plenes de càlids somriures i paisatges onírics. Però, per damunt de tot, amb la certesa que algun dia tornarem a pedalejar per les muntanyes sagrades de l'Himàlaia.

LA FÓRMULA FERRINO

per a esquí-alpinisme ultralleuger

Funcionalitat pura
per menys de 1.350g

Motxilla MEZZALAMA	190g	+
Sonda POWDER PROBE	180g	+
Bastons MEZZALAMA	460g	+
Pala STORM I	500g	=
	1.330g	

www.ferrino.it www.vertical.es

FERRINO

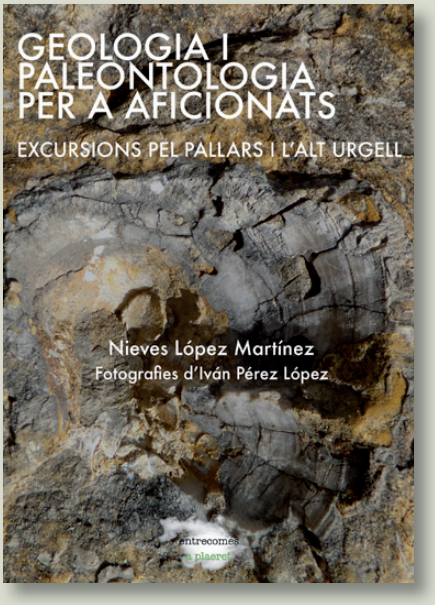

Geologia i paleontologia per a aficionats. Excursions pel Pallars i l'Alt Urgell
Nieves López Martínez
Fotografia d'Iván Pérez López
Barcelona: Entrecomes, agost 2013
[Col·lecció A Plaeret]

Excursions geològiques al Pallars i l'Alt Urgell

L'eminent paleontòloga Nieves López tenia un gran interès per la divulgació científica i un talent natural per fer comprensible als profans allò que podia semblar incomprensible. Amb aquest esperit, i durant la seva perllongada estada a Rivert, entre 1993 i 1996, va organitzar, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Salàs de Pallars, una sèrie de cursos d'introducció a la geologia oberts a tothom, que va anomenar *Cursos de geologia i paleontologia per a aficionats*. Aquests cursos incloïen rutes i excursions de descoberta del territori, a través dels quals López volia familiaritzar els participants amb la geologia de la zona i transmetre'ls els seus coneixements sobre l'entorn.

Aquest títol que ara publica l'Editorial Entrecomes, en català i en castellà, recull en un sol volum els quatre cursos i tot el material que l'autora va preparar per a aquella ocasió: s'hi inclouen els textos, esquemes i imatges dels seus dossiers. Les fotografies han estat actualitzades a cura d'Ivan Pérez, fill de Nieves López. El llibre planteja una revisió d'aspectes teòrics sobre geologia, interpretació dels fòssils i dinàmica de la terra, aspectes que s'aborden també en les excursions pel Boumort, el Montsec de Rúbies, la conca de Tremp i la zona de Salàs de Pallars. Aquestes excursions recorren platges fòssils amb una gran quantitat de restes d'animals marins, icnites i ous de dinosaure, antics esculls que avui trobem en barrancs de difícil accés, coves, congostos, terrasses fluvials, tot en una extensa àrea del paisatge prepirinenc. També s'ha inclòs en aquest volum una cinquena ruta per l'entorn de la Seu d'Urgell preparada per l'autora.

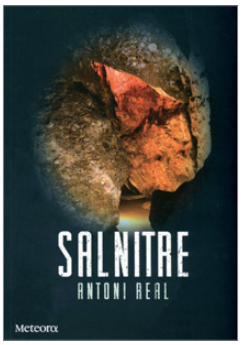

Montserrat sota terra

Una aventura subterrània i humana: nou personatges arriben a les coves del Salnitre de Montserrat, on es veuran sorpresos per un incident insospitat.

Salnitre
Antoni Real
Barcelona: Editorial Meteora, octubre 2013
[Papers de Fortuna, 30]

La novel·la de la muntanya

La història d'un gran amor, d'un triangle inusual i d'una escaladora enigmàtica i solitària, Irena Besikova.

Al vertigen
Núria Perpinyà
Barcelona: Empúries, setembre 2013 [Narrativa]

Per una vida millor

A cavall entre l'autobiografia i l'autoajuda, Araceli Segarra ens presenta els seus records i els seus consells perquè tots puguem aconseguir els nostres propis cims.

Ni tan alt ni tan difícil
Araceli Segarra
Pròleg d'Andreu Buenafuente
Barcelona: La Galera, Sau Editorial, octubre 2013

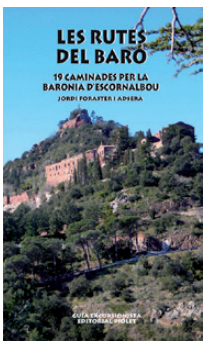

Escornalbou

Per descobrir i estimar una zona oblidada pels caminants com és la baronia d'Escornalbou, a través dels seus paisatges, pobles i rutes excursionistes.

Les rutes del baró. 19 caminades per la baronia d'Escornalbou
Jordi Foraster i Adserà
Barcelona: Editorial Piolet, abril 2013

Tots els documents que ressenyem en aquesta secció es poden trobar a la biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya

Coves, avencs i barrancades als Ports de Beseit

El massís dels Ports de Tortosa es caracteritza, també, per l'abundància de coves, avencs i de barrancs ben interessants. El fotògraf i espeleòleg Víctor Ferrer, juntament amb el Grup de Fotografia i Exploració Subterrània Flash Black Corb, amb la col·laboració dels exploradors de l'Espeleoclub de Tortosa han realitzat, en nombroses sessions, les fotografies dels avencs i barrancs que apareixen en aquesta obra.

De fet, es tracta d'una obra formada per dos volums. El primer, de 108 pàgines, conté les millors fotografies de les coves i avencs més interessants dels Ports; però també comprèn un resum de la fauna i flora i de la geologia del massís. A més a més hi ha un apartat amb els barrancs de la zona, encara que menys extens que l'apartat d'espeleologia. El segon volum, imprès en blanc i negre, està format per 158 pàgines, i ha estat reservat per a les topografies de les cavitats i dels barrancs.

Fonamentalment, aquesta obra és fruit d'un llarg treball de fotografia iniciat als Ports l'any 2011 i que es va finalitzar a les darreries del 2012. Aquestes muntanyes destaquen pels grans descobriments espeleològics que s'hi han fet. A principis de 1980 l'Espleoclub de Tortosa va fer importants troballes i va donar un nou impuls a les exploracions subterrànies. Aquest grup, que segueix actiu, ha recopilat al llarg dels anys un catàleg útil a partir del qual ha estat possible de fer aquest llibre.

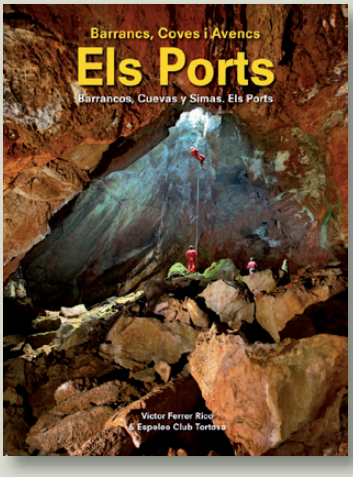

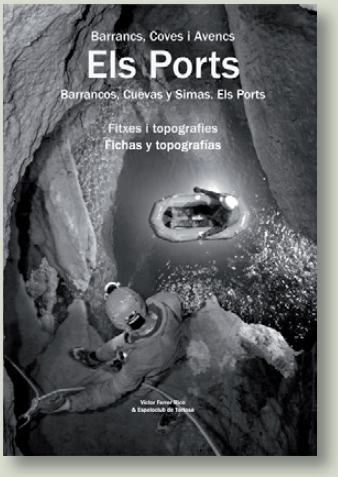

Barrancs, coves i avencs dels Ports
Víctor Ferrer Rico
Tortosa: ed. De l'autor & Espeleoclub de Tortosa, setembre 2013

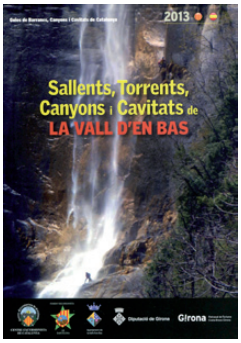

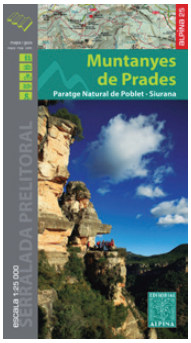

Guia de barrancs

La guia que presenta les activitats del món de descens de canyons i engorjats a la Vall d'en Bas, a la Garrotxa.

Sallents, torrents, canyons i cavitats de la Vall d'en Bas
Mari Nivera-i-altres
Diverses editores, setembre 2013 [Guies de Barrancs, Canyons i Cavitats de Catalunya, 1]

Novetats cartogràfiques

L'Alpina cartografia per primera vegada les muntanyes de Prades, on inclou llocs tan emblemàtics com l'espai natural d'interès nacional de Poblet i les cingleres de Siurana; Piolet destaca amb la publicació de la *Ruta 3 Valls*, a la comarca de l'Alta Ribagorça, i l'aragonesa Editorial Prames acaba de treure un nou mapa excursionista de la vall de Tena.

Muntanyes de Prades
Granollers: Editorial Alpina, octubre 2013. Escala 1:25.000

Ruta 3 valls. Vall de Boí, Barravés i Castanesa
Barcelona: Editorial Piolet, juliol 2013 Escala 1:30.000

Valle de Tena
Saragossa: Editorial Prames, juliol 2013. Escala 1:25.000

ANDES

PATAGÒNIA

Cerro Moyano

Nova via

Els catalans Oriol Baró i Jordi Corominas fan la primera ascensió de l'esperó est d'aquesta muntanya perduda entre el Lago Argentino, el Viedma i la glacera Upsala. Un itinerari tot el contrari de fàcil, però d'un altre temps, d'exploració, per terreny lògic i verge, pujant i baixant sense més sofisticació. Dificultat global de MD superior en terreny mixt, 1.900 m de desnivell des d'un camp situat a la vall (cota 740) i 20 h entre ascens i descens (per la mateixa via). Novembre del 2012.

Cerro Norte

Nova via

La mateixa cordada, pocs dies després, aconsegueix també l'esperó est d'aquest altre cim de la Patagònia argentina, una altra primera ascensió d'estil clàssic. Escalada lleugerament més fàcil i més curta que el Cerro Moyano. Hi inverteixen 14 h entre ascens i descens (per la mateixa via).

KARAKORAM

HISPAR MUZTAGH

Kunyang Chhissh (7.380 m)

Nova via

Una ascensió de les de Piolet d'Or, la descomunal cara sud-oest, de 2.700 m, un objectiu ja intentat en diverses ocasions i que algú ha comparat amb la paret nord del Jannu. Via nova, terreny mixt, alçada i cim que no havia estat escalat. No hi manca res. Un gran èxit del suís Simon Anthamatten i els germans austríacs Hansjörg i Matthias Auer, que hi afegeixen un estil impecable. L'equip necessita tres atacs per aconseguir-ho, els dos primers avortats pel mal temps. El definitiu durarà cinc dies i el comencen la matinada del 14 de juliol. En dues jornades assoleixen els 6.600 m, el 16 progressen només 200 m per culpa d'una meteo de nou adversa, el 17 queden bloquejats al bivac encara per la tempesta; el 18 fan cim.

BALTORO MUZTAGH

Uli Biaho (6.109 m)

Nova via

Via nova a la cara oest a càrrec dels italians Matteo Della Borella i Luca Schiera i el suís Silvan Schüpbach. L'itinerari s'enfila a l'esquerra de l'esperó S, obert també per una expedició italiana l'any 1988 (M. Giordani, R. Manfrini, M. Venzo i K. Walde). Divuit llargs (tres de la part

NOU RÈCORD D'ASCENSIÓ AL MONT CERVÍ

A finals d'agost en Kilian Jornet estableix també un nou rècord, en aquest cas al mont Cerví: 2 h i 52 min anada i tornada de Cervinia; o el que és el mateix: 1:52 de pujada (2.470 m de desnivell) i 0:56 de baixada. El català de cor extraterrestre utilitza equip de corredor i escull la tarda per aprofitar la insolació i minimitzar possibles passos glaçats que no podria superar amb l'equip esmentat. L'anterior rècord data del 1995 i l'ostentava Bruno Brunod, amb 3 h i 14 min.

BLOGS.ELCORREO.COM

SUMMITPOST.ORG

La paret del Kunyang Chhissh amb la via oberta per Anthamatten i els germans Auer.

NOU RÈCORD DE LA CHAMONIX-ZERMATT

18 h i 35 min és el nou rècord a la travessa amb esquís Chamonix-Zermatt. Lionel Claudepierre és l'autor de l'animalada, un guia de muntanya (UIAGM) i membre del PGHM de Bourg Saint Maurice. El francès surt de Chamonix la matinada del 15 d'abril, junt amb tres altres companys (que més tard decidiran abandonar), i arriba a Zermatt poc abans de les 8 de la tarda d'aquell mateix dia. Han estat 115 km de recorregut i 8.300 m de desnivell acumulat.

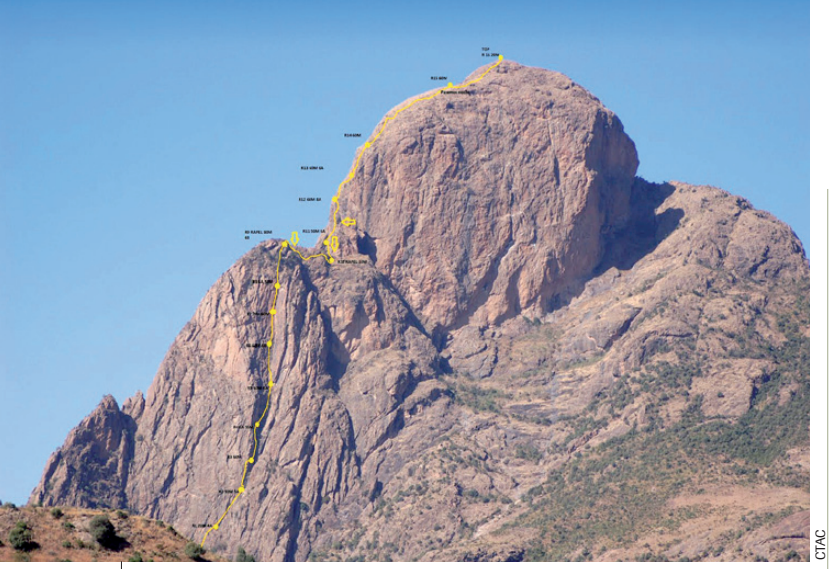

CTAC

Costa Brava*, la via oberta per catalans al Samayata.*

alta pertanyents a la via de l'esperó), tots menys un (fet en artificial en trobar-se sota una cascada d'aigua) en lliure i dificultats de fins 6b. Un bivac a la paret. Els autors comenten que es tracta d'un recorregut molt lògic i relativament assequible, una possible clàssica en el futur. Juliol del 2013

TIAN SHAN

KOKSHAAL TOO

Kyzyl Asker (5.842 m)

Activitat destacada

Ascensió a la imponent pilastra sud per Nicolas Favresse, Sean Villanueva, Stephane Hanssens i Evrard Wendenbaum. Grans dificultats tècniques (fins 7a i M8), 1.200 m de via i quinze dies a la paret amb tres camps mòbils. Cim, el 22 de setembre. Els francobelgues s'adjudiquen l'itinerari com a nova via, però és dubtós. Semblaria que, excepte el primer terç (pel fil de l'esperó), la resta se solapa amb la via russa del 2007, que ataca per la dreta de l'esperó. Sigui com sigui, es tracta d'una activitat molt destacada.

ÀFRICA

MUNTANYES D'ADWA

Samayata (3.300 m)

Nova via

Un calorós, al menys de dia, ***Costa Brava*** (fins 8a, 850 m de recorregut) és el nom de la via oberta pels catalans Marco Jubes i Eduard Marín a aquest muntanyam d'Etiòpia. Segueix un marcat esperó i segurament es tracta del primer itinerari tècnic de la muntanya. Dificultats al voltant del 6a, amb un llarg de 7a i un altre de 8a. Però el que fa especialment seriosa l'escalada és la seva gran exposició, amb vegetació a les fissures, roca sorrenca i protecció difícil. Ascensió realitzada en un sol atac, sense preparació prèvia, en lliure i a vista... Un arrogant, però efectiu cop d'efecte que als dos joves només els costa un bivac amb samarreta, sense menjar ni aigua, a un llarg del cim.

ALPS

LES DOLOMITES

Sassolungo (3.181 m)

Nova via

Adam Holzknecht i Huber Moroder obren una increïble cascada al mig de la cara nord. L'itinerari remunta una mena de depressió vertical per on acostumen a baixar regalims

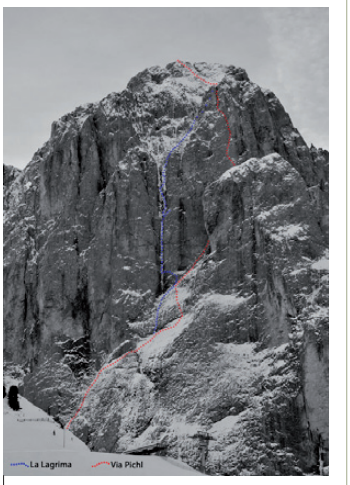

WERNER DEJORI

La cascada de glaç del Sassolungo.

d'aigua, rarament prou abundants com per formar glaç consistent. Per fi, a principis de gener, i gràcies a les precipitacions de la darrera tardor, es produeix el miracle i una fina línia gelada fa possible el que molts havien somiat. Aquests dos guies (UIAGM) de Val Gardena segueixen la clàssica via ***Pichl*** fins a atènyer la *colata*, on s'enfronten a 350 m de desnivell de dificultat sostinguda. Un primer bivac al cor del problema i un segon al cim, que assoleixen després d'un sector més fàcil encara original i la part final de l'esmentada ***Pichl***. Anomenen a la seva via ***La Legrima***, que vol dir 'llàgrima' en ladí, (WI6,M6,V+/ 1.000 m de desnivell total).

ACCIDENT MORTAL DE L'HIMALAISTA ALEXEY BOLOTOV

El passat 15 de maig un accident segà la vida del fortíssim alpinista rus Alexey Bolotov. Les circumstàncies de la mort no són clares, però sembla que una corda, de la qual estava penjat, s'hauria partit en fregar amb el cantell d'una roca. Es trobava a uns 5.600 m, iniciant l'atac d'una via nova a la cara oest de l'Everest, junt amb Denis Urubko. Alexey Bolotov era un dels himalaistes més grans de la seva generació, amb 11 vuit mils, i habitual de les modernes expedicions russes en grans parets, com la cara oest del Makalu (1997) o la cara nord del Jannu (2004). També el recordarem per l'intent abnegat de rescat de l'alpinista espanyol Iñaki Ochoa.

WWW.SPORTYOULES

Del Prepirineu a la Costa Brava, passant pels Ports. Mar i muntanya

Si bé el nombre d'equipadors associats a l'escalada esportiva cada cop va a més, el d'oberturistes tradicionals es manté si fa o no fa com sempre. L'ofici de trobar i obrir un itinerari requereix de certa experiència i coneixement del país, verticalment parlant, on a hores d'ara queden comptats els llocs inèdits sense tastar. La descoberta real s'ha relegat a inhòspits racons del Pirineu considerablement apartats de l'asfalt, confinats a unes aproximacions que fan esgarrifar. Però és clar que aquesta regla no sempre es compleix i trobem parets a prop del vehicle que fins fa ben poc no s'esmentaven en el àmbit vertical. Un d'aquests indrets es troba tot just a l'Estartit i configura una nova escola de excel·lent calcari orientada al sud, amb unes magnífiques panoràmiques de la zona des de les illes Medes a la platja de Pals. Tot i amb això, es tracta d'un espai protegit dins del parc natural del Montgrí, que cal valorar i respectar com cal, malgrat la seva proximitat a un nucli turístic per excel·lència de la Costa Brava. Arrodonim aquesta crònica de mar i muntanya amb dues vies prou consistents al Masmut, i les últimes novetats al famós Pedraforca, on encara resten aventures per explicar.

PEDRAFORCA

En la coneguda dent de Cabirols, Toni Gol Roca i A. Ballart s'escolen entre les vies del ***Gastón*** i la ***SAME*** per assolir una pregona diagonal de sortida que duu a la part alta de la canal de les Bruixes, tot just on resta la instal·lació del ràpel de baixada. La via ***Haikus*** (23-9-13) descobreix una línia prou evident i assequible que coincideix uns metres amb la via ***SAME*** a l'inici del segon llarg, punt on aquesta flanqueja a la dreta per atansar un diedre amagat i la nova afronta l'aresta d'aquest. Seguint la lògica s'arriba a la R2 al peu de la gran canal (2 parabolts amb argolles), on s'aprecia clarament a la dreta una diagonal farcida de coves que cal guanyar fins a muntar la R3 a l'entrada d'un curiós túnel llaurat a la roca. Malgrat que el bosc situat a mà dreta trenca la màgia de l'ascensió, aquesta tirada ofereix el seu interès per la seva formació i un parell de passatges on cal cuitar. Itinerari d'aventura poc equipat, on sols trobarem algun pitó en els trams més complicats i les reunions muntades. Roca bona en conjunt. Cal portar el joc de tascons, cintes molt llargues, aliens al vostre gust i camalots nº2 i 3. Cal anotar que les dues primeres tirades són molt llargues i s'ha d'evitar al màxim el frec de les cordes. Descens per la canal de les Bruixes mitjançant un ràpel de 50 m i desgrimpant seguidament al peu de la muralla fins la tartera d'accés.

Sens dubte el vessant sud del Calderer i Cabirols ofereix uns bons

PEDRAFORCA / la dent de Cabirols
Via Haikus (230 m, V+)

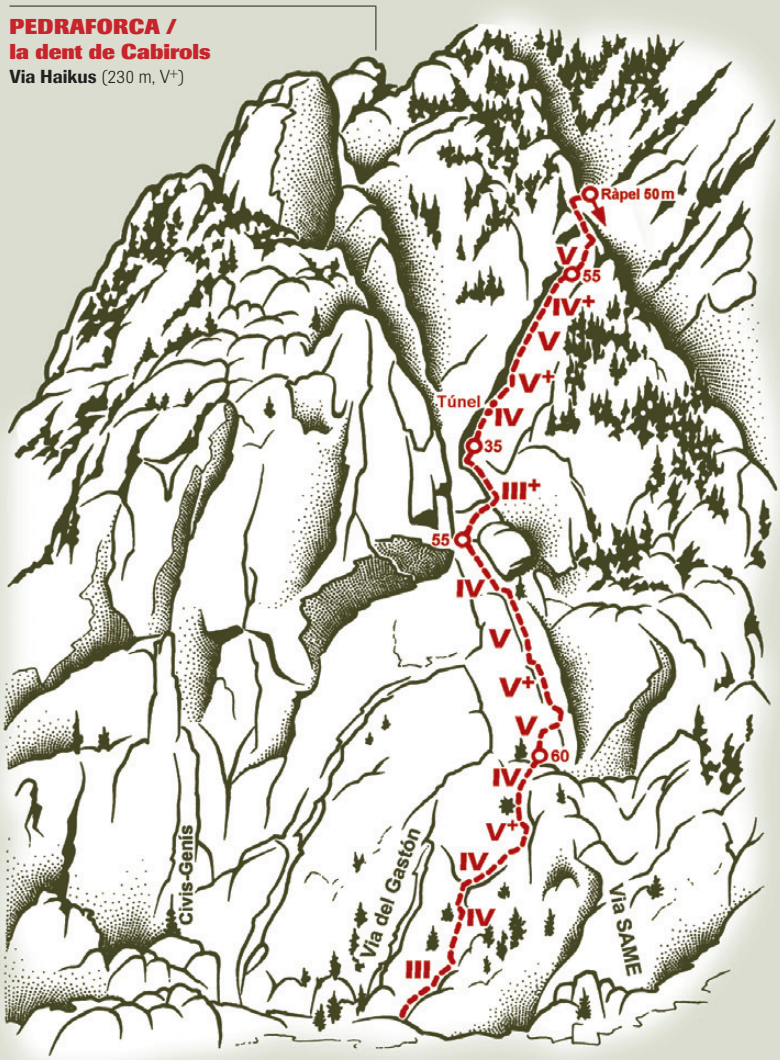

panys de roca que criden l'atenció transitant per la famosa tartera o per les Costes d'en Dou. Ja fa uns anys que l'enginy de Gustavo Mañez *Kush* endevina la major part de les vies d'aquest vessant menys sol·licitat, en quedar totalment eclipsada pels itineraris de la cara nord. Però cal a dir a favor, que a aquesta li dóna el sol i la roca és d'allò més esplèndida, malgrat una aproximació un pèl més llarga i feixuga que l'habitual (entre 1 h 30 min i 2 h des del pàrquing del mirador). A hores d'ara, a part de les vies situades a primera fila que apareixen en l'última guia del Pedraforca, en tenim dues d'inèdites més amunt, tot just a cada banda de la balma del Calderer, que presenten un considerable recorregut de més de 400 m amb arribada al seu cim principal. La pionera, anomenada ***Voll Damm*** (15-6-03) oberta per *Kush* i Roger Olmos, ofereix el traçat més suggestiu enllaçant els trams de roca més llaminers i significatius. A la via sols hi trobarem alguns parabolts als passos claus, i les R1, R2 i R4 totalment equipades; la resta s'ha de muntar i protegir a base de tascons i un bon joc de friends. Cal dur cordes de 60 m i cintes molt llargues. És possible escapar-se des de la R3, R4 i R5 davallant amb compte per la canal de la dreta direcció al peu de via. L'altra alternativa arrenca a uns 50 m a la dreta de la balma i

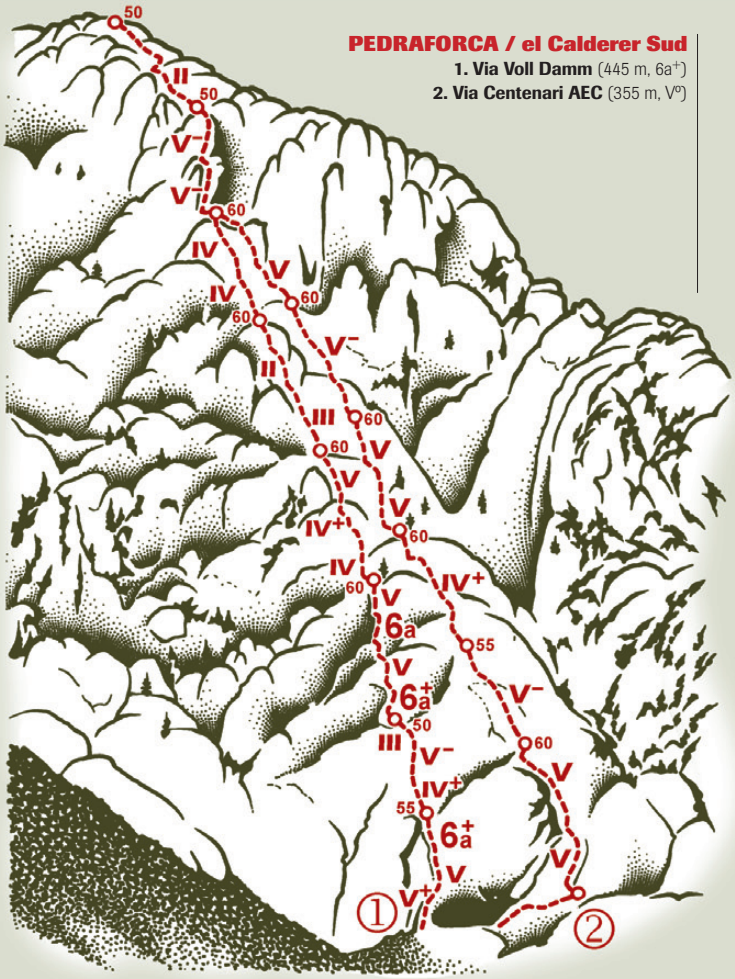

ARMAND BALLART

s'anomena via ***Centenari AEC*** (23-6-12). Oberta pel mateix *Kush*, Josep Emili Ferrer, Sara Montserrat, Xavi Diez i la col·laboració de Miguel González ens els primers llargs, es tracta d'un itinerari molt més assequible en general (Vº) i semiequipat amb parabolts 8 mm, que aprofita de la millor manera el terreny paral·lel a la ***Voll Damm*** enllaçant a la R6 d'aquesta. Cal portar el mateix material que l'anterior, i anotar que la major part de les tirades són de 60 m. Cal preveure un bon olfacte alpinístic perquè el terreny és, en alguns trams, caòtic, discontinu i amb moltes possibilitats d'embarcar-se si no encertem la jugada.

El Calderer Sud.

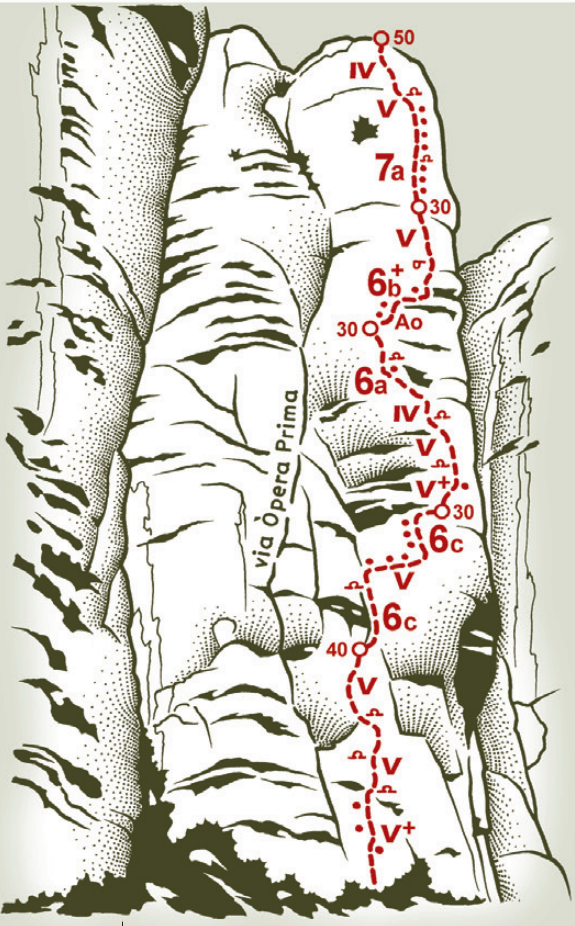

TEROL / roques del Masmut
Via Sebastià Colomé (180 m, 7a)

TEROL / roques del Masmut
Via Democràcia irreal (165 m, 7a+)

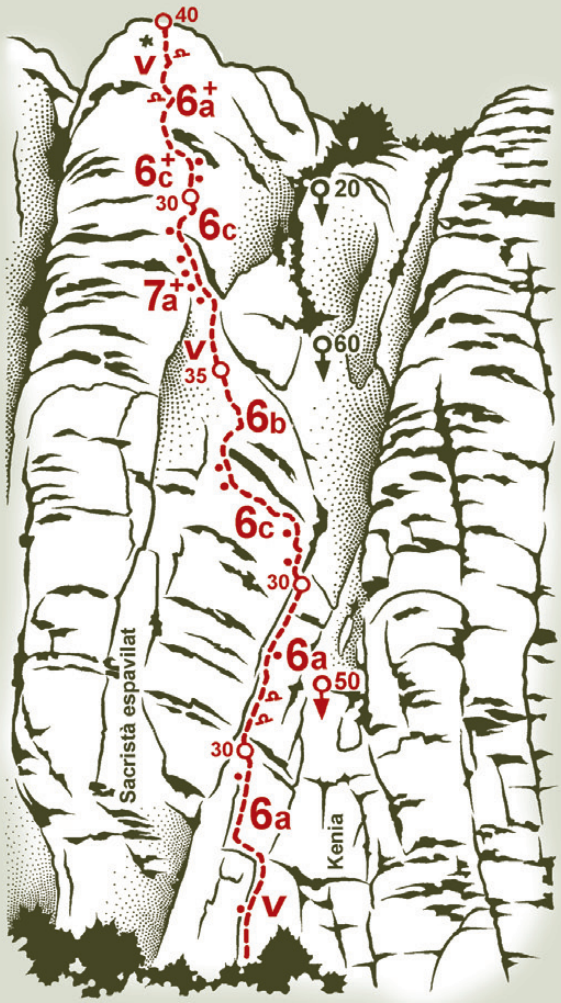

ROQUES DEL MASMUT

Seguint amb les obertures laterals als característics esperons del Masmut, tenim les dues últimes realitzacions a càrrec dels assidus Santi Gracia i Diego Miralles, principals oberturistes de la zona. La via ***Sebastià Colomé*** (20-5-10) va dedicada en memòria de qui va ser l'escalador emblemàtic dels Ports, veí d'Amposta, malauradament mort en accident hivernal a la vall de Boí. Gràcies a ell vam tenir constància als anys 80 de llocs desconeguts, com els Órganos de Montoro i d'altres racons del Maestrat, sense oblidar que fou qui va adreçar els primers escaladors a les roques del Masmut, aleshores els dinàmics *Barrufets*. En record de la seva saviesa i modèstia, tenim una via situada a la dreta de la ***Ópera Prima***, que recull unes tirades en lliure força interessants i sobre un rocam molt bo, excepte algun pas puntual a l'últim llarg. Escalada pràcticament equipada amb parabolts, salvat la marcada fissura a la sortida de la R1 (6c o A1). Cal dur el joc de tascons i camalots fins al nº3,5 repetint el nº3. Dificultat màx. obligada de 6a.

A la dreta de la via del ***Sacristà espavilat***, la mateixa cordada aconsegueix la via ***Democràcia irreal*** (tardor-2011), semiequipada amb parabolts i ponts de roca amb un grau obligat de 6b+. Roca bona en conjunt, excepte algun tram puntual del L1 i L2. Cal portar el joc de tascons, el semàfor d'aliens i camalots del nº0,5 al nº3. Anotem la línia restaurada de ràpels situada en la canal de la dreta ressenyada en el dibuix, que pot fer més còmode el descens.

ROCA MAURA

Tot just sobre la localitat de l'Estartit trobem una paret sud d'un centenar de metres molt vistosa, que darrerament s'ha posat de moda gràcies a l'obertura de la via ***Poseidón***, és la roca Maura. Inaugurada per Martí Rovira i Miquel Mateo del Grup d'escalada del Centre Excursionista de Molins de Rei el 1992 amb la ***Directa Gresca*** (15-11-92), aquesta contrada ha passat bastant desapercebuda de l'interès escalador potser per la seva falsa aparença i breu proximitat a un nucli urbà d'un tarannà massa turístic. Aquest itinerari pioner solca directament el cor del vessant, i va ser obert a l'estil clàssic mitjançant l'ús de pitons i tascons excèntrics de l'època. Encara que poc repetit per les seves laborioses característiques, es tracta d'una línia força interessant on cal dur uns 10 claus variats (un bong), tascons i camalots fins al nº3. El pròxim en romandre per la roca Maura va ser Jaume Prat de Martorelles, que tot sol li va sumar dues vies semiequipades aprofitant l'estiueig al poble: la via ***Tío Juan*** (25-7-08) i la via ***Joanet, el cosinet*** (12-10-09). Per la primera cal dur unes 12 cintes, els tascons, aliens i camalots del nº2 al 3,5, i per la segona unes 8 cintes, tascons i els mateixos camalots. Amb la via ***Poseidón*** (10-12-12) oberta per Zollo Pintiado i Pep Castro, arriben els bons comentaris i les contínues repeticions d'un itinerari pràcticament equipat amb parabolts i pitons, que ofereix una magnífica escalada en lliure amb un caràcter més esportiu. Oberta per baix com la resta d'itineraris, té la gràcia d'encertar el recorregut més elegant amb uns passatges de qualitat, on en algun moment s'ha de donar la talla (V^+/6a obligat) i reforçar amb algun friend menut o alien opcional. Cal dur, a més, 12 cintes i crema solar. Per últim, la via del ***Maño*** (gener-2013) a càrrec de Isaac Royo i Albert Caralps de la Secció muntanya del CER l'Escala, aprofita el marge oriental de la muralla abans d'arribar al peu d'un modest sector esportiu equipat més a la dreta. Escalada semiequipada amb 15 parabolts, on cal acabar d'amanir amb uns aliens al gust, camalots fins al nº1 i unes 12 cintes. Dedicada a Juan Antonio Martínez Morón, àlies *Maño*. Cal destacar que l'últim llarg totalment forçat per un capriciós desplom, es pot sortejar per la dreta per terreny molt més fàcil i evident (III/IV). Accés des de la part alta de la urbanització, en direcció al peu de la paret (10 min), i descens caminant per l'esquerra del cingle en direcció a ponent fins a localitzar un corriol que baixa de nou al peu de via (15 min). Eviteu els mesos més calorosos com a norma general.

ESTARTIT / roca Maura

1. **Via Tío Juan** (100 m, V/A2)
2. **Directa Gresca** (110 m, V^+/A2)
3. **Via Poseidón** (120 m, $6a^+$)
4. **Via Joanet, el cosinet** (130 m, V^+/A1)
5. **Via del Maño** (115 m, 6b)

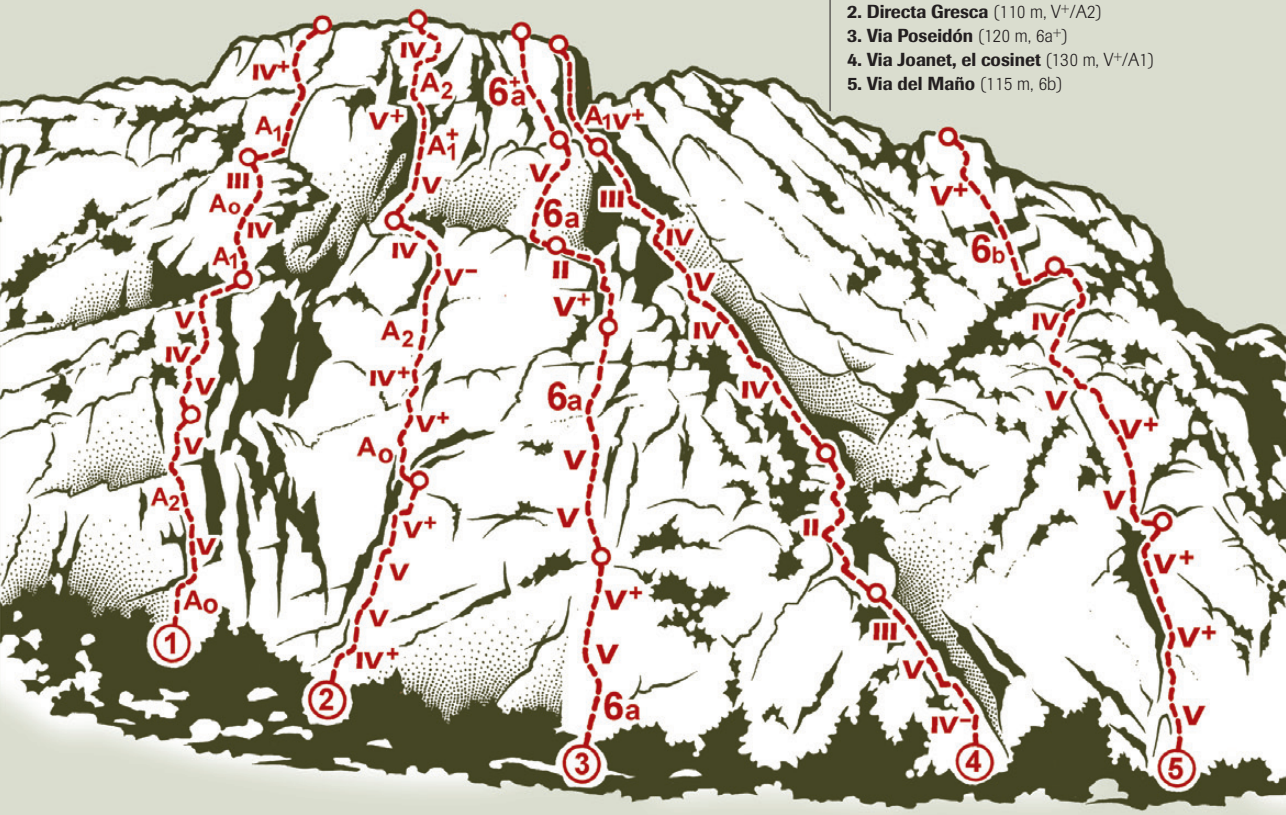

La roca del Corb
i els seus antics habitacles

La roca del Corb, junt amb Sant Honorat, és un cim que s'aixeca al nord de la població de Peramola (Alt Urgell). Es tracta d'una mola pètria de materials conglomerats que no arriba, per poc, als mil metres d'altitud, que destaca solitària entre el pla de Tragó i la serra d'Aubenç. L'establiment humà sobre aquestes terres, que va durar fins a les primeres dècades del segle XX, es va fer aprofitant els abrics naturals que oferia la muntanya. Encara avui dia se'n mantenen dos de ben representatius: la casa del Corb i la masia del Cerveró. Totes dues tenien llocs propers per tancar el bestiar i fonts d'aigua, més o menys abundants, per poder desenvolupar una vida autosuficient.

Itinerari
- **Peramola**
- **Grau de Porta**
- **Masia del Cerveró**
- **Casa del Corb**
- **Sant Salvador del Corb**
- **Peramola**

0:00 h Comencem a caminar des del safareig que hi ha a l'entrada de Peramola. Cal anar en direcció a la capella del Roser, on també hi ha una font. Just al costat d'aquesta font, a l'esquerra, s'inicia el camí que duu a la casa de Nerola. Passat el dipòsit del gas, el camí puja suaument mentre travessa alguns camps de conreu, ara abandonats.

0:15 h Casa de Nerola. A la dreta del camí deixem les ruïnes d'aquesta antiga masia. Un indicador assenyala el corriol cap al grau de Porta. La pujada s'accentua, al mateix temps que el camí es fa més estret i pedregós. A través d'un bosc més o menys espès anem guanyant alçada. Travessada la rasa de Nerola, una mica més enllà, el sender s'ajunta amb el que puja des del Hostal del Boix. Cal continuar a l'esquerra i seguir pujant.

0:45 h Tot just passat el grau de Porta, el camí planeja dins d'una massa boscosa. Poc després arribem a l'indret conegut pel *coll de Quatre Camins*. És la carena de la serra que uneix el roc de Cogul amb la roca del Corb. A partir d'aquí avancem sobre una vella pista forestal que puja des del costat del torrent de Peramola. La ruta va pujant mentre, a l'esquerra, en un petit replà, es pot veure la boca de l'avenc de la Roca del Corb, cavitat de 53 m de profunditat.

1:00 h Seguim la pista i rodegem la roca del Corb; a la dreta, al costat d'un arbre, es pot veure una fita de pedres. Cal baixar, perpendicularment el camí, fins a trobar un corriol mig amagat. A l'esquerra baixem fins a la torrentera propera; només creuar-la, cal seguir el camí de pla paral·lels al cingle. Aviat arribem a la masia del Cerveró. Es tracta d'un habitatge troglodític tancat per una paret de pedra seca. Una mica més endavant hi ha un altra balma, on raja la font de la Pastera.

1:30 h Cal retornar a la pista i seguir amunt. Ben aviat, a l'esquerra es veu in indicador a la casa del Corb. Per un corriol arribem a un petit coll que permet saltar al vessant contrari de la muntanya. De pla arribem a un dels altres habitatges d'aquesta zona. Segons l'estructura i organització d'aquesta balma, amb una zona per al bestiar, habitacions i fins i tot un forn de pedra, sembla que aquest

La mola de la roca del Corb.

ALFRED MONTSERRAT

habitage va arribar a tenir una certa importància a la zona. Per sota de la balma, per unes marques de pintura, seguim el camí que permet rodejar la roca del Corb, passant per una altra construcció que aprofita el balmat del cingle. Sembla que aquesta darrera construcció només era utilitzada per tancar bestiar.

2:00 h Arribem al coll de Mu, la separació geogràfica natural entre la roca del Corb i Sant Honorat. Con que caminem per costat ombrívol de la muntanya tornem a endinsar-nos al bosc. Bones vistes de Sant Honorat i, cap al nord, de la serra d'Aubenç.

2:20 h Un nou indicador assenyala la pujada fins a l'ermita de Sant Salvador del Corb. Després de creuar una zona de vegetació cal continuar sobre roca pelada fins a la part més alta de la zona. D'aquesta església només queden algunes parets, on es pot observar la utilització de diversos tipus de carreus. La nau, quadrada, tenia un absis circular amb un arc presbiteral i forma de quart d'esfera. També es poden veure algunes arcuacions llombardes i lesenes, i també una finestra de doble esqueixada i dos nínxols rectangulars.

2:50 h S'ha de tornar a la pista i seguir-la cap a la dreta. Rodejant els conglomerats de la roca del Corb, i després de passar a pocs metres per sota d'una nova construcció que aprofita una balma per tancar-hi bestiar, arribem a l'encreuament que abans hem agafat per anar a la casa del Corb.

ALFRED MONTSERRAT

La bauma obrada de la Casa del Corb

3:10 h Sense deixar la pista cal arribar de nou al coll de Quatre Camins. Per l'esquerra hi ha el camí pel qual s'ha pujat des del grau de Porta. Una mica més endavant, en una bifurcació, cal anar a la dreta. La pista baixa fins a trobar la carretera que va de Peramola a Cortiuda.

3:40 h Carretera de Peramola a Cortiuda. Per l'esquerra aviat comença l'asfalt.

4:15 h Després d'alguns giravolts i de travessar el torrent de Peramola a l'alçada de la Font del Caner, arribem al poble.

Temps de camí
4 h 15 min
Desnivell
450 m
Dificultat
Baixa-mitjana
Cartografia
– *Muntanya d'Alinyà.* Editorial Alpina. Escala 1: 25.000
– *Alt Urgell.* Institut Cartogràfic de Catalunya. 1:50.000
Internet
Sobre les balmes i les fonts citades:
www.espeleoindex.com
www.fontsdeperamola.wordpress.com

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

Montserrat Ubach

50 anys de l'avenc

Montserrat Ubach s'inicia en l'espeleologia l'any 1961. És periodista, llicenciada en Psicologia i primatòloga. Ha format part dels grups EDES del CECB de Manresa (1961-1965) i de l'ERE del CEC (1965-2009). Actualment és membre fundadora de Sarawak. L'any 1963 descobreix l'avenc Montserrat Ubach, en el marc de l'Operació Solsonès, cavitat que durant 15 anys va ser la més profunda de Catalunya, i durant 20 anys, la més fonda del món en conglomerats. Ha explorat grans cavitats subglacials, volcàniques i tropicals, com ara les coves del carst de Mulu, a Borneo; l'avenc del Verkjöll a Islàndia; el Sótano de las Golondrinas, a Mèxic, amb una vertical de 375 m; els tubs de lava de Hawaii o les coves volcàniques de Pasqua, en la primera expedició espeleològica autoritzada pel Consell d'Ancians de l'Illa.

JORDI LLORET

Montserrat Ubach al Forat de l'Or (Montsec, 2010).

Han passat 50 anys del descobriment de l'avenc Montserrat Ubach. ¿Com ho has celebrat?

La celebració d'aquest aniversari ha estat per iniciativa de la gent del Solsonès. Això m'ha sorprès i m'ha fet il·lusió. A finals de l'any passat ja em van trucar per dir-me a veure què em semblaria que incloguessin la celebració dels 50è aniversari de l'avenc a les festes majors de Solsona i de Canalda, el poblet que hi ha al costat. El setembre, el Consell Comarcal del Solsonès ha organitzat un acte institucional i una exposició de fotografies, que passaran a l'Arxiu Històric de la Ciutat. Fins i tot hi havia els pessebres que els espeleòlegs de Solsona han anat baixat cada any a l'avenc: imés de 20! També es va passar l'audiovisual de la primera exploració, que es va estrenar el 1965. Va venir fins i tot el pastor que em va ensenyar on era la boca, fill de la casa de Cavallera Baixa.

¿Com vas trobar aquest avenc? ¿Què era l'Operació Solsonès?

Jo havia fet el curset d'espeleologia al CECB de Manresa. Em va acompanyar la mare, perquè jo era molt jove, i ella també s'hi va apuntar. Jo vaig sortir d'aquest curset amb unes ganes tremendes de descobrir. Aleshores, amb la mare, i també amb el pare algunes vegades, varem començar a pujar al Berguedà, perquè era un lloc on havíem estiuejat, i allà varem fer alguns forats petits. Un pastor ens va dir que en coneixia un a l'altra banda, i allò ja era al Solsonès. Allà varem explorar una coveta, que varem batejar amb el nom de cova EDES, i a partir d'aquí vàrem estar tot un any, normalment la mare i jo soles, preguntant a la gent de les masies si coneixien forats. Així va començar la primera etapa de l'Operació Solsonès: varem fer més de deu cavitats i molts contactes amb la gent. Un dels forats que ens van dir era aquest de Cavallera. Curiosament, com que la família de la casa propietària del terreny hi havien amagat coses al temps de la guerra, ningú més el coneixia.

¿I no tenia nom?

No. El primer cop que hi varem anar a preguntar, ni ens el van esmentar, el tenien d'amagat. Al cap d'un any, en tornar-hi, ens el van dir, però era un forat que no el coneixien per cap nom. Nosaltres li dèiem l'*avenc de Cavallera* o bé l'*avenc de la Boca del Boix*, perquè hi havia aquest arbust a l'entrada, que encara hi és avui.

¿Què hi havien amagat en aquest forat en temps de la guerra civil?

La família de Cavallera Baixa el tenien per amagar-hi els estris de la casa, el rebost... tot el que els semblava que se'ls podrien endur. De fet, ho amagaven a la coveta superior de l'avenc, no al pou, que hauria estat impossible. La que dóna a la boca superior, per entendre'ns. Per això, van tardar a desvetllar on era l'avenc. Hi ha casos semblants al Solsonès, de forats de difícil accés que la gent utilitzava d'amagatall en temps de guerra i que es resistien dir on eren, «per si un cas, els tornava a fer falta».

¿Així doncs, quan el trobeu per aquestes indicacions fetes, en feu l'exploració?

Sí. Va ser per Setmana Santa de 1963. Anava amb el pare i la mare. Ells m'asseguraven amb la corda des de dalt i jo vaig baixar el primer pou de l'avenc amb un elèctron, aquelles escales de cables i graons metàl·lics de l'època.

És a dir, que ¿en aquest avenc hi vas entrar per primera vegada tu tota sola?
Com en altres exploracions, els pares es quedaven a dalt i m'aguantaven la corda mentre jo baixava. El que va passar és que l'escala no arribava ben bé fins al fons del primer pou, d'uns 30 metres, i no vaig poder posar el peu a terra. Però ja vaig veure que allò era una gran cavitat. Vaig escriure una carta a Josep Subils, que havia estat el meu mestre en el curset d'espeleologia. I li vaig dir: «¡He trobat uns Pouetons!»

O sigui que era un forat massa gran per continuar tu sola l'exploració. A partir d'aquí ja organitzeu una expedició, ¿oi?
Exactament. En Subils s'ho va creure, que allò era gran, perquè feia un any que li anava passant el report de totes les primeres exploracions al Solsonès. I aleshores em va dir si no m'importaria que convidéssim a més gent, perquè preveia que caldria molt de material i equip humà.

¿Qui formava l'equip de punta?
Vuit espeleòlegs. Varem estar 33 hores sense dormir. Anàvem descobrint pous i galeries i fent la topografia al mateix temps. Després hi vàrem tornar amb Ferran Godoy, expert topògraf de l'ERE, i es va fer una segona topografia més acurada. Primer havia donat -218 m, i després -202 m.

FÈLIX ALABART

Montserrat Ubach baixant el segon pou de l'avenc (1963).

En sortir ho comuniqueu a la premsa. ¿Què passa aleshores?
Se'n van fer ressò als diaris i es va publicar un reportatge amb fotografies a *Destino*, que en aquella època era una revista de molt prestigi. ¡Varem sortir fins i tot a la TVE! De tot això se'n recorda molt bé la gent del Solsonès perquè va ser un gran esdeveniment. En l'àmbit espeleològic va tenir molta importància, perquè va ser la primera vegada que tants clubs d'espeleologia van intervenir en una campanya conjunta.

¿Quants grups éreu?
En Josep Subils, que era el president del Comité Regional d'Espeleologia, va aconseguir que hi participessin vuit grups diferents de Catalunya.

Després de l'exploració, els companys decideixen posar el teu nom a l'avenc. ¿T'ho esperaves?
No, no, per a mi va ser una gran sorpresa. Els companys varen preparar tot un bateig, com si fos el d'un vaixell, i em van fer trencar contra la paret una ampolla de xampany lligada amb una corda. ¡Que li posessin el meu nom en va fer molta il·lusió i encara me'n fa ara!

¿Què és per a tu l'espeleologia?
És difícil respondre a aquesta pregunta... Diria que ha estat allò que m'ha permès satisfer el meu esperit d'aventura i la necessitat d'il·lusionar-me i entusiasmar-me. I tot a través de la natura i la muntanya. Una simbiosi perfecta.

¿Quines cavitats destacaries de les teves aventures? ¿Quines exploracions t'han agradat més?
A mi m'encanten les cavitats subglacials, per exemple l'avenc de Verkjöll, a Islàndia, el rècord de fondària en glaç, i que quan hi baixes et trobes un riu d'aigua calenta, perquè és una zona volcànica; és una experiència que no passa cada dia. Les coves volcàniques són també fantàstiques, com les de Hawaii o Nova Zelanda o les de l'illa de Pasqua.

FÈLIX ALABART

Bateig de l'avenc Montserrat Ubach (1963).

¿De les darreres cavitats que has visitat, alguna en especial?
Potser l'Abisso de Trebiciano, a Trieste, que hi vaig baixar no fa gaire per celebrar el 50 aniversari del meu primer curset d'espeleologia; una cavitat emblemàtica, que va ser durant anys la més profunda del món.

¿Què destacaries del que s'està fent avui dia en exploració subterrània?
Sens dubte l'avenc Krúbera-Voronya, al massís de Arabika, al Caucas occidental. Abans, pensar que hi hauria un forat que superaria els dos mil metres de fondària semblava impossible. Després també una altra cova, on no perdo l'esperança d'anar-hi algun dia: Naika, la cova dels cristalls de Mèxic, amb aquelles gemmes tan espectaculars.

¿I alguna en projecte?
Espero abans d'acabar l'any anar a la galeria Aranzadi, riu avall de l'avenc de la Pedra de Sant Martí, un sector que no conec.

Salvador Espriu

D'una vella i encerclada terra

Per al primer centenari del Centre Excursionista de Catalunya, esdevingut l'any 1976, Salvador Espriu va dedicar a la nostra entitat una de les seves darreres produccions: *D'una vella i encerclada terra*, en una edició commemorativa que no es va publicar, però, fins al 1980, a cura de l'Editorial Àmbit, de Barcelona, amb dibuixos de Josep Maria Subirachs i amb un pròleg de Lluís Puntís, president del Centre en aquell moment.

LA GÈNESI DE L'OBRA

Salvador Espriu, en el prefaci d'aquesta obra, escrit el 21 de maig de 1976, explica que tres anys abans el compositor i musicòleg Manuel Valls li havia encarregat la lletra d'un espectacle, ideat com

> un explícit homenatge a la nostra entitat lingüística i nacional, complexa però unitària. En la funció, un rodamón recorre tots els Països Catalans, amb un parell d'escapades fora dels nostres límits, l'una a Montpeller i l'altra al monestir de Sixena, tan relacionats, però, amb la nostra història.

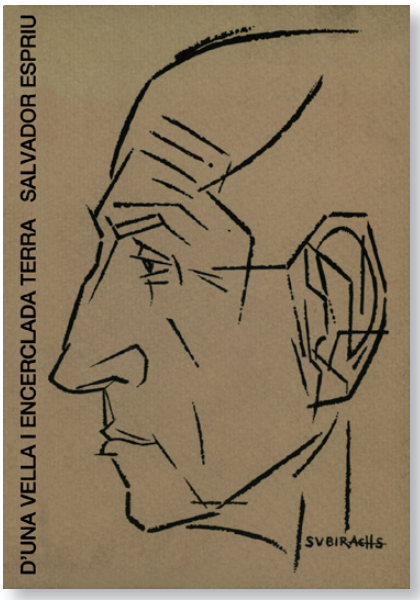

Valls havia començat a treballar en aquest projecte, amb fragments recitatius i amb d'altres cantats, sobre uns quants esdeveniments viscuts per ell, que l'havien divertit o commòs (el casament a Voló, el mercat de les taronges de València o el monestir de Sixena). Espriu tenia llibertat per refer el textos i continuar amb els restants, però s'havia de sotmetre a la música, que ja existia. Més endavant, al domicili de Valls, Espriu va llegir la primera i les tres escenes darreres de l'obra, que va anomenar «D'una vella i encerclada terra», i que va dedicar a Maria Antònia Aubert, la dona de Manuel Valls, i als fills del matrimoni.

L'encàrrec, però, encara no estava acabat i, per diverses circumstàncies, va quedar un temps aturada. Espriu es va comprometre a tenir l'obra enllestida el febrer de 1976, designi que no va poder complir per malaltia. Però quan començava a restablir-se, el mes de març d'aquell any, un altre amic seu, Agustí Bou i Tort (president del CEC entre 1971 i 1976), li demana per a la commemoració del primer centenari de l'entitat, un escrit per als socis i simpatitzants.

Espriu s'adona que les peticions de Manuel Valls i Agustí Bou «eren no sols compatibles sinó complementàries», i s'apressa a enllestir la redacció definitiva del text. Llegit el llibre a Manuel Valls i Maria Antònia Aubert, tots dos l'aproven i, fetes les explicacions adients, li autoritzen que el mostri a Agustí Bou. Aquest i la resta de directius del Centre, i també els membres de la Comissió del Centenari, van acceptar de grat aquesta proposta. Espriu no matava dos pardals d'un tret, sinó que la dedicatòria al Centre era molt encertada, perquè la intencionalitat del llibre encaixava molt bé amb el tarannà d'aquest club.

Així, un cop publicat el llibre, en una edició il·lustrada per l'artista Josep Maria Subirachs, mantenint la particular dedicatòria a Maria Antònia Aubert i als seus fills, apareix vinculada a la commemoració dels cent anys de la fundació del Centre Excursionista de Catalunya. Diu Espriu:

> Surt per contribuir discretament a celebrar la naixença d'aquest il·lustre Centre que honora tant la nostra col·lectivitat, al servei de la qual ha estat sempre, amb amplitud de mires i amb una tenaç, sovint arriscada, excepcional abnegació.

EL SIGNIFICAT DE LA VELLA I ENCERCLADA TERRA

Salvador Espriu va escriure els textos d'aquesta funció amb la intenció de situar i identificar totes les terres on es parla el català, és a dir, els Països Catalans, la veritable pàtria, mostrada per un misteriós personatge, anomenat el Rodamón, que ronda «d'un costat a l'altre del nostre país, en l'espai i en el temps».

La idea dels Països Catalans com a concepte de pàtria em recorda, essencialment, al manifest que Pompeu Fabra va publicar l'any 1934 a *La Veu de Catalunya* i a la revista *Òc*:

> La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprèn, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània. Composta de quatre grans regions –Principat, València, Balears i Rosselló– cadascuna amb interessants característiques pròpies, cal observar en tots els ordres llur personalitat, que ens dóna una tan gran riquesa d'aspectes. No existeix cap perill –ni cap desig– d'absorció d'una regió per les altres.

Fóra contradictori a la tradició històrica i a l'esperit liberal del nostre poble. Respectuosos amb aquesta diversitat, ens cal, també, adquirir plena consciència de la nostra unitat i enfortir-la convenientment, sobretot en l'aspecte cultural.

I això també em duu a la memòria el que va manifestar Joan Fuster a *Nosaltres, els valencians* (1962), obra que va tenir un paper molt important en la idea d'articular la construcció dels Països Catalans:

> La idea dels Països Catalans és alguna cosa més que una flatulència romàntica, com algú podria creure. És una «obligació moral», en principi. És, al mateix temps, una precaució salvadora: *in unitate virtus.* La corda que lliga la mata de jonc –la unitat– és l'únic camí que ens queda, si volem subsistir com a poble: valencians, catalans i balears. «E si llevats la corda, de jonc en jonc la trencarà tota un fadrí de vuit anys, que un sol jonc no hi romandrà». I qui pugui i vulgui entendre, que entengui.

Salvador Espriu basteix un relat sobre una terra encerclada, és a dir, flanquejada geogràficament per altres països; però dins del cercle, que no és cap muralla, hi ha una llengua comuna, que és el català. Això vol dir, d'una manera o altra, la unió política necessària dels Països Catalans, com a conjunt de territoris comuns a una llengua i a una cultura situada a la riba occidental de la Mediterrània. Una terra vella, testimoni de l'antiga corona catalanoaragonesa, marc institucional en el qual s'han desenvolupat els Països Catalans i Aragó entre els segles XII i XVIII. Aquest cercle, en la meva modesta opinió, representa la unitat catalana que, com deia també Fabra en el seu manifest, «unitat no vol dir pas submissió d'uns a altres (...) vol dir creació d'uns ideals comuns i la joia de posseir la cultura que tots anomenem nostra», i que hem de manifestar davant dels altres països per enfortir el sentiment de pàtria.

Tots som, doncs, continuadors del passat i de la seva herència. I això és, al meu entendre, el veritable nacionalisme: l'origen comú, la cultura i la llengua. El sentiment clar de sentir-se plenament català, tan català a l'època del cronista Ramon Muntaner i el rei Pere III, màxims exponents del sentiment de pàtria, com a dia d'avui, a desembre del 2013.

D'una vella i encerclada terra reivindica la història, per a una generació que no va poder aprendre-la a l'escola perquè el règim franquista l'havia esborrat dels llibres. I, evidentment, també reivindica la llengua, condemnada i anul·lada, restringida només a l'àmbit familiar. Una generació que no sabia qui era Ausiàs March, «el primer poeta de la nostra parla», com diu el Rodamón, i encara amb resignació:

> (...) els qui no som
> savis ignorem què
> ha estat i què és aquest nostre
> país, on comença i on acaba.
> L'hem embastardit, però és.
> L'hem malmenat, però existeix.

La idea d'Espriu és també la unió dels Països Catalans en el pla conceptual i físic, pensament que, en certa manera, els aplecs excursionistes han promogut des del seu origen. En són testimoni d'això mateix la primera reunió d'excursionistes catalans, valencians i mallorquins celebrada als monestirs de Poblet i Santes Creus l'any 1882, fins a l'evolució en els aplecs excursionistes del Països Catalans d'avui, on

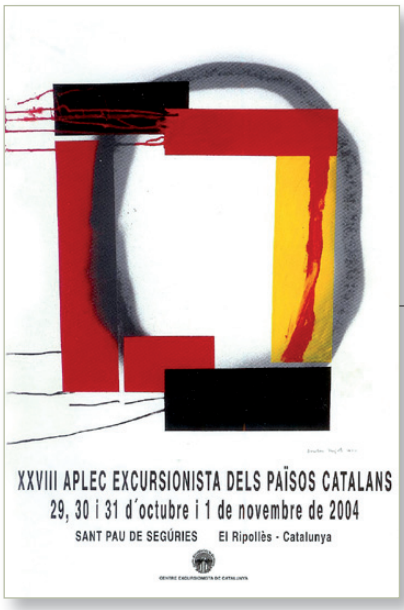

Pòster encarregat a l'artista Carles Pujol per al XXVIII Aplec Excursionista dels Països Catalans, celebrat a Sant Pau de Segúries l'any 2004. El cercle gris més que mai, simbolitza la unió dels Països Catalans.

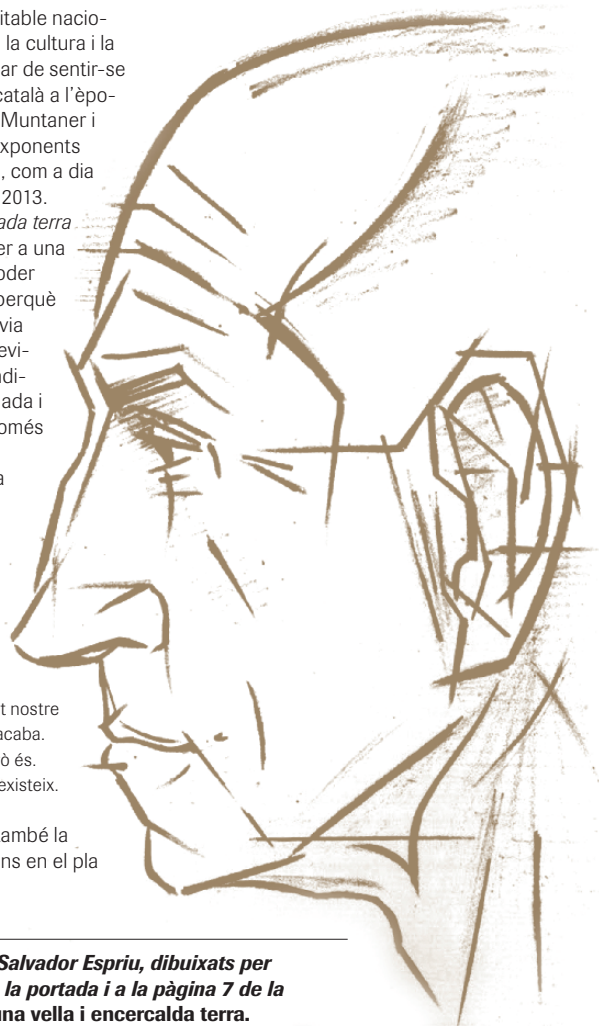

***Retrats estilitzats de Salvador Espriu, dibuixats per Josep M. Subirachs a la portada i a la pàgina 7 de la primera edició de* D'una vella i encercalda terra.**

el nostre Centre també n'ha estat organitzador en alguna avinentesa, i sempre col·laborador en el desenvolupament d'aquestes trobades, any rere any, i que no pretenen altra cosa que l'apropament cultural de tots els pobles de parla catalana.

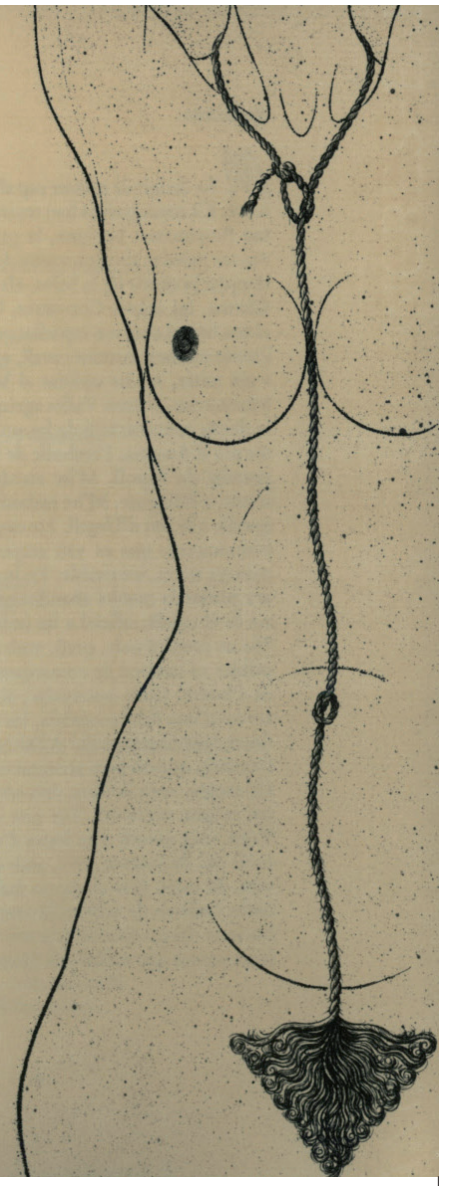

Dibuix il·lustratiu per al capítol del casament a Voló: la idea de la dona, plantejada de forma clàssica, amb insistència sobre el sexe.

UN VIATGE PATRIÒTIC

D'una vella i encerclada terra es pot explicar a través del viatge iniciàtic que fa el Rodamón a la recerca de «la llum», guiat per l'amor a la seva pàtria, en totes les terres de parla catalana. L'estructura de l'obra es construeix segons l'arbre de la vida, un dels símbols més importants de la càbala en la mística jueva. Diversos crítics i estudiosos de l'obra d'Espriu ja han observat la influència de la Bíblia i de la tradició jueva com a font d'inspiració en l'obra d'Espriu. L'arbre de la vida està format per deu nivells que representen els raigs de la llum divina, anomenats *sefirot*, i que emanen del no-res infinit, de la divinitat oculta i innomenable. Per això Espriu divideix el llibre en deu episodis, que representen una ascensió vers la llum a través d'una escala de deu graons:

I El Regne. El viatge s'inicia a Barcelona, a la cort dels comtes reis d'Aragó:

Partirem de Barcelona,
centre, guia, cap, casal
d'aquesta petita terra
de noms i títols estranys.

II Fonament del Món. La segona parada ens duu a una anècdota del present, representat per un casament a Voló, al qual va assistir Manuel Valls. Som ara a la Catalunya Vella: «M'he dirigit de primer cap al nord i a l'est de la vella terra». Aquest graó simbolitza la unió matrimonial, precedent a la creació.

III Majestat. El Rodamón va a Montpeller, pàtria de Jaume I, conqueridor de València i Mallorca, i és rebut per un titella, que li recorda el passat, ara esborrat:

Temps després, amb noves
guerres, /
t'emparaves d'amples terres,
amb l'ajuda dels teus pobles
lliures, vells, diversos, nobles.

Aquest viatge simbolitza la recerca del coneixement, perquè Montpeller també és conegut per la Universitat, els primitius estudis fundats pel rei Jaume.

IV Victòria. Breu memòria de les Balears: Mallorca «la gran Balear» i Menorca, «una cultura rude, singular, ciclòpica, molt antiga». No podem oblidar tampoc, que Mallorca és la terra de Ramon Llull, el doctor il·luminat del segle XIII que va dur el català al màxim prestigi, i que l'usava per escriure no sols novel·les, sinó també obres de ciència i filosofia. El quart graó representa la persistència del record, el triomf de la memòria sobre la mort.

V Bellesa. Encara a les antigues Balears, el viatger fa un tomb per les Pitiüses: Evissa i Formentera. Ara som al centre de l'arbre de la càbala. La Vila, senyoreja Eivissa, cap al cel, vers el misteri de la divinitat:

La torre es dreça, al cim, amb els
delers més alts. /
Els núvols s'escabellen, la nit va al
seu encalç, /
i els estels, a dalt, punyen les
altures desertes.

VI Justícia. Llum i brillantor de València, representat pel mil·lenari Tribunal d'Aigües, en l'actual mercat de les taronges: «m'atreu i m'arrossega, per damunt de tot, el xivarri del mercadeig de la taronja (...) complexa i enorme aglomeració urbana».

VII Gràcia. El setè graó representa l'amor universal. El Rodamón visita el País Valencià sencer (Elx, Alacant, Ifac, Alcoi, Dénia, Xàtiva, l'Horta, Sagunt...), llocs descrits pels monuments històrics i tradicions més coneguts; però abans para a Gandia per recordar Ausiàs March «mala persona, discursiu, creient agònic, amb una molt fonamentada por de cremar en el seu infern: el primer poeta de la nostra parla, quan ho encertava de debò». Després va cap a la Catalunya Nova. De Guardamar «extrem límit meridional del nostre domini lingüístic» a Tortosa, i d'allí cap a Tarragona i Prades, «aclaparadores realitzacions del Císter», per arribar finalment a Lleida, on s'acomiada en un enigmàtic vers:

Degota sang a bruts becs de
voltors /
i cau damunt les amplituds

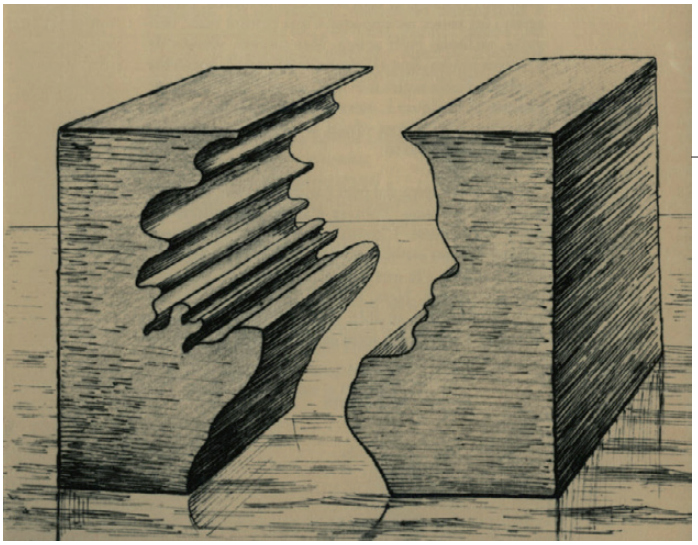

Dibuix que representa a les Balears (capítol IV), on apareix la idea de la dualitat i la contraposició: els dos fragments que encaixen, la matèria que inclou dues parts en l'espai que les relaciona i les separa. La vida i la mort.

Per a la darrera etapa, "Els camins de mar. L'Alguer", Subirachs presenta elements simbòlics, com el laberint i la balustrada, que potser ens duen al record de l'arquitectura noucentista.

sorrenques /
de l'home sol a l'erm. Urpes
rogenques /
buiden de cel galçats ulls de
senyors. /

VIII Inte Ligència. Representat pel monestir de Sixena, mausoleu reial fundat el 1188 per la reina Sança de Castella, muller d'Alfons I de Catalunya-Aragó i mare de Pere el Catòlic, que morí a la batalla de Muret el 1213, on és enterrat. Una mort que marcà el destí d'un poble, la fi del somni occità. Es mostra la decadència del monestir empobrit i mig abandonat, símbol de la frustració dels Països Catalans. «Aspres terres de silenci». Lloc en ruïnes i misèria, on el Rodamón toparà amb fantasmes, com la infanta morta i el seu cant desolat i commovedor.

IX Saviesa. Cançó i dansa de la mort. La Mort, personificada, acompanya el Rodamón fins arran del mar, que representa la fidelitat dels algueresos al català. «Farem via plegats. Aquí la dalla se m'esmussa (...) sóc, ho saps prou, una sola entitat sota diversos noms (...)

sento com en la foscor
renillen quatre cavalls.
El meu s'atansa, i et deixo
arran de l'aigua del mar.

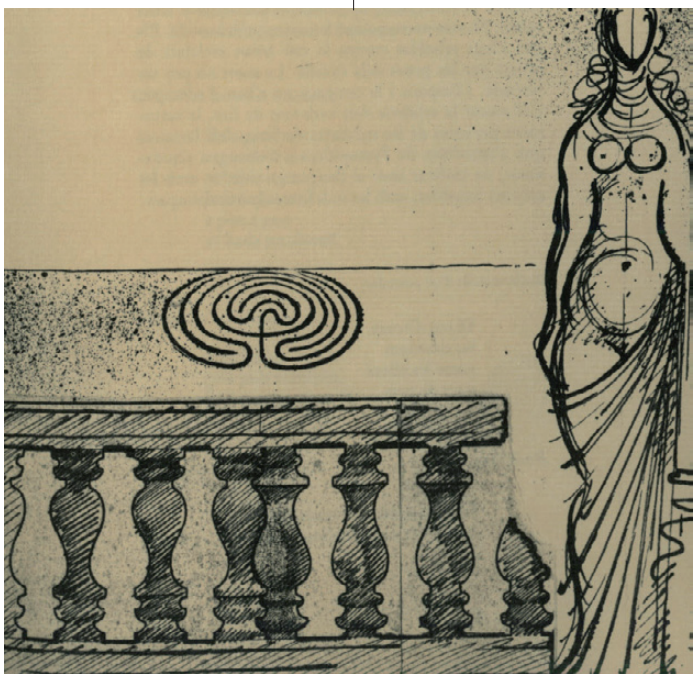

X Corona. Els camins del mar: l'Alguer. És el cim més alt i merescut i el final de l'arbre de la vida: la corona. El miracle del temps que ha guardat la llengua. Diu el Rodamón: «Contra la basarda hi ha la raó. Amb aquesta arma subtil, l'home mesura totes les coses i n'és la mida.» El viatge s'acaba en un «platja deserta, sollada, llarga», en la bellesa de la costa destruïda per sempre per «barroers estatges».

El Rodamón ha donat «un tast de tomb per la vella i encerclada terra i per alguns altres indrets veïns i amics.» Una mar que ens uneix, on d'una a l'altra riba hi ha una mateixa i única llengua. A la fi, la recompensa és el triomf de la llengua catalana contra el temps i la mort.

CURSES DE MUNTANYA

La cursa CEC-Collserola aplega més de 800 participants

La Cursa del CEC-Collserola s'ha consolidat com una de les fites de referència dins el calendari de la competició de muntanya. El Campus Nord de la UPC i el parc natural de Collserola han estat els escenaris una vegada més d'una mitja marató i una cursa curta.

La XXIII edició de la CEC-Collserola, organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona, Monpol Sports, Dynafit, Coca Cola, Plantillas Deportivas, Power-Bar, la UPC, la Diputació de Barcelona i el Parc de Collserola, es va celebrar el 27 d'octubre passat. Va aplegar més de 800 participants en dues curses, una mitja marató i una cursa curta, per no perdre el caràcter popular i obert a tots tipus de participants, amb més o menys condició física o que han volgut fer-la caminant, com es feia en els seus inicis. En l'edició d'enguany, un total de 150 voluntaris han donat suport a l'organització.

Els guanyadors han estat Sergi Royo Torres, amb un temps de 53:31 i Mireia Martí Villalta, amb 1:05:09, a la cursa curta. A la mitja marató, Susana López Miguel, amb 1:44:29 (FB) i Elena Hidalgo Valls, amb 1:46:09 (FC) en categoria femenina, i Toni Llull Amer, amb 1:37:16 (MA), Miguel Àngel González Cano, amb 1:27:13 (MB), Juan Gasch Malaret, amb 1:30:24 (MC) i Francesc Cinca Llordés , amb 2:23:58 (MD), en la masculina. El guanyador de la categoria de discapacitat visual de la mitja marató ha estat Daniel Llambrich Gabriel, amb un temps de 2:02:25.

CEC

El vicepresident segon i la secretària de la Junta Directiva del CEC, els senyors Ignasi Forcada i Pepa Igartua, han estat els responsables de fer el lliurament dels premis als guanyadors, amb unes botes Dynafit Feline Ghost. Tots els participants a la cursa han estat obsequiats alhora amb una samarreta tècnica de regal i els primers 500 inscrits a la mitja marató, amb un bidó portàtil.

La sortida es va dur a terme des del Campus Nord de la UPC a les 9:00 per la mitja marató i a les 9:30 per la cursa curta. El recorregut va transcórrer per la zona sud del parc de Collserola, amb bones vistes sobre la ciutat de Barcelona i el Baix Llobregat, i que té com a punts més elevats Sant Pere Màrtir (399 m) i el turó de Castellví (461 m). La mitja marató, amb una distància de 21,097 km, presentava una cota mínima de 88 m i màxima de 458 m, i un desnivell positiu acumulat 785 m. La cursa curta tenia una distància 13 km, amb una cota mínima de 88 m, i màxima de 384 m i un desnivell positiu acumulat 469 m.

Sílvia Casellas

SEGURETAT

Inithealth QR, un innovador sistema de seguretat per als esportistes

Acaba d'arribar al mercat, de la mà de l'empresa basca Inithealth, un nou sistema de seguretat basat en el codi QR, que permet els esportistes d'estar sempre identificats i de facilitar, d'aquesta manera, les tasques de l'equip mèdic que faci l'atenció en cas d'accident.

A través d'aquest codi QR, els metges que arribin al lloc de l'accident només han d'escanejar amb un telèfon intel·ligent o *smartphone* el codi QR que l'esportista ha de portar adherit en algun lloc visible, com pot ser el casc, el quadre de la bici, la motxilla, etc. D'aquesta manera, en un segon es pot accedir a les dades personals que s'hagin definit prèviament, com el nom, a qui cal avisar, el grup sanguini o les al·lèrgies, entre moltes altres opcions.

Un altre dels avantatges d'aquest nou sistema és que també permet fer un seguiment dels indicadors de la salut, com ara el pes o la tensió arterial, o fins i tot com podem controlar l'alimentació i programar els entrenaments.

www.inithealth.com

Ferran Latorre assoleix el Cho Oyu (8.201 m) i suma el seu novè vuit mil

Ferran Latorre, del Centre Excursionista de Catalunya, ja pot sumar el seu novè vuit mil a la llista del projecte «14x8.000.cat», quan el passat 26 de setembre a la matinada va arribar al cim del Cho Oyu (8.201m), avançant un pas més cap a la conquesta dels 14 cims més alts de la Terra.

Aquest any 2013 ha estat molt favorable per a l'alpinista català, que ja va aconseguir el Lhotse (8.516m) la primavera passada. Transcrivim un fragment del seu blog *(www.ferranlatorre.com)*, on es pot seguir la crònica d'aquesta darrera ascensió:

«Per fi al cim. Són les vuit del matí, set hores i mitja després que sortíssim del C2 i vint hores justes després que arrenqués des del camp base. El temps és excepcional i en l'horitzó reconeixem el Shisha Pangma i el massís de l'Everest, amb el Lhotse de salvaguarda, la meva darrera ascensió. El miro de fit a fit abans d'arrencar cap a baix. Fa tan sols quatre mesos, el 22 de maig, vaig estar en aquell llunyà vèrtex amb l'Enric. Res a veure l'un amb l'altre, allà no t'hi podies posar de peus, aquí es podria organitzar un partit de futbol.

Aquella mirada posa el punt i final a un any difícil. L'aire enrarit i exigent de les alçades em fa recordar que hi estem de pas. Les planures del Tibet a la llunyania es vesteixen de tons ocres i l'ombra dels núvols hi dibuixa illots errants i pesats. Com un nàufrag decideixo tornar a aquell mar on malgrat tot la vida és possible. I la presència allargada del Juanjo recorre la meva ànima, mentre re-plego l'àncora del passat per seguir navegant per aquest arxipèlag errant que és la vida.»

FERRAN LATORRE

FERRAN LATORRE

El castell de Bellesguard

L'antic castell de Bellesguard fou residència reial, construïda el 1408 a la torre de Vallblanc, de Sant Gervasi de Cassoles (Barcelona), quan va ser adquirida pel rei Martí l'Humà. El nom de Bellesguard tal vegada és degut a l'escriptor i privat del rei, Bernat Metge, que intervingué com a escrivà, per la bella vista de l'indret. El rei hi va contraure matrimoni amb la que seria la seva darrera muller, Margarida de Prades, el 17 de setembre de 1409. Però amb la mort del rei Martí, esdevinguda el 31 de maig de 1410, Bellesguard inicià la decadència fins que fou lliurat a mans particulars l'any 1422.

AFCEC BORDAS D3814

Fou al segle XIX, quan el darrer propietari, el bisbe Joan Baptista Grau i Espinós, amic de l'arquitecte Antoni Gaudí, disposà en el seu testament la venda de la finca i confià la transacció al seu amic arquitecte. La nova propietària, Maria Sagués, vídua de Jaume Figueras, va encarregar a Gaudí la construcció d'una nova casa a Bellesguard. Gaudí va poder veure i caminar entre les restes de l'antic castell i no va voler deslligar l'obra nova i moderna dels vestigis del seu passat, de manera que després de construir la mansió, va rehabilitar les restes de les torres i les muralles de l'antic castell i les va unir a la nova edificació mitjançant un viaducte.

No podem afirmar si el fotògraf Frederic Bordas coneixia el projecte acordat entre la vídua de Figueras i l'arquitecte Gaudí de construir una nova casa salvant, però, la memòria històrica del lloc, el sentit del castell català i el desig del rei Martí, tot integrant les velles pedres al nou conjunt. Potser va pensar, com a fotògraf sensible a la realitat històrica i natural de Catalunya, que calia deixar constància a través de la imatge fotogràfica del desig del darrer rei català, abans que el temps s'ho endugués tot i que, inevitablement, conduís el procés de transformació del castell cap a ruïnes disperses i abandonades, tal com va registrar en una sèrie de fotografies. Potser va pensar que la fotografia podia assumir la responsabilitat de deixar-ne una imatge per a la història abans que l'obra nova s'iniciés.

Les imatges que conserva l'arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya estan datades l'any 1896 i 1901; les obres es van començar a partir e 1901. Això vol dir que Bordas coneixia el lloc, perquè no hi va anar una sola vegada, i, segurament, l'atreia com va atraure el sensible rei Martí. És bonic veure com ell mateix s'uneix a la imatge-escenari del lloc encara carregat de la memòria del passat: en la solitud i el silenci del lloc, la màquina i el fotògraf esdevenen protagonistes.

Ruïnes del castell de Bellesguard, de Frederic Bordas. La fotografia superior és de 1896, i la de sota de 1901.

AFCEC BORDAS D 4258

QUAN ELS APARELLS S'ESPATLLIN, SEPARA'LS BÉ.

Botigues on els venen

Deixalleries i punts verds

QUAN UN APARELL ELÈCTRIC O ELECTRÒNIC JA NO FUNCIONA I NO EL POTS REPARAR, PORTA'L A LA DEIXALLERIA. PERÒ SI EN VOLS COMPRAR UN DE NOU, PORTA'L A LA BOTIGA I **PARTICIPA EN EL SORTEIG DE 200 PREMIS DE 300 € DE DESCOMPTE.** AIXÍ PROTEGIREM EL MEDI AMBIENT.

012
gencat.cat
Cost de la trucada: segons operadora.

PER A MÉS INFORMACIÓ CONSULTA EL WEB **RESIDUONVAS.CAT**

Amb el finançament de:

ecotic · tragamóvil · ecolec · ECOLUM · ecofimática · European Recycling Platform · eco raee's · AMBILAMP · ecoasimelec

SEPARAR BÉ, LA NOSTRA RESPONSABILITAT

Generalitat de Catalunya

903 / MARÇ

8 Tres travessies d'esquí nòrdic de passeig pel Ripollès
Àlex Domec

18 Camins de llibertat. Rutes en BTT a la serra de l'Albera
David Guiu i Olga Rovira

28 La serra de Tramuntana. Quan una altra Mallorca és possible
Toni Salas

40 La Transpirinenca. II part: els gegants aragonesos
Ton Barnils Carrera

52 Mulhacén, el sostre d'Ibèria
Txema Castiella

60 Causes i tractament de l'esquinç de turmell
Manel Ballester

904 / JUNY

8 Pass'Aran. La travessa transfronterera d'alta muntanya
David Mengual Padrós

20 Cap de Creus. El reialme de la tramuntana
Ferran Alexandri i Roger Rovira

28 Els cims dels estanys de la Pera
Alfred Montserrat i Valentí Zapater

40 Baixant tres mils al Vinhamala. Agulles del Clot de la Hount i SW de Cerbillona
Fidel Sáez de Herdia Herce

52 Jean Rigaud, el pioner de la Maladeta. Apunts per a una història
David Vilaseca Basco

60 Skye, l'illa misteriosa
Borja Bouza

905 / SETEMBRE

8 Dietari de la Transpirinenca III part: el cor de la muntanya
Ton Barnils Carrera

20 Carros de Roc. La gran travessa circular i vertical d'Aigüestortes
Miquel Sànchez

34 El tossal d'Engrilló. Descobrint els Ports
Antoni Cabré Puig

42 Seguint les traces del maquis a la Cerdanya. Tres excursions en BTT
David Guiu i Olga Rovira

50 Wave Riders, escalada per a tots els gustos al llençol de l'Aeri
Dani Brugarolas

56 Uadi Rum. Un paradís per a escaladors
Joan Jover

906 / DESEMBRE

8 El pic de l'Infern amb esquís
Oriol Mestre

16 Noruega. Travessa amb esquís al parc nacional de Jotunheimen i ascensió al Galdhøpiggen
Francesc Monsonís i Elena Rivas

26 El barranc de Lloret. Descobrint els Ports
Antoni Cabré Puig

32 Gomera, Patrimoni de la Humanitat
Toni Salas

42 El doctor Ignasi Melé, l'excursionisme i Tossa de Mar
Lluís Willaert

50 L'Himàlaia indi amb bicicleta
Gerard Castellà

Muntanya

Subscriu-te i aprofita les nostres ofertes especials

Escullis el que escullis, sempre hi guanyes

AVANTATGES

- Reps la revista a casa de manera ràpida i còmoda.
- Lliurament dels obsequis garantit i sense costos.

SUBSCRIPCIÓ ANUAL

14,00 €

4 números de MUNTANYA

OFERTA 1

21,40 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Ampolla Calmelbak PODIUM CHILL 0,6 l

(PVP 14,40 €)

OFERTA 2

25,75 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+ 1 dels dos volums (a escollir)

(18,75 €)

Els llibres de PRAMES i el CEC: les fotografies de Juli Soler Santaló (1865-1914)

OFERTA 3

44,60 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Frontal 70 lúmens (+ piles) Petzl TIKKA PLUS 2

(PVP 37,60 €)

OFERTA 4

69,80 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Motxilla multiús Ferrino ZEPHYR (15 + 3 l) (PVP 62,80 €)

Oferta nº endarrerits

0,50 €

SOCIS CEC GRATIS

Contacta i subscriu-te

Per telèfon: 933 152 311 / Per correu electrònic: revista.muntanya@cec.cat

o bé personalment: **Centre Excursionista de Catalunya**

Paradís, 12 – 08002 Barcelona (De dilluns a divendres de 9 a 14 i de 16:30 a 21)

ara lleida

Diputació de Lleida
Patronat de Turisme

On la neu és més que neu

TURISME FAMILIAR

Baqueira Beret
Boí Taüll Resort
Port del Comte
Espot Esquí
Port Ainé
Tavascan
Tuixent-La Vansa
Virós-VallFerrera
Aransa
Lles de Cerdanya
Sant Joan de l'Erm

NOVA APP
aralleida365
–
aralleida.cat
–
Participa al concurs
#aralleidaneu
aralleida.cat/concursneu